

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1096
HALK KİTAPLARI: 257

Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel SALMAN

Yayın Koordinatörü
Yunus AKKAYA

Proje
Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Tashih
Ramazan ÖZALPDEMİR

Tasarım & Grafik
Emre YILDIZ
Mücella TEKİN

Baskı
Ertem Basım Yay. Dağ. San. Tic. Ltd. Şti.
Tel.: (0312) 640 16 23

Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı: 11.09.2014/29

Sertifika No: 12930
ISBN 978-975-19-6373-4
2015-06-Y-0003-1096

1. Baskı, Ankara • 2015

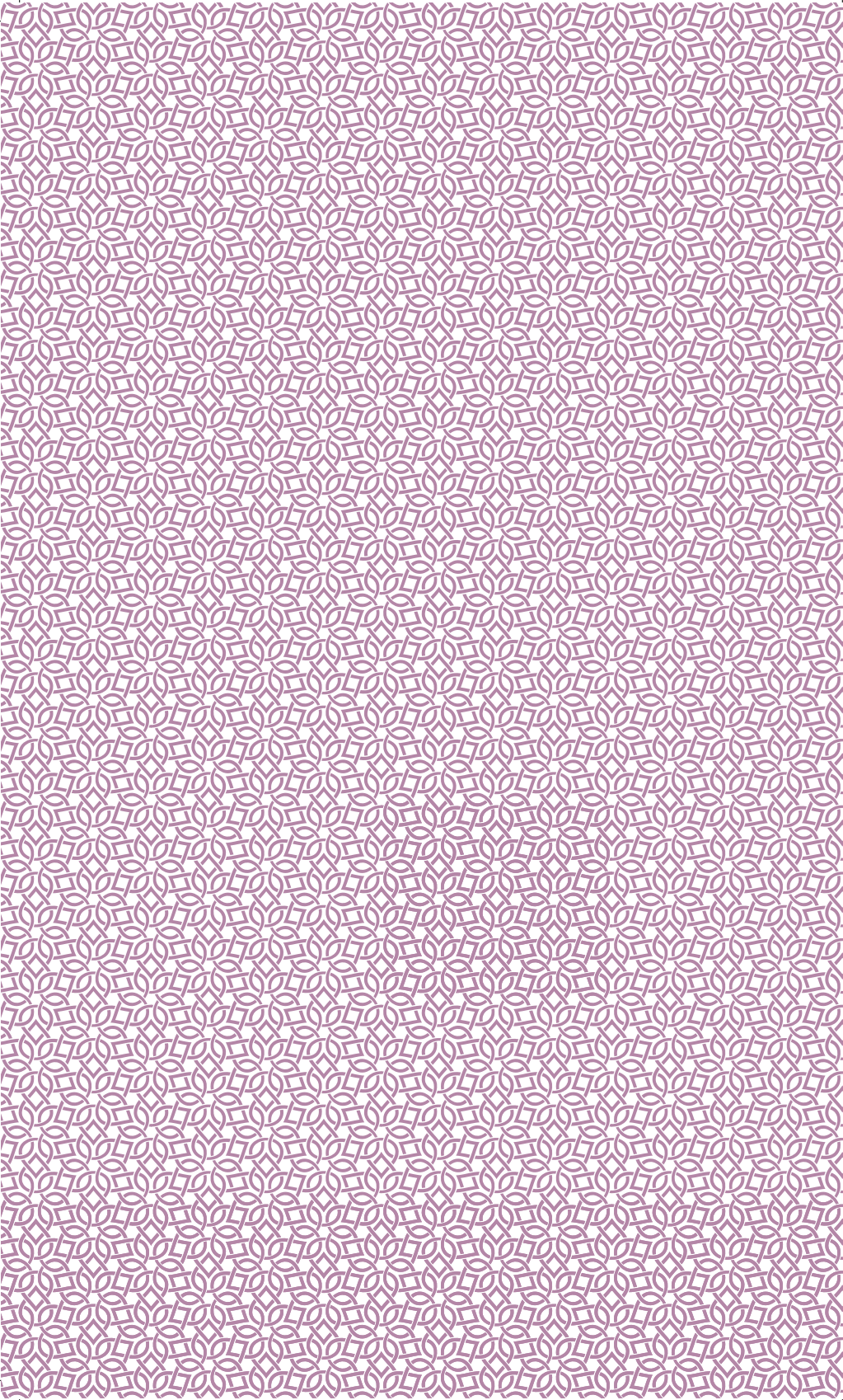
© Diyanet İşleri Başkanlığı

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel.: (0312) 295 72 93-94
Faks: (0312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

AİLE İLE İLGİLİ SIKÇA SORULAN SORULAR

DİB
YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

9	EVLİLİK ÖNCESİ İLE İLGİLİ BAZI MESELELER
17	NİKÂH VE EVLİLİK
63	AİLEDE MAHREMİYET VE ÖZEL HAYAT
83	EŞLER ARASI İLİŞKİLER
101	EBEVEYN - ÇOCUK İLİŞKİSİ
127	BOŞANMA VE SONRASI
169	KADINLARA ÖZEL DURUMLAR

ÖN SÖZ

Aile; kökleri cennette atılan ve aileyi oluşturan her bireye huzur vaat eden, aile fertleri kadar toplum için de vazgeçilmez olan bir kurumdur. Sevgi, saygı, samimiyet, dayanışma gibi değerlerle tesis edilmiş bir aile hem fertlerinin huzur kaynağı hem de sağlıklı bir toplum yapısının teminatıdır. Son yıllarda sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik değişimler baş döndürücü bir hızda seyrederken diğer taraftan söz konusu gelişmeler aile ve toplum yapısında zayıflama, çözülme, bireyselleşme, ötekileştirme gibi olumsuz sonuçlara sebep olabilmektedir.

Günümüzde ailelerin ve aile bireylerinin karşılaştığı problemlerin çözümü için profesyonel desteğe duyulan ihtiyaç artmıştır. Sağlam kültürel ve manevi değerlere sahip toplumumuzun büyük bir kesimi problemlerinin çözümü için ilk başvuru kaynağı olarak Başkanlığımızı görmektedir. Bu ihtiyacı tespit eden Başkanlığımız aile hakkında topluma doğru dinî bilgi sunmak, aileyi ve aile içinde bireyi tehdit eden problemlerin çözümüne dinî katkı sağlamak amacıyla müftülükler bünyesinde Aile ve Dinî Rehberlik Bürolarını kurmuştur.

Aile ve Dinî Rehberlik Bürolarına danışanlar, ailenin kuruluşundan başlayarak nişan, nikâh, eşler arası hak ve sorumluluk dengesi, boşanma gibi dinî/fıkhî pek çok meselede soru sormaktadır. Günlük hayatın pratiklerini ilgilendiren ve şahıslara

göre değişmeyen cevapları ile fetva birliğinin sağlanması için hazırlanan bu eser, başta görevlilerimiz olmak üzere ilgililer için büyük önem arz etmektedir.

Diğer yandan gündelik hayatın en temel dinamiği olan aile ve onunla ilgili soru ve sorunların tehiri mümkün değildir. Bu bağlamda ortaya çıkacak gecikmeler ciddi sorunları ve olumsuz neticeleri beraberinde getirecektir. Başkanlığımızın ailenin korunması ve güçlendirilmesi yolunda sunduğu hizmetlerin bir parçası olan bu çalışma, aile konulu fetvalara da daha hızlı erişimi sağlayacaktır.

Bu eserin hazırlanmasında katkıda bulunan Din Hizmetleri Genel Müdürlüğüne teşekkür ediyor, okuyucularımıza faydalı olmasını Cenab-ı Hak'tan diliyoruz.

Diyanet İşleri Başkanlığı

EVİLİK ÖNCESİ İLE İLGİLİ BAZI MESELELER

Sizden bekâr olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin. Eğer bunlar yoksul iseler, Allah onları lütfuyla zenginleştirir. Allah lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.

NUR 24/32

Abdullah b. Mes'ûd'dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Evlenmeye gücü yetenler evlensin. Çünkü evlenmek gözü haramdan alıkoymak ve iffeti korumak için en iyi yoldur....”

BUHÂRÎ, NİKÂH, 3; MÜSLİM, NİKÂH, 1

I. EVLİLİK ÖNCESİ İLE İLGİLİ BAZI MESELELER

1. İslam'a göre kadın erkek ilişkilerinde ölçü nedir?

İslam, yabancı kadın ve erkeğin ölçsüz bir şekilde birbirleriyle haşır neşir olmasını tasvip etmemiş, pratik hayatta aralarındaki ilişkilerin belli bir ölçü ve disiplin içerisinde olmasını emretmiştir. İslam fıkhnına göre bir kadın mahremi olmayan yabancı bir erkeğin yanında el, yüz ve ayakları dışında tüm uzuvlarını örtmekle mükelleftir. Ayrıca onunla el ele tutuşması, kimsenin giremeyeceği bir ortamda yalnız kalması gibi fiiller dinen yasaklanmıştır. Kısaca aralarında nikâh bağı olmayan erkek ile kadının bu tür bir ilişki içinde olması dinen caiz değildir. Çünkü İslam'da zina haram olduğu gibi, zinaya zemin hazırlayan söz, iş ve davranışlar da haram kılınmıştır. Konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de, "Zinaya yaklaşmayın; çünkü o, pek çirkin ve çok kötü bir yoldur." [İsra, 17/32] buyurulmaktadır. Yine Kur'an-ı Kerim'de: "Yabancı erkeklere çekici bir eda ile konuşmayın, sonra kalbinde hastalık bulunan kimse ümide kapılır. Güzel söz söyleyin." [Ahzab, 33/32] buyrulması yabancı bir erkeğe muhatap olma durumunda kalan bir kadının edep, ciddiyet, ağır başlılık ve utanma hasletlerini koruyarak konuşması gerektiğini ihtar etmesi bakımından son derece önemlidir.

2. Kendisiyle evlenilecek olan kadını görmek caiz midir?

Toplumun temeli olan aile yapısının huzur içinde devamlılığı esastır. Bunun için kadın ve erkeğin birbirlerini görüp beğenmeleri, kendi irade ve istekleriyle evlenmeye karar vermeleri gerekir. Hz. Peygamber (s.a.s.) de bu konuya son derece önem vermiş ve bir kadınla evlenmek istediğini söyleyen sahabiye evleneceği kadını görüp görmediğini sormuş, görmediğini söylemesi üzerine de: “Git onu önce gör. Çünkü bu, aranızdaki sevginin kalıcı olmasını sağlamaya daha fazla katkıda bulunur.”

[Müslim, Nikâh 74; Tirmizî, Nikâh 5; İbn Mâce, Nikâh, 9] buyurmuştur. Ancak bu bakma-görmenin yabancı bir kadının bedeninin bakılabilecek kısmıyla sınırlı olduğu unutulmamalıdır [San’ânî, Sübûlû’s-selâm, Riyad, 2006, III, 311-312].

3. Kendisine dünür gidilen ya da sözlü olan kadına başkası evlilik teklif edebilir mi?

Nişanlı olan çift arasında nikâh gerçekleşmemiş ise bu nişan bozulmadıkça veya nişan sahibi olan erkek tarafı, söz konusu nişanlı kızla artık ilgilerinin kalmadığı ve herhangi bir kimsenin buna talip olmasına karşı çıkmayacağını belirtmedikçe başka bir Müslümanın buna talip olması mekruh kabul edilmektedir. Nitekim konu ile ilgili hadis şöyledir: “Sizden biri sakın Müslüman kardeşinin pazarlığı üzerine pazarlık yapmasın ve nişanlısına talip olmasın.” [Buhârî, Nikâh 5; Müslim, Nikâh, 49].

Bunun mekruh sayılmasının ana sebebi, bireyin hukukunu korumak ve toplumsal ilişkilerin zedelenmesini engellemektir.

[Şâfiî, el-Ümm, V, 41; İbn Kudâme, el-Muğnî, VII, 109; İbn Âbidîn, Reddü’l-muhâr, III, 533].

Dinen sakıncalı ve günah bir davranış olmakla birlikte, bu duyarlılığa dikkat etmeden devreye giren ikinci kişilerle yapılan nişan ve nikâh hukuken geçerlidir.

4. Nişanlıların ilişkilerinin sınırları nasıl olmalıdır?

Nişanlıların İslami örtünmeyi gözetmek, başkalarının göremeyeceği bir tarzda yalnız kalmamak gibi dinî ölçülere uygun olarak birbirlerini daha yakından tanımak amacıyla görüşüp konuşmalarında bir sakınca yoktur. Bununla birlikte el ele tutuşmak, dedikoduya mahal verecek şekilde baş başa kalmak gibi İslam'ın onaylamadığı davranışlardan uzak durmaları gerekir [Tirmizî, Fiten 7; Müsned, I, 26].

5. Nişanlılık döneminde dinî nikâh kıydırmak uygun mudur?

Günümüzde gençler, gerek velilerinden izinsiz gerekse velilerinin izni dâhilinde nişanlılık döneminde dinî hassasiyetleri gözetmek adına “dinî nikâh” yapmakta, çoğu zaman resmen tescillenmediği için söz konusu nikâhı yok sayarak ayrılabilenmekte, hatta nikâhı inkâr yoluna bile başvurabilmektedirler. Bu durumda ya kız tarafı mağdur edilmekte ya da nikâhı devam ettiği hâlde nişanı bozan kız boşanmadan yeni bir evlilik yapabilmektedir.

Oysaki nikâh kıyıldığında dinen evlilik hayatı başlar ve karı koca arasında mehir, nafaka, miras gibi birtakım haklar ve sorumluluklar tahakkuk eder. Günümüzde bu haklar, evlilik resmen tescil ettirilmeksizin korunamadığından, evlenecek kişilerin “resmî nikâh” kıyılmadan ‘dinî nikâh’ kıydırmaları kanunen yasak olduğu gibi, dinen de doğru değildir. Ayrıca nişanlılık döneminde kıyılan nikâh sonucu boşama meydana gelmedikçe kadın yeni bir evlilik yapamaz.

Bu itibarla, adayların İslami ölçülere riâyet ederek nişanlılık dönemini geçirmeleri, evlenmeye kesin karar vermedikçe resmî veya dinî nikâhı geçekleştirmemeleri uygun olur.

6. Nişan sırasında kıyılan nikâh, nişanın bozulmasıyla sona erer mi?

Evlilik ciddi bir müessesedir. Evlenmek isteyen kimselerin öncelikle resmî muamele yapturmaları, sonra da isterlerse dinî nikâh kıydırmaları uygun olur.

Bununla birlikte, evlenmek üzere nişanlanan kimselerin şartlarına uygun olarak yaptıkları nikâh akdi de dinen geçerlidir. Bu durumdaki bir kadın, nikâhlandığı kimsenin dinen eşi olduğundan, kocası kendisini boşamadıkça bir başka erkekle evlenemez. Daha sonra nişan bozulmuş fakat erkek boşamamışsa dinen nikâh hâlen devam ediyor demektir.

7. Nişanlıların cep telefonu veya internet üzerinden görüntülü veya görüntüsüz olarak mesajlaşmalarının sınırı ve hükmü nedir?

Nişanlılık bir evlilik vaadi olup, taraflara evliliğin verdiği beraber yaşama hak ve yetkisini vermez. Nikâh akdi yapılmadan önce nişanlılar âdeti iki yabancı gibi olduklarından mahremiyet sınırlarına riayet etmelidirler. Dinimiz yabancı kadın ve erkeğin ölçüsüz bir şekilde birbirleriyle haşır neşir olmasını tasvip etmemiş, pratik hayatta aralarındaki ilişkilerin belli bir ölçü ve disiplin içerisinde olmasını emretmiştir. Bundan dolayı İslam'da sadece haram fiilin kendisi değil, aynı zamanda o harama götüren yollar da yasaklanmıştır.

Bu sebeple nişanlıların nişanlılık döneminde İslam'ın tesettürle ilgili hükümlerine riayet etmeleri, kimsenin olmadığı kapalı ortamlarda baş başa kalmamaları gibi dinî ölçülere uymaları şartıyla birbirlerini daha yakından tanıyabilmek amacıyla örfe uygun biçimde görüşüp konuşmalarında bir sakınca yoktur. Cep telefonu veya internet üzerinden mahremiyet sınırlarını ve ahlaki ölçüleri ihlal edecek şekilde görüşmeleri veya yazışmaları ise caiz değildir.

8. Nişanlanan bir kızın, müstakbel kayınpeder ve kayınlarının ellerini öpmesi helal midir?

İslam'a göre bir gelin kayınpederinin elini öpebilir. Zira nikâhla birlikte aralarında mahremiyet oluşur [Nisâ, 4/23]. Bununla birlikte evli kadın için geçerli olan bu hüküm nişanlı kadın için geçerli değildir. Zira nişanlılık bir evlilik vaadidir; taraflara evliliğin verdiği beraber yaşama hak ve yetkisini vermediği gibi, evlilik mecburiyeti de getirmez. Nişanlılar mahremiyet bakımından birbirlerine yabancı hükmündedirler. Bu durumda müstakbel kayınpeder, evlenmesi ebediyen haram kılınan erkelerden olmadığı için kadının onun elini öpmesi caiz değildir. Çünkü dinimizde aralarında evlilik caiz olan kadınlarla erkeklerin bir zaruret olmadıkça birbirlerine dokunmaları caiz görülmemiştir [İbn Mâce, Cihad, 43]. Ancak gelin adayları ileri derecede yaşlı olan kayınpederlerinin ellerini öpebilirler. Nitekim Hz. Ebu Bekir (r.a.) sütannesinin kabilesini ziyarete gittiğinde yaşlı/ihtiyar kadınlarla tokalaşmıştır [Merginani, el-Hidaye, II, 454]. Bu çerçevede değerlendirilecek müstakbel kayınpederin elini öpmekte sakınca olmaz.

Kadının kayını ile tokalaşmasına gelince, eşinin erkek kardeşi kadın için nikâhı ebediyen haram olan mahremlerden değildir [Nur, 24/31]. Bu itibarla, kadının, eşin erkek kardeşi ile ister nişanlılık döneminde ister evlendikten sonra tokalaşması ve kimsenin bulunmadığı bir ortamda yalnız kalması caiz değildir.

9. Nişanlılık döneminde mehîre mahsuben verilen para, ziynet eşyası ya da malın nişanlılık bozulduğu takdirde durumu nedir?

Nişandan sonra nikâh akdi yapılmamış ise, nişan taraflar için sadece evlenme vaadi niteliğinde olduğundan nikâh yerine geçmez. Taraflar her hangi bir nedenle nişanı bozmuşlarsa, nişanda verilen hediyeler karşılıklı olarak iade edilir. Nişanlılık döneminde nikâh gerçekleşmediği takdirde mehîrden söz edileme-

yeceği için mehîre mahsuben para vb. verilmesinin de bağlayıcılığı olmaz. Zira kadın mehîre nikâhla birlikte hak kazanır. Nikâh akdi yapıldıktan sonra eşler arasında cinsel birleşme veya sahih halvet (eşlerin cinsel ilişkide bulunmalarına mani olacak bir engel olmadan yalnız kalmaları) olunca erkek, kadına mehîrinin tamamını vermekle yükümlüdür [İbnü'l- Hüمام, Fethü'l-Kadir, Beyrut 2003, III, 211]. Nikâh gerçekleşmiş ancak cinsel birleşme veya sahih halvet olmamış ise kadın belirlenen mehîrin yarısını [Bakara, 2/237], mehîr belirlenmemişse fıkıh ıstılahında müt'a denilen tazminatı hak eder [Bakara, 2/236]. Buna göre nikâh gerçekleşmiş, ancak zifaf veya halvet-i sahiha gerçekleşmemiş ise kadın, nişanlılık döneminde mehîre mahsuben aldığı altınların nikâhın sona ermesi hâlinde yarısına sahip olur. Zifaf ya da halvet gerçekleşmiş ise kadın bunların tamamına malik olur.

10. Nişanlanan kişilerin sütkardeşi oldukları iddia edilirse nasıl bir yol izlemek gerekir?

Süt emme-emzirmenin evlilik engeli sayılabilmesi için emme olayının kesin olarak biliniş ispat edilmesi gerekir. İslam âlimlerinin çoğunluğuna göre çocuğun ilk iki yaşı içinde süt hısımlığı oluşur. İmam Malik ve Ebu Hanife'ye göre emilen sütün az veya çok olması arasında fark yoktur. İmam Şâfiî beş doyurucu ve fasıllı emmenin şart olduğunu ileri sürmüştür [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-müctehid, İstanbul 1985, II, 29-30]. Bu durumda, Ebu Hanife'ye göre sütkardeşliği gerçekleştiği hâlde, Şâfiî mezhebine göre süt kardeşliği gerçekleşmeyen nişanlı çiftlerin ihtilaf ve şüpheden uzak kalmak için evlenmemeleri daha uygun olur. Zira Hz. Peygamber (s.a.s.); "Helal açıktır, haram da açıktır. Bu ikisi arasında şüpheli birtakım işler vardır..." [Buhârî, Buyu', 2]; "(Şüpheli şeylerden) senin gönlünü rahatsız eden şeyi bırak, rahatsız etmeyi yap." [Tirmizî, Kıyame, 60; ayrıca bkz. Buhârî, Buyu', 3] buyurmuştur.

NİKÂH VE EVLİLİK

Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, son derece
çirkin bir iştir ve çok kötü bir yoldur.

İSRA, 32

Ebû Mes'ûd'dan nakledildiğine göre, Hz.
Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Bir kişi
sevabını Allah’tan umarak ailesine harcama
yaptığında bu harcama onun için sadaka olur.”

BUHÂRÎ, İMÂN, 41; MÜSLİM, ZEKÂT, 48

II. NİKÂH VE EVLİLİK

1. Evlenmenin dinî hükmü nedir? Evlenmeden ölenler günahkâr olur mu?

Kur'an-ı Kerim'de bir ayette: “Sizden bekâr olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin.” [Nûr, 24/32], bir başka ayette de: “Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.” [Rum, 30/21] buyurulmaktadır.

Hız. Peygamber (s.a.s.) de birçok hadislerinde Müslümanları evlenmeye teşvik ederek; “Evlenin, çoğalın. Çünkü ben (kıyâmet gününde) diğer ümmetlere karşı sizin (çokluğunuzla) iftihar edeceğim.” [Abdurrazzak, el-Mûsânnef, VI, 173; Münâvî, Feyzu'l-Kadîr, III, 269; Beyhakî, VII, 81]; “Ey gençler! Sizden evlenmeye güç yetirenler evlensin.” [Buhârî, Nikâh, 3; Müslim, Nikâh, 1]; “Nikâh benim sünnetimdir. Benim sünnetimi uygulamayan benden değildir. Evleniniz. Çünkü ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar ederim.” [İbn Mâce, Nikâh, 1; Ahmed b. Hanbel, II, 72] diye buyurmaktadır.

Nikâh bir yönü ile medeni bir sözleşme, bir yönü ile de ibadet sayılmaktadır. Bir kimsenin cinsel isteklerinin baskın olması nedeniyle günaha girme ihtimali yüksek ise o kimsenin evlen-

mesi vaciptir. Günaha girmesi söz konusu olmayan kimsele-
rin maddi durumu müsait olduğu takdirde evlenmesi sünnet-
tir. Yaşlı veya cinsel gücü zayıf olanların evlenmesi mubah ise
de, evlenmemesi daha iyidir [İbn Kudâme, el-Muğnî, VII, 335-337]. Bir
kimsenin evleneceği kadına zulmetmesinden korkması hâlinde
evlenmesi mekruhtur [Mevsîlî, el-İhtiyâr, II, 82]. Bu itibarla, hayatını
bekâr olarak yaşadığı takdirde günaha girmeyecek durumda
olan kişi evlenmeden ölürse günahkâr olmaz.

2. Dul kalmış bir kadının evlenmesi şart mıdır?

Dul kalan bir kadının dinen yeniden evlenmesi zorunlu değıl-
dir. Bununla birlikte yaşadığı şartlara göre evlenip evlenmeme-
ye kendisi karar vermelidir. Dul kalan bir bayanın evlenmesi
noktasında da yukarıda yer verilen hükümler geçerlidir.

3. İslam'a göre kısmetin kapanması söz konusu mudur?

Kismetin/nasibin bağılı/kapalı olduğu şeklinde halk arasında-
ki söylentilerin dinî ve ilmî bir temeli yoktur, bunlar tamamen
uydurma şeyler olup İslam inancına aykırıdır. Dolayısıyla ka-
dın olsun erkek olsun evlilik çağına erişen her Müslüman sağ-
lıklı bir yuva kurabilmek için elinden gelen gayreti göstererek
sonucu Allah'a bırakmalı, bu tür yanlış düşünce ve kanaatlere
kapılmamalıdır.

4. Velisiz kıyılan nikâh geçerli midir?

Hanefîlerde akıl-baliğ olan kadın, aynen erkek gibi velisinin
aracılığına gerek olmaksızın evlenebilir. Ancak yetişkin bir kız
veya kadın dengi (küfvü) olmayan bir adamla evlenmişse velisi
bu evliliği feshettirebilir [Merginânî, Hidaye, I, 231].

Hanefîlerin dışındaki mezheplerde ise ister kız olsun ister dul,
bir kadını ancak velisi evlendirebilir. Ayrıca bakire olan kızı ev-
lendirmek için velinin ondan izin alması gerekmez. Fakat ve-

layeti altındaki kadının dul olması hâlinde ise veli ondan izin almadıkça onu evlendiremez. Bu mezhepler “Velisiz nikâh olmaz.” [Buhâri, Nikâh, 36; Ebû Dâvûd, Nikâh, 19; Tirmizî, 14, 17] hadisini ve benzeri hadisleri mutlak olarak değerlendirmekte ve kızların -rızaları alınsa bile- sadece velileri aracılığıyla evleneceklerini söylemektedirler [Şâfiî, el-Üm, V, 21; Sahnûn, el-Müdevvenetü'l-Kübrâ, II, 165; İbn Hazm, el-Muhallâ, IX, 31–32; İbn Kudâme, el-Muğnî, VII, 5]. Hanefiler ise bu hadisleri, tam ehliyetli olmayan kız ve kadınların ancak velileri aracılığıyla evlenebilecekleri şeklinde yorumlamaktadırlar.

Evlilikte velayet kurumunun ön plana çıkması, hayat boyu birlikteliği başlatacak olan evlilik akdinin gerekli araştırmalar yapılarak mümkün olduğu ölçüde sağlam temellere oturtulması ve geri dönülmesi imkânsız olan hataların önceden görülmesi ve önlenmesi, bir yönüyle de evlenecek tarafların aileleri arasında kaynaşmanın kolay sağlanması gibi hedeflere yöneliktir.

Sonuç olarak evlilik ciddi bir müessesedir. Dolayısıyla nikâh kıyılırken velinin izni alınmalıdır. Velinin izni alınmadan kıyılan nikâh her ne kadar bazı İslam âlimlerine göre geçerliyse de, taraflar evlenirken Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yukarıda zikredilen hadisini dikkate alarak velinin iznini alma cihetine gitmelidirler. Bununla birlikte evliliğe engel ahlaki, dinî ve sosyo-ekonomik bir engel yoksa velinin yetkilerini kötüye kullanarak zorluk çıkarmaması gerekir.

5. Nikâhın tescili şart mıdır?

İslami hükümlere göre nikâh, evlenme ehliyetine sahip ve evlenmelerinde dinî açıdan bir engel bulunmayan kadın ile erkeğin (veya vekillerinin) şahitlerin huzurunda birbirleriyle evlenmeleri konusunda karşılıklı rızalarını ifade etmelerinden (icap ve kabulden) ibaret bir akitir.

İslam'ın belirlediği rükün ve şartlar gözetilerek akdedilen nikâh geçerlidir. Ancak evlilik işinin bir düzene sokulması ve evlenecek olanların gerekli şartları taşıyıp taşımadığının denetlen-

mesi bakımından Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminden bu yana nikâhlarda aile büyüklerinin hazır olması, bir hutbe îrâd edilmesi/dua yapılması ve bu arada bir düğün yemeği (velîme) verilmesi evliliğin müstehapları olarak uygulanmıştır.

Tescil gibi bir şekil şartı ilgili özel nasslarda yoksa da, insanların dinî gayretlerinin azaldığı, hak mefhumunun göz ardı edildiği günümüzde eşlerin hukukunun zayi olmaması için nikâhın tescili önemlidir. Çünkü evlilik bağının doğurduğu; mirasçılık, nafaka yükümlülüğü, doğacak çocukların nesebi gibi hukuki sonuçlar vardır. Bunlar da ancak evliliğin tescili ile mümkündür. Dolayısıyla insanlar nikâhı tescil ettirmekten kaçınmamalıdır. Nitekim Osmanlı Ceza Kanununun 1 Kasım 1916 tarihli değişik 200. maddesinde, tescil etmeden nikâh kıyanlar için 1 aydan 6 aya kadar hapis cezası öngörülmüştür. 1917 tarihli Hukûk-ı Aile Kararnamesi de nikâh kıyılmadan önce keyfiyetin ilanını öngörmektedir [Madde, 37]. Ancak dinin öngördüğü şartlara uygun olarak kıyılıp da resmen tescil edilmeyen nikâhı dinen geçersiz saymak da mümkün değildir.

6. İmam nikâhı geçerli midir?

Öncelikle şunu vurgulamak gerekir ki, evlilik ciddi bir meseledir. Doğru olan, evlenmenin resmiyet içerisinde yapılmasıdır. Dinî literatürde “imam nikâhı” diye bir kavram yoktur.

İslami hükümlere göre nikâh, evlenme ehliyetine sahip ve evlenmelerinde dinî açıdan bir engel bulunmayan kadın ile erkeğin (veya vekillerin) şahitlerin huzurunda birbirleriyle evlenmeleri konusunda karşılıklı rızalarını ifade etmelerinden (icap ve kabulden) ibaret bir akittir [Mevsûlî, el-İhtiyâr, III, 82; Kâsânî, Bedâiü's-sanâî, II, 229].

Bu itibarla, nikâhın mutlaka din görevlisi veya bir başka şahıs tarafından kıyılması gerekmez. Burada nikâh kıyan şahsın görevi, nikâhın akdedilmesi için gereken şartları yerine getirmek ve bu akdin resmen tescil işlemini yapmaktır.

Nikâh taraflar açısından çok önemli sonuçlar doğuran ciddi bir akittir. Nikâhta sadece tarafların rızasıyla yetinilmeyip ayrıca, en az iki şahidin bulunmasının ve bazı içtihad farklılıklarıyla birlikte nikâhın ilan edilmesinin ve velinin izniyle yapılmasının şart koşulması [bkz. Şâfiî, el-Ümm, 5/21; Sahnûn, el-Müdevvenetü'l-Kübrâ, 2/165; İbn Hazm, el-Muhallâ, 9/31-32; İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, II, 17; İbn Kudâme, el-Muğnî, 7/5], nikâhın öneminin ve dinimizin bu konudaki hassasiyetinin bir göstergesidir.

Dinî nikâh yapılmadan önce resmi nikâhın yaptırılması kanuni bir zorunluluktur. Esasen resmi nikâh dinin öngördüğü koşullara göre akdedildiğinde bu nikâhtan sonra imam nikâhı veya başka adlar altında kıyılan nikâhlar, önceki nikâhın tekrarından başka bir anlam ifade etmez. Ancak, bu vesile ile yeni evlenen çiftlere nasihat verilmiş ve dua edilmiş olur.

Nikâh kıyıldığında dinen evlilik hayatı başlar ve karı koca arasında birtakım haklar tahakkuk eder. Günümüzde bu haklar, evlilik resmen tescil ettirilmeksizin korunamadığından, evlenecek kişilerin resmi nikâh kıyılmadan dinî nikâh kıydırmaları kanunen yasak olduğu gibi dinen de doğru değildir.

Bu itibarla, evlenmeye karar veren kişilerin öncelikle kanunen yetkili olan merciye başvurarak nikâhlarını tescil ettirmeleri gerekir. Ancak, isteyenler resmi nikâhtan sonra ayrıca “dinî nikâh” denilen ve toplumumuzda yaygın olan töreni de gerçekleştirebilirler.

7. Resmî nikâh dinen de geçerli midir?

İslam’a göre nikâh, evlenme ehliyetine sahip ve aralarında evlenmelerine dinî açıdan bir engel bulunmayan kadın ile erkeğin (veya vekillerinin), gerekli şartları yerine getirip, birbirleri ile evlenmeyi kabul ettiklerini beyan etmeleridir. [İbn Nüceym, el-Bahru’r-râik III, 82 vd.]. Resmî nikâhta bu şartlar aynen mevcut olduğuna göre, usulüne göre kıyılan resmî nikâh dinen de muteberdir.

Resmî nikâhtan sonra evlenecek kişiler, isterlerse evlerinde veya münasip bir yerde istedikleri kişilere Kur'an-ı Kerim'den bir bölüm okutup dua ettirip nikâh kıydırabilirler. Ancak günümüzde resmî nikâh olmadan dinî nikâh yapılması hem kanunen suç hem de kadının ve çocukların hukuklarının korunması açısından uygun değildir. Nitekim Osmanlı Aile Hukûk-ı Kârarnamesi'nde de şehrin kadısına kayıt yaptırılması şart koşulmuş ve nikâhın tescili üzerinde ısrarla durulmuştur.

8. Müt'a nikâhı olarak bilinen nikâhın dinî hükmü nedir?

Sözlükte “menfaat, faydalanma” gibi karşılığı olan müt'a kelimesi aile hukuku bağlamında; “erkek ve kadının üzerinde anlaşıkları bir ücret karşılığında belli bir süre birbirlerinin cinselliklerinden yararlanmak amacıyla yaptıkları geçici evlenme akdi” anlamında kullanılmaktadır.

İslam öncesi Cahiliyye toplumunda bilinen bu nikâh çeşidi, İslam'ın ilk yıllarında bazı zorunluluklara ve hukuk kurallarını belli bir sürece yayma (tedricilik) ilkesine bağlı olarak nadiren uygulanmış, fakat bir süre sonra Hz. Peygamber tarafından kesin ifadelerle yasaklanmıştır.

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) şu sözleri, müt'a nikâhının hükmü konusunda tartışmaya yer bırakmayacak ölçüde açıktır: “Ey insanlar! Ben size kadınlarla müt'a nikâhı yapmanız konusunda izin vermiştim. Şüphesiz Allah bunu kıyamete kadar haram kılmıştır. Kimin yanında müt'a nikâhıyla bulunan bir kadın varsa onu bıraksın...” [Müslim, Nikâh, 21, 22, 27; Müsned, III, 406; bk., İbn Mâce, Nikâh, 44]. Hz. Ali'nin (r.a.) bildirdiğine göre, Nebî (s.a.s.) 7/628 yılındaki Hayber savaşı sonrasında müt'a nikâhını yasaklamıştır [Buhârî, Nikâh, 31; Müslim, Nikâh, 29-32; İbn Mâce, Nikâh, 44; Muvatta, Nikâh, 41]. Söz konusu yasak, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Müslümanlarla son büyük buluşması olan Veda haccında onun tarafından bir

kere daha kesin bir dille vurgulanmıştır [Buhârî, Meğâzî, 38; Müslim, Nikâh, 25-30; Ebu Dâvûd, Nikâh, 14; Müsned, 3/404].

Müt'anın yasaklandığı rivayetlerin bir kısmının kendisinden geldiği Hz. Ali'nin (r.a.) bu konuda ihmalleri olan ashabı uyardığı da kaynaklarımızda nakledilmiştir [Müslim, Nikâh, 31-31; Tirmizî, Nikâh, 29, Müsned, I, 142]. Bu açık hadislerle ek olarak Hz. Âişe (r.a.) ve Abdullah b. Abbas (r.a.) başta olmak üzere bazı sahabiler, "Onlar ki, ırzlarını korurlar. Ancak eşleri ve ellerinin altında bulunanlar bunun dışındadır. Onlarla ilişkilerinden dolayı kınanmazlar. Kim bunun ötesine geçmek isterse, işte onlar haddi aşanlardır." [Mü'minûn 23/5-7] ayetlerinin nazil olmasıyla müt'a nikâhının yasaklandığını ifade etmişlerdir [Tirmizî, Nikâh, 28; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübra, Nikâh, VII, 207]. Diğer taraftan Hz. Ali ve Abdullah b. Mes'ud talak, iddet ve miras ayetlerinin müt'ayı kaldırdığını söylemişlerdir.

Birbirini teyit eden bu bilgilere ve sahabe toplumundaki yerleşik algıya ve uygulamaya dayanan bütün mezhepler ve müctehidler, müt'a nikâhının bâtıl olduğu yani dinen ve hukuken hiçbir geçerliliğinin bulunmadığı hususunda görüş birliği içindedirler. Bu birlikteliğin tek istisnası Şîa'nın Caferiyye koludur.

9. Baskı (tehdit) altında yapılan nikâh akdi geçerli midir?

İslami hükümlere göre nikâh, evlenme ehliyetine sahip ve evlenmelerinde dinî açıdan bir engel bulunmayan kadın ile erkeğin (veya vekillerin) şahitlerin huzurunda, icap ve kabulde bulunmalarından yani birbirleriyle evlenmeleri konusunda karşılıklı rızalarını ifade etmelerinden ibarettir.

Evlilik bir erkekle kadının ömür boyu birlikte yaşama, hayatın iyi ve kötü yanlarını birlikte omuzlama ilkesine dayandığı için evlenecek olanların rızasının bulunmadığı bir nikâh Hanefîlerin dışındaki üç mezhebe; Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelîler'e göre geçerli

olmaz. Eşlerden birisi ölüm, şiddetli dayak veya uzun süreli hapis korkusu altında evliliğe zorlansa böyle bir nikâh fasit olur.

Mezkûr mezheplerin bu konudaki dayanakları, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in, "Ümmetimden hata, unutma ve yapmaları için cebir ve tazyike maruz kaldıkları şeylerin sorumluluğu kaldırılmıştır." [İbn Mâce, Talâk, 16] hadisidir.

1917 tarihinde İslam fıkıhı esas alınarak hazırlanan Osmanlı Hukûk-ı Aile Kararnamesi de gerek zorla yapılan nikâh ve gerekse aynı durumdaki boşanmalar konusunda Hanefîlerin görüşünü değil, diğer mezheplerin görüşlerini kabul etmiştir [md. 57, 105].

Buna göre bu tür bir baskı ile akdedilen nikâh geçerli olmaz. Baskı ister anne babadan isterse başka bir merciden gelsin fark etmez. Elbette ki, anne ve babaların, çocuklarının ilerideki yaşantılarında mutlu bir yuva kurmaları için gayret göstermeleri doğru ve gerekli bir davranıştır. Buna mukabil anne babaların evlenecek gençlerin makul isteklerine ve hür iradelerine de saygı duymaları gerekir. Çünkü nikâh evlenecek kişilerin kendi hür iradeleriyle yapacakları medeni bir sözleşmedir.

10. Küçük yaştaki bir kızın kendisinden çok yaşlı bir erkek ile evlendirilmesi doğru mudur?

Evlenme akdinin en önemli unsurunu taraflar yani evlenecek kişiler oluşturmaktadır. Evlenme ehliyetine sahip ve evlenmelerinde herhangi bir engel bulunmayan herkes nikâhta taraf olabilir. Evlenme ehliyeti, başkalarının izin ve onayına ihtiyaç olmadan evlenebilmektir. Bunun için akıl ve ruh sağlığı yanında yetişkin olmak şartı aranır. Küçükler, bunaklar gibi bu iki şarta sahip olmayanlar, hukuk nazarında eda/fiil ehliyeti açısından eksik sayıldıklarından velilerinin izin veya onayı olmaksızın kendi başlarına evlenemezler.

Sağlayacağı bazı bireysel ya da toplumsal faydalar göz önüne alınarak küçüklerin velileri aracılığıyla evlendirilmeleri çeşitli toplumlarda görülen bir uygulamadır. Genel bir kabule dayandığı için bu uygulamanın o toplumlarda yadırganmadığı da bilinmektedir. İlk Müslümanlar arasında görülen küçükleri evlendirme uygulaması da bu bağlamda değerlendirilebilir. Dolayısıyla konu daha çok toplumsal ve kültürel bir karakter taşımaktadır. Bu tür evlilikleri meşru gören yaklaşımlar yukarıda belirtilen toplumsal kabuller ve uygulamalarla izah edilebilir.

Konuya daha bütüncül bir yaklaşımla bakıldığında küçüklerin evlendirilmelerinin:

Öncelikle bu uygulamanın, günümüz şartlarında ideal bir aile yuvasından beklenen huzur içinde yaşama, sağlıklı nesiller yetiştirme şeklindeki evliliğin esas hedefleri ve sürdürülmesiyle uyumlu olmayacağı açıktır.

“Yetimleri, evlenmeye elverişli hâle gelinceye kadar deneyin. Onların reşit olduklarını anlarsanız mallarını artık kendilerine verin.” [Nisâ 4/6] ayeti, nikâh için belli bir olgunluğun gerekli olduğuna işaret etmektedir ki, bunun da ergenlik dönemi olduğu anlaşılmaktadır.

Evliliğin hukuki ve ahlaki çerçevesini çizen ayet ve hadislerle bakıldığında, onların daha çok yetişkin bireyleri hedef aldıkları ve bireye ağır sorumluluk yüklediği görülür. Buradan hareketle evlenecek kişilerin bu sorumluluğun bilincinde ve bunu yerine getirebilecek olgunlukta olmaları gerekir.

Günümüz şartlarında kız olsun erkek olsun küçüklerin evlendirilmeleri onları genellikle biyolojik, psikolojik ve ekonomik açıdan kaldıramayacakları yüklerin altına sokmakta, eğitim hayatından mahrum kalmaları ve çocukluklarını yaşayamamaları gibi telafisi zor, hatta imkânsız durumlara yol açmaktadır. Bu itibarla, çocuğun hayatını karartmak anlamına gelen ve zulüm

olarak nitelendirilebilecek olan küçük yaşta evlilik uygulamalarının dinen tasvip edilmesi mümkün değildir.

Küçüklerin evlendirilmesi kadar onların kendilerinden yaşça büyük insanlarla da evlendirilmesi doğru değildir.

11. Kız kaçırmanın ve bu şekilde evlenmenin dinî hükmü nedir?

Evlilik bir erkekle kadının ömür boyu birlikte yaşama, hayatın iyi ve kötü yanlarını birlikte omuzlama ilkesine dayandığı için, evlenecek olanların rızasının bulunmadığı bir nikâh Şâfiî, Malikî ve Hanbelîler'e göre geçerli olmaz. Eşlerden birisi ölüm, şiddetli dayak veya uzun süreli hapis korkusu altında evliliğe zorlansa böyle bir nikâh fasit olur. Zira Hz. Peygamber (s.a.s.), “Ümmetimden hata, unutmama ve yapmaları için cebir ve tazyike maruz kaldıkları şeylerin sorumluluğu kaldırılmıştır.” [İbn Mâce, Talâk, 16] buyurmuştur. Kaldı ki rızası olmadığı halde zorla bir kızın kaçırılması insanlık suçu olarak değerlendirilmektedir. Bundan dolayı Osmanlı Hukûk-ı Aile Kararnamesi de zorla yapılan nikâhın geçerli olmadığı görüşünü benimsemiştir [md. 57, 105].

Kızın kendi rızasıyla anne babanın onay ve duasını almadan kaçarak evlenmesi de dinen uygun bir davranış değildir. Hanefîlerin dışındaki mezheplerde ister bakire olsun, ister dul bir kadın ancak velisinin aracılığıyla evlenebilir. Bu mezhepler “Velisiz nikâh olmaz.” [Buhârî, Nikâh, 36; Ebû Dâvûd, Nikâh, 19; Tirmizî, 14, 17] hadisini ve benzeri hadisleri mutlak olarak değerlendirmekte ve kızların -rızaları alınsa bile- sadece velileri aracılığıyla evleneceklerini söylemektedirler [Şâfiî, el-Üm, V, 21; Sahnun, el-Müdevvenetü'l-Kübra, II, 165; İbn Hazm, el-Muhalla, IX, 31–32; İbn Kudame, el-Muğni, VII, 5]. Hanefîler ise bu hadisleri tam ehliyetli olmayan kız ve kadınların ancak velileri aracılığıyla evlenebilecekleri şeklinde yorumlamaktadırlar. Hanefîlerde akıl-baliğ olan kadın, aynen erkek gibi velisinin aracılığına gerek olmaksızın evlenebilir. Ancak

yetişkin bir kız veya kadın, dengi olmayan (evlendiği erkeğin toplum içinde kızın ailesinin küçük düşmesine, alaya alınmasına neden olacak) bir adamla evlenmişse velisi mahkemeye başvurarak bu evliliği feshettirebilir.

12. Âdetli iken nikâh kıydırmanın hükmü nedir?

Fıkıhta hükmi kirlilik sayılan hayız, cünüplük ve abdestsizlik nikâhın geçerli olmasına engel değildir. Bu nedenle âdetli iken kıyılan nikâh geçerlidir.

13. Otuz iki farzı bilmeyen bir kişinin dinî nikâhı geçersiz olur mu?

İslam'a göre nikâh, evlenme ehliyetine sahip ve evlenmelerinde dinî açıdan bir engel bulunmayan kadın ile erkeğin (veya vekillerinin) şahitlerin huzurunda, birbirleriyle evlenmeleri konusunda karşılıklı rızalarını ortaya koymalarından (icap ve kabulden) ibaret bir akittir. İslam'ın belirlediği rükün ve şartlar gözetilerek akdedilen nikâh geçerlidir [Mevsili, el-İhtiyâr, Beyrut 1999, III, 81]. 32 farz tabiri; imanın ve İslam'ın şartları ile guslün, abdestin, namazın ve teyemmümün farzlarını içermektedir. Bu tabir, dinimizin temel emirlerinin rahatlıkla öğrenilebilmesi için ortaya konmuştur. Her Müslümanın dinini doğru bir şekilde yaşayabilmesi için kendisine lazım olan bilgileri öğrenmesi gerekir. Bununla birlikte 32 farzı bilmek nikâhın sahih olması için gerekli olan şartlardan olmadığından bunları bilemeyenlerin de nikâhı geçerlidir.

14. İki bayram arasında evlenmek caiz midir?

Ülkemizin bazı yörelerinde Ramazan ile Kurban Bayramı arası kastedilerek “İki bayram arasında düğün yapılmaz ve nikâh kıyılmaz.” denilmektedir. Bu sözün dinî yönden hiçbir dayanağı bulunmamaktadır. Hz. Peygamber (s.a.s.) ile Hz. Âişe (r.a.) de Şevval ayında evlenmişlerdir [Müslim, Nikâh, 73]. Şartlar ve im-

kânlar müsait olduğu zaman senenin bütün gün ve saatlerinde düğün yapılabilir, nikâh kıyılabilir. Yani nikâh için belli bir zaman ve vakit yoktur. Bu nedenle iki bayram arasında düğün yapmakta ve nikâh kıydırmakta dinimiz açısından hiçbir sakınca bulunmamaktadır.

15. Cuma geceleri bazı camilerde yapılan nikâh tazelemenin hükmü nedir?

Dinî hükümlere göre bir kadının boş olması veya nikâhının düşmesi için fesih, boşama yetkisi kendisinde bulunan kocanın (veya mahkemenin) onu boşaması, karşılıklı rıza ile boşanma, “lîân”, “îlâ” veya eşlerden birinin dinden çıkmayı gerektiren bir sözü söylemesi gibi evlilik birliğini sona erdiren durumlardan birinin meydana gelmesi gerekir [Mevsılî, el-İhtiyâr, Beyrut 1999, III, 121-172]. Böyle bir durum olmadığı sürece şartlarına uygun yapılan nikâh ömür boyu geçerlidir ve nikâh tazelemek de gerekli değildir. Halkımız arasında, bazı camilerde cuma ve bayram günlerinde veya gecelerinde topluca yapılan nikâh tazeleme diye bilinen uygulamanın dinî bir dayanağı yoktur. Diğer taraftan nikâh ya bizzat taraflarca ya da vekilleri aracılığıyla akdedilen bir sözleşmedir. Ayrıca taraflar nikâh akdi için söylenen sözlerin bilincinde olmalı ve ona göre davranmalıdır. Camilerde yapılan nikâh tazeleme uygulamasında bunların hiç birinin olmadığı da hesaba katılmalıdır.

16. Kendileriyle evlenilmesi haram olan kadınlar kimlerdir?

İslam dininde evlenilmesi haram olan kadınlar ayet ve hadislerde sayılmış ve bunların dışında kalanlarla evlenmenin helal olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Kur'an-ı Kerim, kendileriyle evlenilmesi haram olan kadınlardan bahsederken öncelikle Cahiliye döneminde bir nikâh türü olan üvey anneyle evlenme âdetine şu ayetiyle yasak getirmiştir:

“Geçmişte olanlar hariç, artık babalarınızın evlendiği kadınlarla evlenmeyin. Çünkü bu bir hayâsızlık, öfke ve nefret gerektiren bir iştir. Bu ne kötü bir yoldur.” [Nisâ, 4/22] Bir sonraki ayette nesep ve süt hısımlığıyla sıhrî hısımlıktan dolayı evlenilmesi haram olan kadınlar sıralanmıştır: “Size şunlarla evlenmek haram kılındı: Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren sütanneleriniz, sütkız kardeşleriniz, eşlerinizin anneleri, kendileriyle zifafa girdiğiniz eşlerinizden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız, -eğer anneleri ile zifafa girmemişseniz onlarla evlenmeniz size bir günah yoktur- öz oğullarınızın eşleri, iki kız kardeşi (nikâh altında) bir araya getirmeniz. Ancak geçenler (önceden yapılan bu tür evlilikler) başka. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.” [Nisâ, 4/23]. Daha sonra evli kadınlarla evlenmenin de haram olduğu ifade edilmiştir: “...Evli kadınlar (da size) haram kılındı. (Bunlar) üzerinize Allah’ın emri olarak yazılmıştır.” [Nisâ, 4/24]. Ayrıca Kur’an-ı Kerim’de iddet bekleyen kadınla evlenmenin yasaklandığı [Bakara, 2/235], tek kadınla evlilik esas olmakla birlikte şartlarına uyarak birden fazla kadınla evlenmek isteyen erkek için bu sayının dörtle sınırlı olduğu, dörtten fazla kadını nikâh altında tutmanın yasaklandığı [Nisâ, 4/3] bildirilmiştir. Medine’ye hicretten sonra kadın olsun erkek olsun kâfir ve müşriklerle evlenmek yasaklanmış [Mümtehine, 60/10]; ancak erkeklerin ehlikitap olan iffetli kadınlarla evlenmelerine izin verilmiştir [Mâide, 5/5].

Hiz. Peygamber (s.a.s.)’in “Kadın, halası, teyzesi, erkek veya kız kardeşinin kızı üzerine [onlarla birlikte] nikâhlanamaz, eğer bunu yaparsanız akrabalık bağlarını koparmış olursunuz.” [Buhârî, Nikâh, 27; Müslim, Nikâh, 37-38] hadisiyle Nisâ suresi 23. ayette geçen “iki kız kardeşi [nikâh altında] bir araya getirmeniz” ifadesine; “Nesep sebebiyle haram olanlar süt emme sebebiyle de haram olur.” [Buhârî, Nikâh, 20; Müslim, Rada, 1; İbn Mâce, Nikâh, 34] hadisiyle de “sizi emziren süt anneleriniz, sütkız kardeşleriniz” ifadesine açıklık getirilmiş ve hükümün kapsamı genişletilmiştir.

17. Hürmet-i müsâhere nedir?

Hürmet-i müsâhere, sıhriyet yani evlilik yoluyla oluşan akrabalık bağı sebebiyle gerçekleşen haramlıktır ki, bu da İslam'da evlilik engellerinden birisidir. Buna sıhrî hısımlık da denir. Sonradan meydana gelen ölüm veya boşanma sebebiyle evlilik sona erse bile, sıhrî akrabalık devam ettiği için bu, kesin bir evlilik engeli olarak devam eder. Evlenme engeli oluşturan sıhrî hısımlar Kur'an'da dört kısımda ele alınmıştır:

Baba ve dedenin eşleri: “Babalarınızla evlenmiş olan kadınlarla evlenmeyin. Ancak (Cahiliye devrinde) geçen geçmiştir. Şüphe yok ki, o bir hayâsızlıktı.” [Nisâ, 4/22]

Gelinler: Bir kimse ne oğlunun ve ne de torunlarının eşleri ile evlenemez. “Kendi sulbünüzden gelmiş oğullarınızın eşleri size haram kılındı.” [Nisâ, 4/23]

Kayınvalideler: Bir erkek evlendiği kadının ne annesi ve ne de ninesiyile evlenemez. “Eşlerinizin anneleri ile evlenmeniz size haram kılındı.” [Nisâ, 4/23]

Üvey kızlar: Bir erkek eşinin başka kocadan olan kızları, oğlunun veya kızının kızları ile (üvey baba olduğu için) evlenemez. “Kendileriyle zifafa girmiş olduğunuz eşlerinizden olup himayenizde olan üvey kızlarınızla evlenmeniz size haram kılındı.” [Nisâ, 4/23]. Ancak bu engelin oluşması için üvey baba ile kızın annesinin nikâh sonrası cinsel ilişki yaşaması veya sahih halvetin gerçekleşmesi gerekir [Mevsîlî, el-İhtiyâr, III, 88; İbn Âbidîn, Redd'ül-muhtâr, III, 30-37; Bilmen, Hukûkî İslamiyye Kamusu, II, 97; Muhyiddin Abdulhamid, el-Ahvâlû's-şahsiyye, 47].

18. Zina etmiş biri ile zina etmemiş birinin evlenmeleri caiz midir?

Kur'an-ı Kerim'de “Zina eden erkek, zina eden veya Allah'a ortak koşan bir kadınla evlenir. Zina eden bir kadınla da ancak

zina eden veya Allah’a ortak koşan bir erkek evlenir. Bu, müminlere haram kılınmıştır.” [Nur, 24/3] buyrulmuştur.

İslam âlimleri bu ayette geçen “evlenir” kelimesinin anlamlandırılmasındaki ihtilafa dayalı olarak konu ile ilgili iki farklı görüş ortaya koymuşlardır. Azınlıkta kalan bazı âlimler ayeti herhangi bir yoruma tâbi tutmaksızın lafzî karşılığını esas alarak zina edenlerin ancak kendileri gibi zina etmiş kimselerle evlenebileceklerini, aksi durumun caiz ve geçerli olmayacağını ileleri sürmüşlerdir.

Buna karşılık Hanefî, Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelîlerin oluşturduğu çoğunluk ise, zina etmeyen bir kimsenin zina eden bir kimse ile evlenmesini caiz görmüştür. Bu yaklaşıma göre yukarıda geçen ayetteki “zina edenlerden”den maksat, fuhşu meslek olarak icra eden ve âdet hâline getirenlerdir [bkz. Cassâs, Ahkâmü'l-Kur'an, Beyrut 1992, V, 106 vd. ; Kurtubî, el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an, Beyrut 2006, XV, 116-122]. Çoğunluk ayrıca bu ayeti “Zina eden erkek çok kere namuslu ve mümin kadınla değil, kendisi gibi zina eden bir kadınla veya Allah’a ortak koşan bir kadınla evlenir, (eğilimi bu yöndedir)” şeklinde anlamış ve bunu da “Kötü kadınlar kötü erkeklerle, kötü erkekler de kötü kadınlara, temiz kadınlar temiz erkeklerle, temiz erkekler de temiz kadınlara layıktır.” [Nur, 24/26] ayetine dayandırmışlardır. Buna göre İslam’da zina etmek ağır bir suçtur. Esas olan zinadan uzak durmak, iffetli yaşamak ve böyle yaşayan kimselerle yuva kurmaktır. Bununla birlikte zina etmiş olan bir kimse ile usulüne göre yapılan evlilik de geçerlidir [İbn Âbidin, Reddû'l-Muhtâr, II, 317].

19. Müslüman bir kadın ehlikitaptan bir erkekle evlenebilir mi?

Dinî değer ve yaşantının muhafazası, geliştirilip devam ettirilmesi ve gelecek nesillere aktarılması gibi önemli sosyal fonksiyonlar icra eden aile kurumuna hukuki meşruiyet kazandıran evlenme akdinin sınır ve şartları Kur'an-ı Kerim’de ve sünnette

tafsilatlı bir şekilde yer almış, kimlerle evlenilip kimlerle evlenilemeyeceği detaylı olarak açıklanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de Müslümanların gayrimüslimlerle evlenmelerine bazı sınırlamalar getirilmiş ve Müslüman bir kadın veya erkeğin müşriklerle evlenemeyeceği vurgulanmıştır. Bakara suresinin 221. ayetinde mealen: "İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan kadınlarla evlenmeyin. Allah'a ortak koşan kadın hoşunuza gitse de Mü'min bir cariye ondan daha hayırlıdır. İman etmedikleri sürece, Allah'a ortak koşan erkeklerle kadınlarınızı evlendirmeyin. Allah'a ortak koşan hür erkek hoşunuza gitse de iman eden bir köle ondan daha hayırlıdır..." buyurularak konuya açıklık getirilmiştir.

Bunların dışında kalan ehlikitap (Hristiyan ve Yahudi) kimse-lerle evlenme konusunda ise erkek ile kadın ayrı olarak mütalaa edilmiştir. Şöyle ki; "... Mümin kadınlardan iffetli olanlarla, daha önce kendilerine kitap verilenlerden olan iffetli kadınlar da, mehirlerini vermeniz kaydıyla evlenmek, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere size helaldir." [Mâide, 5/5] ayeti ile Müslüman bir erkeğin ehlikitaptan bir kadınla evliliğine izin verilmiştir.

Müslüman bir kadının ehlikitaptan bir erkekle evlenmesi ise caiz değildir. İslam âlimleri Mekke'den Medine'ye hicret edip gelen kadınlarla ilgili olarak Mümteherine suresinin "...Onların Mü'min kadınlar olduklarını öğrenirseniz onları kâfirlere geri çevirmeyiniz. Bu kadınlar o inkârcılara helal değildir. Onlar da bunlara helal olmazlar." mealindeki 10'uncu ayetinde yer alan kâfir kavramının, müşrik ve ehlikitap dâhil bütün gayrimüslimleri kapsadığından hareketle Müslüman bir kadının, gayrimüslim erkekle evlenemeyeceğini ifade etmişlerdir. [bkz. Cessâs, Ahkâmu'l-Kur'an, Beyrut 1992, V, 329-331; Kurtubî, el-Câmi li ahkâmi'l-Kur'an, Beyrut 2006, XX, 419]

İslam dini getirdiği hükümlerde sosyal yapıyı, çevreyi, fertlerin psikolojik durumlarını göz önünde bulundurmıştır. İnsanın

dünya ve ahiret mutluluğunun temelinde aile hayatının önemli bir yeri vardır. Gayrimüslim erkeklerle evliliğin, evlenen kadın ve doğacak çocuklar üzerinde dinî açıdan olumsuz etkilerinin olması kaçınılmazdır. Diğer taraftan toplumsal dokunun korunması ve devamı için aile yapısının ve neslin korunması büyük önem taşımaktadır. Zira toplumun temelini teşkil eden ve insanın en yakın ilişki içerisinde bulunduğu çevre ailedir. Bundan hareketle günümüze kadar İslam âlimleri arasında Müslüman kadınların gayrimüslim erkeklerle evlenemeyecekleri konusunda herhangi bir görüş ayrılığı olmamış, aksine bu konuda bir bakıma icma oluşmuştur.

“... Kendilerine kitap verilenlerin yiyecekleri size helal, sizin yiyecekleriniz de onlara helaldir. Mümin kadınlardan iffetli olanlarla daha önce kendilerine kitap verilenlerden olan iffetli kadınlar da, mehirlerini vermeniz kaydıyla evlenmek, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere size helaldir.” [Mâide, 5/5] ayeti ile Müslüman bir erkeğin ehlikıtap kadınla evliliğine izin verilmiştir.

Durum böyle olmakla birlikte eş seçiminde Müslüman hanımların tercih edilmesi aile huzuru, nesil güvenliği ve toplum selâmeti açısından daha uygundur.

20. Alevî-Sünnî evliliği caiz midir?

Kendileriyle evlenilmesi caiz olmayan kişiler ayet ve hadislerde belirtilmiş olup bunların dışında kalanlarla evlenmenin helal olduğu açıkça ifade edilmiştir [Nisâ, 4/ 22, 23, 24; Mümtetine, 60/10].

İslam’a göre Müslüman bir erkek müşrik, putperest veya dinsiz bir kadınla evlenemez. Müslüman bir kadın ise sadece Müslüman bir erkekle evlenebilir. Allah’a, Hz. Muhammed (s.a.s.)’in Allah’ın elçisi olduğuna, onun ümmetine tebliğ edip hayatında uyguladığı dinî hükümlere inanan ve bunları kabul eden herkes alt kimliği ne olursa olsun Müslümandır.

Bu itibarla, evlenirken aranan nokta, kişinin Müslüman olup olmadığının tespiti. Müslüman olanla evlenilir, olmayanla evlenilmez.

Görüldüğü üzere birisiyle evlenmenin caiz olup olmaması, kişinin etnik, siyasi, kültürel, mezhep, meşrep, tarikat yapısıyla ilgili olmayıp, Müslüman olup olmamasıyla alakalıdır. İslam âlimlerinin çoğunluğu, dinin kesin hükümlerinden birini inkâr veya önemsiz görme gibi küfrü gerektiren bir durum olmadıkça “Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah” diyen ve Müslüman olduğunu söyleyen herkesin Müslüman sayıldığını ifade etmişlerdir. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de: “Ey iman edenler, size Müslüman olduğunu bildirene, dünya hayatının geçici nimetlerine göz dikerek ‘sen mü’min değilsin.’ demeyin.” [Nisâ, 4/94] buyurulmuştur.

Dinin kesin hükümlerinden birini veya bir kısmını inkâr eden, söz ve davranışlarıyla dinin sınırları dışında bulunduklarını ilan ve izar eden kimseler ise Müslüman sayılmazlar. Günümüzde Sünnî veya Alevî kökenli olup da bu iki geleneğin uzağında hatta alakasız nitelikte olan, meselâ ateist olan insanlar da vardır. Bir Müslümanın böyle kişilerle evlenmesi caiz değildir. Ancak iman esaslarına inanan, İslam’ın şartlarını kabul eden, -bir kısmını uygulamasa bile- bunları reddetmeyen kişiler ise Müslümandır. Böyle kişilerle hangi mezhepten olurlarsa olsunlar evlilik yapmak caizdir.

21. Romanlarla evlenmenin dinî hükmü nedir?

Evlilikte uyum ve anlaşma açısından denklik veya taraflar arasında ortak özellikler bulunması önemli olmakla birlikte, etnik veya sosyal farklılık evlenme konusunda bir engel oluşturmaz. İnsanların bu anlamdaki farklılıkları yaratılışın ve fitratın gereği kaçınılmaz bir hayat gerçeği ve insanların birbirlerini tanımalarını sağlayan hikmetli bir zenginliktir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurur:

“Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O’na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır.” [Hucurât, 49/13]

Allah’ın varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed (s.a.s.)’in peygamberliğine ve insanlığa tebliğ ettiği dinî hükümlerin doğru ve gerçek olduğuna inanan ve “Müslümanım” diyen herkes, kendilerine hangi isim verilirse verilsin Müslümandır ve bu kimselerle evlenmek caizdir. İslam’a göre yegâne üstünlük ölçüsü Allah’ın emir ve yasaklarına yürekten bağlılıktır.

Bir kimsenin rengi, konuştuğu dili ve mensup olduğu ırkı üstünlük sebebi olmadığı gibi, İslam kardeşi olmaya da mani değildir. İnsanlar Allah’ın yarattığı birer varlık ve kul olması bakımından Yaratan huzurunda eşittirler.

22. Evlenme engellerinde din faktörünün etkisi nedir? Bu açıdan kimlerle evlenilemez?

İslam dini Müslümanların evlenip yuva kurmalarına büyük önem verir. Dinimizde geçerli bir evliliğin yapılabilmesi, o evlilikte birtakım unsur ve şartların bir araya gelmesi ile mümkün olur. Bu anlamda en önemli ilke de evlenecekler arasında din açısından evlenme engelinin bulunmamasıdır. Yüce Allah şöyle buyurur:

“Müslüman hanımlar kâfirlere helal değildirler. Kâfirler de Müslüman hanımlara helal olmazlar.” [Mümtetine, 60/ 10]

Ayet-i kerimenin açık ifadesine göre Müslümanların, ateist (Tanrı tanımaz) ve müşriklerle (Allah’a ortak koşanlarla) evlenmeleri caiz değildir. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de:

“İman etmedikleri sürece Allah’a ortak koşan kadınlarla evlenmeyin. Allah’a ortak koşan kadın hoşunuza gitse de, mü’min bir cariyeye Allah’a ortak koşan bir kadından daha hayırlıdır.

İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan erkeklerle kadınların evlendirmeyin. Allah'a ortak koşan hür erkek hoşunuza gitse de iman eden bir köle Allah'a ortak koşan bir erkekten daha hayırlıdır." [Bakara, 2/221] buyurulmaktadır.

Özetle Müslüman bir kadının dinsiz, Tanrı tanımaz bir erkekle evlenmesi caiz olmadığı gibi, Müslüman bir erkeğin de böyle bir kadınla evlenmesi caiz değildir.

23. Eşlerin farklı fikhî mezheplere mensup olması evliliğe engel teşkil eder mi?

Evlilik "karı koca arasında birlikte yaşama hakkı tanıyan, taraflara karşılıklı hak ve sorumluluklar yükleyen bir akittir." Evliliğin taraflar icap ve kabul, şahitler mehir gibi kendine özgü birçok unsur ve şartları bulunmaktadır. Bu gibi şartlarda bir eksiklik yoksa mezhep farklılığı evlenmeye mani değildir. İki farklı mezhepteki insan evlenebilir ve evlilik hayatı boyunca farklı mezheplere bağlı olarak evliliklerine devam edebilirler.

Ancak evlilik hayatı ölüme kadar devam eden bir birliktelik ve hayatı paylaşma olduğu için eşlerden biri, dinî bir zorunluluk olmamakla beraber aile hayatında daha uyumlu olmak ve mezhep farklılığından kaynaklanan birtakım problemleri aşmak için diğerinin mezhebine geçebilir.

24. Kısırlık, hepatit veya frengi gibi hastalığı olanlar evlenebilirler mi?

Sağlık Yüce Allah'ın insana bahşettiği en büyük nimetlerin başında gelir. Bu nedenle insanoğlu hem sağlığının kıymetini bilmeli hem de korunması için gereken her türlü tedbiri almalıdır. Hepatit ve frengi gibi bulaşıcı hastalıklar sadece bu hastalığa yakalananları değil, aynı zamanda eşlerini de tehdit eder. Öyle ki, cinsel yolla bulaşan frengi hastalığının aile yaşamı gereği eşe bulaşması kaçınılmazdır. Dolayısıyla bu tür bulaşıcı hastalığı olanlar tedavi olduktan sonra evlenmelidirler. Tedavi olmadan

ve hastalığını eşinden gizleyerek evlenen bir kimse kul hakkına girmiş olur. Kısaca bu şekilde evlenmemek gerekir. Kısırlık ise ayrı bir durumdur. Eşinin kısır olduğunu bilerek evlenen bir kimse bu noktada daha sonra hak iddia edemez.

25. Akraba evliliği dinimizce caiz midir?

İslam dininde evlenilmesi caiz olmayan hısımlar ayet ve hadislerde sayılmış ve bunların dışında kalanlarla evlenmenin helal olduğu açıkça ifade edilmiştir. Kendileriyle evlenilmesi haram olan kadınlar şunlardır: Anne, anne veya baba tarafından olan büyük anneler, kız, oğlan ve kızın çocukları yani torunlar, kız kardeş, kız ve erkek kardeşin kızları, hala, teyze, eşin annesi, kendisiyle birleşilen eşin başka kocasından olan kızı, oğlun eşi, evlilikleri devam ettiği sürece eşin kız kardeşi ile teyzesi ve halası (eşinden ayrılmadan bunlarla evlenemez), puta, ateşe, yıldıza tapanlar, sütanne, süt kız kardeş, süthala, süt teyze ve başkalarının nikâhında bulunan kadınlar [Nisâ, 4/23-24; Mevsilî, el-İhtiyâr, Beyrut 1999, III, 84]. Bunların dışında kalanlarla başkaca bir evlenme engeli de yoksa evlenmek caizdir. Nisâ suresinde evlenilmesi yasak olanlar sayıldıktan sonra, “Bunların dışında kalanlarla ise evlenmek size helal kılınmıştır.” [Nisâ 4/24] buyrulmuştur.

Yukarıda sayılanların dışındaki akrabalarla evliliği yasaklayan bir delil bulunmamaktadır. Bazı kitaplarda nakledilen “Yakın akrabalarla evlenmeyin; çünkü çocuk zayıf doğar.” şeklindeki hadis güvenilir kaynaklarda yer almamaktadır [İbn Hacer, et-Telhi-su'l-Habir, 1419/1989, III, 309]. Ayrıca “Zayıf çocuklar dünyaya getirmektesiniz. Bu yüzden yabancı kadınlarla evlenin.” sözü Hz. Peygamber (s.a.s.)'e değil, Hz. Ömer'e aittir [İbn Hacer, et-Telhi-su'l-Habir, 1419/1989, III, 309]. Hz. Peygamber (s.a.s.) halasının kızı Zeynep binti Cahş ile evlendiği gibi [Ahzâb, 33/36-38], kendi kızı Hz. Fatıma'yı da amcasının oğlu Hz. Ali ile evlendirmiştir. Akraba evliliği dinen mübah olmakla beraber, eş adayında irsî hastalık gibi bir sağlık sorunu bulunup bulunmadığı dikkate alınmalıdır.

26. Kaybolup da, hayatta olup olmadığı bilinmeyen bir kişinin eşi başkasıyla evlenebilir mi?

Kaybolup da kendisinden haber alınamayan, dolayısıyla yeri ve hayatta olup olmadığı bilinmeyen kişiye “mekûd” denilir.

Fakihler mefkûdün eşinin boşanma hakkı konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Hanefiler “hükmen ölüm kararı” için “akranlarının vefatına veya ortalama olarak yaşayabileceği azami süreye (ki bu süre farklı görüşlere göre 62 ilâ 120 yıldır) kadar beklemek gerekeceği” görüşünü benimsemişlerdir. Ayrıca bu durumu eşinin müracaatı üzerine mahkeme tarafından “evlilik bağına son verilebilmesine imkân sağlayan bir gerekçe” saymamışlardır [Serahsî, el-Mebsût, XI, 34 vd.].

Hanbelî mezhebinde “mekûd/kayıp” kişinin ortalama olarak yaşayabileceği süre dolunca [Huraşî, Şerhu Muhtasarı Halîl, Beyrut, IV, 149 vd.], Şâfiî mezhebindeki yaygın görüşe göre de “daha fazla yaşamayacağına kanaat getirildiğinde” ölü sayılmasına karar verilebilecektir [Şâfiî, el-Ümm, V, 346; Şirbîni, Müğni'l-muhtâc, V, 97-98].

Mâlikîlere göre ise eşinin müracaatı üzerine hâkim gerekli araştırmayı yapar. Bilgi edinilmesinden ümit kesilmesi hâlinde “dört yıl” beklenir; bu süre bitince hâkim ayırma kararı verir ve kadın vefat iddetini bekleyip sonra başkasıyla evlenebilir [Sahnûn, el-Müdevvene, III, 742-743; Vehbe Zuhaylî, el-Fıkhu'l-İslamî, V, 784-785; VII, 532-534; 643-644]. 1917 tarihli Osmanlı Hukûk-ı Aile Kararnamesi'nde de konu bu görüşe göre düzenlenmiştir. Bu içtihat maslahata daha uygundur. Buna göre kocasından dört yıl veya daha fazla haber alamayan kadın bu son görüşe göre boşanmak üzere mahkemeye başvurabilir. Mahkemenin boşaması hâlinde vefat iddeti bekledikten sonra başka biriyle evlenebilir.

Söz konusu olan erkeğin yaşadığı yer biliniyor, fakat herhangi bir engeli olmamasına rağmen bu kişi eş olarak sorumluluklarını yerine getirmiyor olabilir. Nikâh sebebiyle ortaya çıkan

dünyevi ve uhrevi maslahatlar ortadan kalktığı, kadın ve erkeğin bir arada yaşamasının imkânsız hâle geldiği böyle bir durumda da kadın boşanmak için mahkemeye müracaat edebilir.

27. Eşi uzun süre hapse mahkûm olan kadın başkasıyla evlenebilir mi?

İslam âlimlerinin çoğunluğuna göre kocanın uzun süreli hapsedilmesi veya tutuklanması yahut düşmana esir düşmesi kadının için meşru bir boşanma sebebi değildir. Mâlikîlere göre ise koca, her ne sebeple olursa olsun eşinden bir yıl veya daha fazla ayrı kalırsa karısının mahkemeden boşanma talebinde bulunma hakkı doğar. Hâkim bir yıldan fazla ayrı kalmanın gerçekleştiğini tesbit edince eşleri ayırır. Bir yıl veya daha uzun süreli mahkûmiyet de bu kabildendir. Çünkü bu süredeki bir ayrılık kadının nafaka başta olmak üzere, evliliğin kazandırdığı haklardan mahrum kalmasına sebep olabilir. Bu ayırma bir bâin talâk sayılır [Derdir, eş-Şerhu'l-Kebir, II, 519; Vehbe Zuhayli, el-Fıkhu'l-İslâmî, VII, 535].

Mâlikî mezhebinin bu görüşü, aynı mezhebe ait, mefkûdün (kaybolan ve hayatta olup olmadığı bilinmeyen kişi) eşinin, ancak dört yıl süreyle kendisinden haber alınamaması hâlinde boşana bileceği hükmü ile uyumlu görünmemektedir. Dolaşısıyla bir yıllık bir hapis cezasının boşanma sebebi sayılması makul değildir. Ancak uzun süreli mahkûmiyet hâllerinde kadının maslahatı dikkate alınarak ona, boşanmak için mahkemeye başvurabileceği hükmünün kabul edilmesi yerinde olur. Fakat bu durumla karşı karşıya gelen bir kadın, yuvasını ve çocuklarını da dikkate alarak karar vermelidir.

28. Kocasının ölüm haberini alan bir kadın başka biriyle evlenir de daha sonra eski eşi gelirse, bu kadının nikâhı ile ilgili hüküm nedir?

Bir kadın güvenilir yollarla kocasının ölüm haberini aldıktan veya mahkeme adamın öldüğüne karar verdikten sonra vefat

iddetini bekler, ardından yeni bir evlilik yaparsa, yaptığı evlilik geçerlidir. Bu evlilikten sonra eski kocasının yaşadığı anlaşılrsa, ilk kocanın kadın üzerinde bir hakkı olmaz [Fetâvâ-yı Hindiyîye, Beyrut 2000, II, 318]. Kadın, sonra evlendiği adamın eşi olarak kalır.

29. Boşandığı eşiyle uzun bir süre görüşmeyen bir kadın, onunla yeniden evlenebilir mi?

İslam'a göre bir kimsenin evli bulunduğu eşi ile aralarında üç nikâh bağı vardır. Her bir boşama ile bu bağlardan biri kopar. Üçü de koptuğu zaman evliliklerini devam ettirmeleri dinen caiz olmaz [Bakara 2/229-230; Serahsî, el-Mebsût, VI, 8-9]. Eşinden ayrılıp iddeti de bittikten sonra uzun süre onunla görüşmeyen bir kadın, eğer talâk sayısı üçe varmamışsa eşinden bir bâin talâk ile boşanmış olur, buna beynûnet-i suğra denir [Serahsî, el-Mebsût, VI, 18]. Bâin talâkla boşanmış eşler, yeni bir nikâhla evliliklerine devam edebilirler. Bu durumda anlaşmaları hâlinde usulüne uygun yeni bir nikâh akdederek evliliklerini iki nikâh bağıyla sürdürebilirler.

30. İki kız kardeşle ya da teyze yeğen veya hala yeğenle aynı anda evli olmanın hükmü nedir?

Yüce Allah evlenilmesi caiz olmayan kadınları sayarken “İki kız kardeşi (nikâh altında) bir araya getirmeniz...haram kılındı.” [Nisâ, 4/23] buyurmaktadır. İslam âlimleri teyze yeğenin ve hala yeğenin de aynı hükümde oldukları görüşünde ittifak hâlindeyler.

Kendileriyle evlenilmesi geçici olarak haram kılınanlardan biri de kişinin eşinin belli derecedeki yakınlarını aynı anda ikinci eş olarak almasıdır. Bu yakınlığın sınırı şöyle tespit edilmiştir: Zevcenin yakını olan kadının erkek olduğu var sayıldığında bunların birbiriyle evlenmeleri -akrabalık dolayısıyla- ebediyen haram ise, kişinin bu iki kadını aynı anda nikâhı altında bulundurması caiz değildir. Buna göre bir kimsenin aynı anda

iki kızkardeşi veya hala yeğeni, teyze yeğeni nikâhı altında tutması caiz değildir.

31. Kişi karısını boşadıktan veya karısının ölümünden sonra baldızıyla evlenebilir mi?

Nisâ suresinin 23. ayetine göre iki kız kardeş ile aynı anda evli bulunmak haramdır. Hadisler eşin hala ve teyzesi gibi yakınlarını da baldız gibi değerlendirmiştir [Buhârî, Nikâh, 27; Müslim; Nikâh, 33]. Fakat kişi, karısının ölümü veya onu boşaması hâlinde karısının kız kardeşi, teyzesi ya da halası ile evlenebilir. Nikâh için boşadığı karısının iddet müddetinin bitmesini beklemesi gerekir. Onun iddeti bittiği andan itibaren baldızı ile evlenebilir. Eşinin vefatı durumunda ise her hangi bir süre beklemesine gerek olmaksızın baldızı ile evlenmesinde dinî hükümler açısından bir sakınca yoktur.

32. Süt yönünden evlenilmesi haram olan kadınlar kimlerdir?

Süt yoluyla haram olanlar şunlardır:

- 1- Bir kimsenin süt cihetinden usûlü: sütannesi, sütninesi gibi...
- 2- Süt cihetinden fûrûu: sütkızı, sutoğlunun kızı ve ilânihaye bunların çocuk ve torunları.
- 3- Sütana ve babanın fûrûu: ana baba bir, baba bir veya yalnız ana bir olan sütkardeşleri ve bunların ilânihaye fûrûu.
- 4- Sütana ve babanın usûlünden yalnız ilk fûrû': sütemenin, süt cihetinden amca, hala, dayı ve teyzeleri.
- 5- Sütbaba ve dedelerin eşleri.
- 6- Sutoğlun veya sutoğlun oğlunun yahut sütkızın oğlunun eşleri.
- 7- Eşin sütanne ve nineleri.

8- Eşin süt kızları ve bunların fûrûu [Meydânî, el-Lübâb, Dersââdet, III, 32, 33; Zuhaylî, el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletühû, 1996, VII, 137-139; Hayreddin Karaman, Mukayeseli İslam Hukuku, İstanbul 1978, I, 259, 260].

33. Süt emme durumu nasıl tespit edilir?

İki kişi arasındaki süt hısımlığı ikrar, şahit veya yazılı belge ile ispat edilebilir. Hanefîlere göre bunun için en az iki erkek veya bir erkekle iki kadının şahitliği gerekir. Şâfiî hukukçulara göre dört kadının şahitliği ile süt hısımlığının ispatı mümkündür. Mâlikî ve Hanbelîlere göre ise bir kadının şahitliği süt hısımlığının ispatı için yeterlidir [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-müctehid, İstanbul 1985, II, 32-33; Merğînânî, el-Hidâye, İstanbul, I, 223 vd.].

34. Hangi yaşlarda emilen süt mahremiyet oluşturur?

Fakihlerin çoğunluğuna göre çocuğun ilk iki yaş içinde emdiği süt ile süt hısımlığı meydana gelir. Bu süreden sonra verilen süt ile mahremiyet oluşmaz. İmam-ı Azam'a göre ise bu süre otuz aydır [Merğînânî, el-Hidâye, İstanbul, 1986, I, 223].

35. Bir kadının başka başka doğumlarda emzirdiği iki çocuk sütkardeş olur mu?

Kur'an-ı Kerim'de kendisinden süt emilen kadınlardan "sütanne", aynı kadından süt emen çocuklardan da "sütkardeş" diye bahsedilmiş ve bunlar arasında süt akrabalığının meydana geleceği bildirilmiştir [Nisâ, 4/23]. Buna göre ister aynı doğumda ister başka başka doğumlarda olsun bir kadından süt emme müddeti (rada) içinde süt emen çocuklar birbirleriyle sütkardeş olurlar.

36. Sütkardeşler birbiriyle evlenebilir mi?

İslam'a göre kişi sütkardeşiyle evlenemez. Kur'an-ı Kerim'de; "Sizi emziren analarınız ve sütkız kardeşleriniz (size haram kılındı.)" [Nisâ, 4/23] buyrulur. Hz. Peygamber de (s.a.s.): "Doğum

yoluyla haram olanlar, süt emme-emzirme yoluyla da haramdır.” buyurmuştur [Buhârî, Nikâh 20; Müslim, Radâ 1; Ebû Dâvûd, Nikâh 7].

Fıkıh âlimlerinin çoğunluğuna göre çocuğun ilk iki yaş içerisinde emdiği süt az olsun çok olsun süt hısımlığının meydana gelmesi için yeterlidir. İmam Şâfiî ise süt hısımlığının oluşabilmesi için ilk iki yaş içinde beş ayrı seferde ve doyurucu nitekte olmasının şart olduğunu söylemektedir [Merginânî, el-Hidâye, I, 223, İstanbul, 1986; Nevevî, el-Mecmu', XX, 77-80, Beyrut, 1985].

37. Sütkardeş oldukları evlendikten sonra anlaşılan çiftlerin durumu ne olacaktır?

Süt emme-emzirmenin evlilik engeli sayılabilmesi için emme olayının kesin olarak bilinip ispat edilmesi gerekir. Kocanın eşiyle sütkardeş olduğunu ikrar edip, ikrarında ısrar etmesi ya da adil iki erkek veya bir erkek ve iki kadının şahitliği ile sütkardeş oldukları sabit olan evli çiftlerin araları ayrılır. Bu durumda çiftler arasında cinsel yakınlık olmuş ise kadın, belirlenen mehir ile mehr-i misilden en az olanı hak eder. Cinsel yaklaşma olmamış ise kadın mehir olarak bir şey alamaz [Fetâvâ-yı Hindiye, I, 347, Beyrut 1986].

Şâfiî mezhebine göre süt akrabalığının varlığı dört erişkin kadının şahitliğiyle ispat edilebilir. Yine bu mezhebin kuvvetli görüşüne göre, süt emmeye şahitlik etmek mahremiyetin sabit olması için yeterli değildir. Şahitlerin süt emme vaktini, emme sayısını ve sütün, emen çocuğun midesine ulaştığını söylemeleri gerekir [Şâfiî, el-Ümm, V, 55; Nevevî, el-Mecmu', XX, 77-80].

38. Bir kadından süt emen bir kızın, bu kadının kayınbiraderi ile evlenmesi caiz midir?

İslam dininde evlenilmesi caiz olmayan hısımlar ayet ve hadislerde sayılmış ve bunların dışında kalanlarla evlenmenin helal olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Kendileriyle evlenilmesi haram olan kadınlar şunlardır: İster nesep yoluyla olsun ister süt emme yoluyla olsun anne, anne veya baba tarafından olan büyük anneler, kız, oğlan ve kızın çocukları yani torunlar, kız kardeş, kız ve erkek kardeşin kızları, hala, teyze, eşin annesi, kendisiyle birleşilen eşin başka kocasından olan kızı, oğlun eşi ile muvakkat yasakla evlenmek men edilen eşin kız kardeşi, teyzesi ve halası, (eşinden ayrıldıktan bunlarla evlenemez), puta, ateşe, yıldıza tapanlar, sütanne, sütkız kardeş, süthala, sütteyze ve başkalarının nikâhında bulunan kadınlar [Nisâ 4/23-24]. Bunların dışında kalanlarla başka bir evlenme engeli de yoksa evlenmek caizdir.

Buna göre, kişinin kendisine süt emziren kadının kayınbiraderi, bu kızın sütamcası olacağından onunla evlenmesi caiz değildir [Mâverî, el-Havî, XI, 807; Kâsânî, Bedâi, IV, 3; İbn Nüceym, el-Bahru'r-Râik, III, 342]. Zira, “Kan hısımlığından (nesepten) haram olanlar, süt hısımlığından da (radâ') haram olurlar.” [Buhârî, Nikâh, 20; Müslim, Radâ, 1; Ebû Dâvûd, Nikâh, 6].

39. Aynı kadından bir defa süt emmiş bir kadınla bir erkek evlenebilir mi?

Kur'an-ı Kerim'de sütanneler ve sütkardeşlerle evlenmek yasaklanmıştır:

“Size şunlarla evlenmek haram kılındı: Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren sütanneleriniz, sütkız kardeşleriniz, karlarınızın anneleri, kendileriyle zifafa girdiğiniz karlarınızdan olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız, -eğer annele-ri ile zifafa girmemişseniz onlarla evlenmeniz size bir günah yoktur- öz oğullarınızın karıları, iki kız kardeşi (nikâh altında) bir araya getirmeniz. Ancak daha önce geçenler (önceden yapılan bu tür evlilikler) başka. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.” [Nisâ, 4/23]

Bu ayette yalnız iki tane süt hısımindan söz edilmiştir. Bu konudaki genel prensip ise şu hadisle konulmuştur: “Nesepçe haram olanlar, süt yoluyla da haram olurlar.” [Buhârî, Şehâdât, 7; Müslim, Rada', I].

Fıkıh bilginlerinin çoğunluğuna göre çocuğun ilk iki yaş içerisinde emdiği süt az olsun çok olsun süt hısımlığının meydana gelmesi için yeterlidir. Buna göre, iki yaş içerisinde aynı kadından bir defa da olsa süt emen kız ve erkeğin birbirleriyle evlenmeleri caiz değildir [Serahsî, el-Mebsût, V, 137; Kâsânî, Bedâi'üs-sanâi, IV, 8; Merğînânî, el-Hidâye, I, 223–224].

Şâfiî ve Hanbelîler ise süt hısımlığının oluşabilmesi için ilk iki yaş içinde ayrı ayrı beş kez ve doyurucu emişin şart olduğunu ifade etmektedirler. [İbn Kudâme, el-Muğnî, VIII, 137; Şirbînî, Muğni'l-Muh-tâc III, Beyrut, 1997, 546].

40. Kişi, kardeşinin sütkardeşi ile evlenebilir mi?

Sütkardeşle evlenmek yasaklandığı için [Nisâ, 4/23] kişi, süt emdiği kadının çocuklarıyla evlenemez. Bu konudaki genel prensip şöyledir: Süt emen çocuk, emziren kadının öz çocuğu gibi kabul edilir. Öz çocuğu kimlerle evlenemezse süt çocuğu da onlarla evlenemez. Ancak kişi, başkaca bir evlenme engeli yoksa kardeşinin sütünü emdiği kadının öz ve süt çocukları ile evlenebilir. Çünkü aralarında ne nesep ne de süt yönünden mahremiyet söz konusudur.

41. Kişi sütbabasının diğer hanımından olan çocuğuyla evlenebilir mi?

Kur'an-ı Kerim'de, sütanneler ve sütkardeşlerle evlenmek yasaklanmıştır [Nisâ, 4/23]. Hz. Peygamber (s.a.s.) de: “Nesep bakımından haram olan, süt bakımından da haramdır.” [Buhârî, Şehâdât, 7; Müslim, Radâ, I, 9; Ebû Dâvûd, Nikâh, 6] buyurmuştur. Bu yüzden kişi, kendi baba bir kardeşiyle evlenemeyeceği gibi, sütbabası-

nın diğer hanımından olan çocuğu da baba bir sütkardeşi olduğundan onunla da evlenemez [Serahsî, el-Mebsût, Beyrut 2000, V, 242]

42. Sigortanın verdiği maaşı alabilmek için resmi nikah yaptırmadan sadece imam nikâhıyla evlenmek caiz midir?

Vefat eden eşinden dolayı almakta olduğu maaşın kesilmemesi için bir kadının yeniden evlendiği hâlde resmî nikâh kıydırması İslami şuur ve ahlakla uyuşan bir davranış değildir. Çünkü bu iş, devletin belli bir amaçla ve gerekçeyle (mesela dul olmak gerekçesiyle) verdiği maaşı istismar ve bu yolla kamunun hakkını gasp anlamına gelir.

Diğer taraftan bazı maddi avantajlar elde etmek amacı ile kayda geçmeyen bir nikâh kıyarak aile birliğine devam etmek, ailenin temeli olan nikâh müessesesini oyuncak hâline getireceğinden ve kanuna karşı hile olacağından alınmakta olan maaşın kesilmemesi için resmi nikâh yaptırmayarak evlenmek caiz değildir.

43. Ölen yakınının maaşını alabilmek için resmen boşanan, ama evliliğini dinî nikâhla devam ettirenlerin aldıkları bu maaşlar helal midir?

Nikâh aile birliği oluşturacak kimselerin Allah'ın emri gereği gerçekleştirdikleri bir sözleşmedir. Böylesine önemli bir sözleşmenin birtakım maddi kaygılarla sona erdirilmesi her şeyden önce ahlaken doğru değildir. Kaldı ki sevgili Peygamberimiz normal şartlar altında gerçekleşen boşama için bile "Allah'ın en hoşlanmadığı helal şey evliliği sona erdirmektir." [Ebû Dâvûd, Talâk, 3] buyurmuştur.

Öte yandan ölen bir yakını dolayısı ile kanun gereği dul hanımlara ödenen parayı almak üzere resmen boşanıp, gerçekte birlikte yaşamaya devam etmek hile niteliğinde olduğundan haramdır. Bu tür hileli yollarla elde edilecek gelirler kamu malını zimmetine geçirmek anlamına gelir.

Allah Teâlâ: “Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka...” [Nisâ, 4/29]; “Allah’ın size rızık olarak verdiklerinden helal, iyi ve temiz olarak yiyin ve kendisine inanmakta olduğunuz Allah’a karşı gelmekten sakının.” [Mâide, 5/88] buyurmak suretiyle helal kazancın önemine dikkat çekmiş, batıl yollarla mal edinmeyi de yasaklamıştır.

Buna göre hileli boşanma yolu ile alınan maaş helal olmaz.

44. Yurt dışına gidebilmek için anlaşmalı evlilik yapmak caiz midir?

Aile ve evlilik ciddi bir müessesedir. Bir kimsenin dünyevi bazı kazançlar elde etmek için nikâhı suistimal etmesi doğru bir davranış değildir. Yurt dışında çalışabilmek ve oturum izni almak maksadıyla o ülke vatandaşlarından birisi ile formalite evliliği yapmak, nikâhın suistimal edilmesine örnektir. Dolayısıyla yanlış ve yalan beyanla elde edilen kazanç haksız bir kazançtır. Haksız yollarla elde edilen kazanç ise haramdır.

45. Taşıyıcı annelik caiz midir? Taşıyıcı annelik yapması için bir kadınla nikâhlanılabilir mi?

İster kadın ister erkekteki bir rahatsızlık sebebiyle olsun tabii ilişkiyle gebeliğin gerçekleşmesi mümkün olmadığı takdirde: a) Döllendirilecek yumurta ve sperm, her ikisinin de nikâhlı eşlere ait olmak yani bunlardan herhangi biri yabancıya ait olmamak; b) Dölllenmiş olan yumurta başka bir kadının rahminde değil kendi rahminde (yumurtanın sahibi olan eşin rahminde) gelişmek; c) Bu işlemin gerek anne babanın gerekse doğacak çocuğun maddi, ruhi ve akli sağlığı üzerinde olumsuz bir etkisinin olmayacağına tıbben sabit olması şartıyla, normal yoldan gebe kalması ve anne olması mümkün olmayan evli hanımların, çeşitli tıbbi yollarla gebeliklerinin sağlanmasında İslami hükümler açısından bir

sakınca görülmemektedir. Başka kadının yumurtası veya kocası dışında yabancı bir erkekten alınan sperm ile bir kadının gebeliğinin sağlanması ise, insanlık duygularını rencide etmesi ve zinanın yasaklanmasının en önemli nedenlerinden biri olan neslin karışıp bozulmasına sebebiyet vermesi gibi nedenlerden dolayı caiz görülmemektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, taşıyıcı annelik yöntemiyle çocuk dünyaya getirmek caiz değildir. Sperm sahibi erkek ile taşıyıcı anne arasında (geçici) bir nikâh akdi yapılması bu hükmü değiştirmez.

46. Bir erkek ve kadının nikâhlı oldukları hâlde aynı evde, ama farklı odalarda evliliği devam ettirmeleri caiz midir?

Evlenme, karı-koca arasında birlikte yaşamaya ve karşılıklı yardımlaşmaya imkân veren ve taraflara karşılıklı hak ve ödevler yükleyen bir sözleşmedir. Evlilikte eşlerin birbirlerine karşılıklı sevgi, saygı ve sadakat borcunun olduğu muhakkaktır. Eşlerin, karşılıklı haklarını Kur'an-ı Kerim: "Kadınların sorumlulukları kadar meşru hakları da vardır." [Bakara, 2/228] ayetiyle belirler. Hz. Peygamber (s.a.s.) de Veda Hutbesinde: "Sizin kadınlar üzerinde hakkınız olduğu gibi, onların da sizin üzerinizde hakları vardır." buyurarak eşlerin birbirlerine karşı vazifelerine vurgu yapar.

Bundan dolayı eşler birbirlerinin haklarına, evlenme ile yükledikleri vazifelere riayete mecburdurlar. Bu çerçevede koca hanımının nafakasını ve maddi-manevi ihtiyaçlarını karşılamakla; kadın da eşinin meşru isteklerine itaatle yükümlüdür. Kadın ve erkeğin aynı evde ayrı ayrı odalarda yaşamaları İslam dini açısından evlilikle ulaşılmaya hedeflenen sevgi, meveddet ve rahmete dayalı ulvi gayelere aykırıdır. Zira ailede iyilik, güzellik, fedakârlık, sevgi-saygı, istişare ve karşılıklı anlayış esas olmalıdır. Kaldı ki Kur'an-ı Kerim erkeklerin kadınlarla iyilik ve güzelliğe dayalı bir ilişki içerisinde olmalarını emretmektedir [Nisâ, 4/19]. Ayrıca evliliğin en önemli amaçlarından biri biyolojik

ve doğal bir ihtiyaç olan cinsel tatminin evlilik kurumu içinde meşru bir şekilde karşılanmasıdır. Bu görevini de taraflar ihmal etmemelidirler [Buhârî, Nikâh 85; Tirmizî, Rada, 10].

47. İnternetteki evlilik siteleri aracılığıyla evlenmek dinen caiz midir?

Evlenmek isteyen kadın ve erkeğin birbirlerini görüp beğenmeleri, kendi irade ve istekleriyle evlenmeye karar vermeleri dinimizin tavsiye ettiği bir husustur. Nitekim Peygamberimiz (s.a.s.), bir sahabiye evleneceği kadına maksadı temin edecek ölçüde bakmasını tavsiye etmiş [Ebû Dâvûd, Nikâh, 18]; bakıp görmeden evlenecek olan birisine de, “Git, onu gör, ondan sonra karar ver.” [Müslim, Nikâh, 74,75] buyurmuştur.

Evlenmek isteyenlerin üçüncü şahısların bulunduğu bir ortamda görüşüp tanışmalarında sakınca yoktur. Aynı şekilde erkek ve kadının evlenmek maksadıyla dinî ölçülere uygun olarak, mahremiyet ve edep kurallarına riayet ederek internet aracılığıyla maksadı temin edecek ölçüde görüşüp, yazışmaları caizdir. Ancak bu ölçülerin dışına çıkan, tarafları harama götürebilecek her türlü tavır ve uygulama dinen yasaklanmıştır.

Öte yandan bu süreçte dinî ilkelere riayet edilmemiş olması, şartlarına uygun yapıldığı takdirde evlilik akdinin geçerliliği-ne engel değildir.

48. Görücü usûlü ile evlilik dinimizce uygun mudur?

Hız. Peygamber (s.a.s.) bir kadınla evlenmek istediğini söyleyen sahabiye evleneceği kadını görüp görmediğini sormuş, görmediğini söylemesi üzerine de: “Git, onu önce gör. Çünkü bu, aranızdaki sevginin kalıcı olmasını sağlamaya daha fazla katkıda bulunur.” [Müslim, Nikâh 74; Tirmizî, Nikâh 5; İbn Mâce, Nikâh, 9] buyurmuştur. Evlenmeyi düşünen gençlerin birbirlerini daha iyi tanımak amacıyla nişanlılık dönemi geçirmeleri, bu dönem-

de İslami örtünmeyi gözetmek, başkalarının göremeyeceği bir tarzda yalnız kalmamak gibi dinî ölçülere uygun olarak görüşüp-konuşmalarında da sakınca yoktur.

Peygamber Efendimizin hadisinde belirttiği bakma-görme ruhsatı, yabancı bir kadının bedeninin bakılabilecek kısmıyla sınırlıdır [San'ani, Sübülüs-selam, Riyad, 2006, III, 311-312]. Ayrıca evleneceği kişiyi görme ruhsatı flört etme, arkadaşlık yapma, baş başa kalma vb. dinimizin onaylamadığı davranışları kapsamaz. Zira dinimiz yabancı kadın ve erkeğin aralarındaki ilişkinin belli bir ölçü ve disiplin içerisinde olmasını emretmiştir. Evlenme niyetindeki gençler nikâh kıyılınca kadar mahremiyet bakımından birbirlerine yabancıdırlar.

“Görücü usulü” adı verilen yöntem dinin bir emri olarak değil, toplumların örf-âdetleri kapsamında değerlendirilmelidir. Dolayısıyla görücü usulüyle evlenen eşlerin yapacakları nikâh akdi sahih olsa da, uygun olan ailenin huzuru ve devamlılığı açısından tarafların birbirlerini tanıyarak evlenmeleridir.

49. Çeyiz, takılar mehir yerine geçer mi?

Erkeğin evlenirken eşine verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği para veya başka bir mala mehir denir. Kur'an-ı Kerim'de evlenen erkeğin kadına mehir vermek zorunda olduğu ve bunu zorla geri almasının caiz olmadığı belirtilmektedir [Bakara, 2/237; Nisâ, 4/4, 20, 24, 25; Maide, 5/5]. Mehir nikâhın sonuçlarından biridir. Bu nedenle nikâh esnasında belirlenmemiş olsa hatta nikâh esnasında verilmeyeceği şart koşulsa bile evlenen kadın mehre hak kazanır.

Erkek veya onun anne-baba ya da kardeşleri gibi yakınları tarafından verilen çeyiz ve takılar verilirken mehir olarak verildiği belirtilmişse mehir kabul edilir. Verilirken herhangi bir belirlenme yapılmamışsa bu takdirde yaşanan yerin örfüne göre karar verilir.

50. Mehir hakkında bilgi verir misiniz? Mehirin alt ve üst sınırları, ödenmesinin belli bir zamanı var mıdır?

Erkeğin evlenirken eşine verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği para veya başka bir mala mehir denir. Kur'an-ı Kerim'de evlenen erkeğin kadına mehir vermek zorunda olduğu ve bunu zorla geri almasının caiz olmadığı konusunda ayetler bulunmaktadır [Bakara, 2/237; Nisâ, 4/4, 20, 24, 25; Mâide, 5/5]. Hanefilere göre mehir nikâhın sonuçlarından biridir. Bu nedenle nikâh esnasında belirlenmemiş olsa hatta nikâh esnasında verilmeyeceği şart koşulsa bile evlenen kadın mehre hak kazanır.

Mehir nikâh anında belirlenip belirlenmemesine göre ikiye ayrılır. Mehir nikâh anında belirlenmişse buna mehr-i müsem-mâ, nikâh esnasında belirlenmemişse mehr-i misil denir. Evlilik sırasında mehirin belirlenmemesi veya belirlenen mehirin bir sebeple geçersiz sayılması hâlinde evlenen kadın mehr-i misile hak kazanır. Mehr-i misil, evlenen kadının akrabaları arasında her bakımdan kendi konumunda olan kadına verilen mehir demektir.

Mehir ödenme zamanına göre mehr-i muaccel ve mehr-i müeccel olmak üzere ikiye ayrılır. Mehr-i muaccel peşin olarak ödenen mehirdir. Kadın mehr-i muacceli almadan kendisini kocasına teslim etmeme hakkına sahiptir. Mehr-i müeccel ise veresiye yani ödenmesi sonraya bırakılan mehirdir. Bu mehirin ödenmesi için herhangi bir zaman belirlenmişse bu tarih geldiğinde kadın mehre hak sahibi olur. Bir vakit belirlenmemişse nikâhın sona ermesiyle mehir muacceliyet kazanır ve ödenmesi gerekir. Başka bir deyişle boşanma hâlinde kocanın bu mehri ödemesi gerekir; ölüm hâlinde de bırakmış olduğu terikeden ödenir.

Mehir olarak mal veya parasal değeri olan her türlü menfaat tespit edilebilir. Mehirin en az miktarı Hanefiler'e göre 10 (ilk asırda 10 dirhem yaklaşık iki koyun bedeli idi), Mâlikîler'e göre

ise 3 dirhem gümüşdür. Şâfiî ve Hanbelî hukukçulara göre ise mehirin bir alt sınırı yoktur, tıpkı bir üst sınırı olmadığı gibi. Mehirin üst sınırının olmadığı konusunda Hanefî ve Mâlikîler de diğer iki mezhep gibi düşünmektedir. Hz. Ömer kendi halifeliği döneminde evlilikleri kolaylaştırmak için mehire üst sınır getirmek istemiş, fakat bir kadının “Onlara kantarla vermiş olsanız da hiçbir şeyi geri almayın.” [Nisâ, 4/20] ayetini delil getirmesi karşısında bu düşüncesinden vazgeçmiştir.

İslam hukukunda mehirin kadını hem evliliğe ısıdırmak hem de ona belli bir malî güç kazandırmak düşüncesiyle getirilmiş olduğu söylenebilir. Özellikle kocanın sahip olduğu tek taraflı irade beyanıyla boşama yetkisini kötüye kullanması durumunda kadın böyle bir malî imkânla fazlasıyla ihtiyaç duyacaktır. Boşanma hakkının suistimal edildiği bölgelerde mehir miktarının yüksek tutularak bu suistimale belirli ölçüde engel olunması da mehirin kadına ve evlilik birliğine kazandırdığı bir başka avantaj olmaktadır.

51. Kadın hangi durumlarda mehir alamaz?

Nikâh akdi yapıldıktan sonra eşler arasında cinsel birleşme veya sahih halvet (eşlerin cinsel ilişkide bulunmalarına mani olacak bir engel olmadan yalnız kalmaları) olunca erkek, kadına mehrinin tamamını vermekle yükümlüdür [İbnü'l- Hümâm, Fet-hû'l-Kadîr, Beyrut 2003, III, 211]. Bu itibarla, fiili birleşme (zifaf) gerçekleşmişse evlilik, kadından kaynaklanan nedenlerden dolayı sonlandırılabilir, erkek mehrin tamamını ödemekle mükelleftir. Kur'an-ı Kerim'de evlenen erkeğin kadına mehir vermek zorunda olduğu ve bunu zorla geri almasının caiz olmadığı bildirilmektedir [Bakara 2/237; Nisâ 4/4, 20-21, 24-25; Mâide 5/5].

Evlenme akdi sahih olur, fakat ilişki veya sahih halvetten önce kadının sebep olmasıyla ayrılık vaki olursa kadının mehir hakkı da düşer [İbn Kudâme, el-Muğni, VII, 211; Şirbîni, Muğni'l-Muhtâc, IV, 388; el-Fetâvâ'l-Hindiyye, I, 304].

52. Nikâh kıyıp evlendikten sonra nikâh akdinin fasit olduğu anlaşılırsa kadın mehire hak kazanır mı?

Unsurları, kuruluş (in'ikad) ve geçerlilik (sıhhat) şartları tamam olan evlilik hukuken geçerli (sahih) bir evliliktir. Böyle bir evlilik karı koca ilişkisinin helâl olması mehir, nafaka, evlilikten doğan sihri hısımlık ve mahremiyet (hürmet-i musâhere), ne-seb ve karşılıklı mirasçılık gibi evliliğin bütün sonuçlarını doğurur. Unsurları ve in'ikad şartları tamam olup sıhhat şartlarında eksiklik olan evlilik fâsid evliliktir. Bu tür evlilikte tarafların derhal ayrılmaları gerekir. Fâsid evlilik kendi başına herhangi bir sonuç doğurmaz. Ancak bu evlilikle birlikte fiilî birleşme de (zifaf) vuku bulmuşsa kadın mehr-i misil ile müsemmâdan az olanı hak eder. Hanefilere göre mehir nikâhın sonuçlarından biridir. Bu nedenle nikâh esnasında belirlenmemiş olsa hatta nikâh esnasında verilmeyeceği şart koşulsa bile evlenen kadın mehre hak kazanır.

53. Nikâh esnasında mehir istememiş olan kadın daha sonra mehir isteyebilir mi?

Erkeğin evlenirken eşine verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği para veya başka bir mala mehir denir. Kur'an-ı Kerim, evlenen erkeğin kadına mehir vermek zorunda olduğu ve bunu zorla geri almasının caiz olmadığını bildirmektedir. [Bakara, 2/237; Nisâ, 4/4, 20, 24, 25; Maide, 5/5]. Mehir nikâhın sonuçlarından biridir. Mehir nikâh anında belirlenip belirlenmemesine göre ikiye ayrılır. Mehir nikâh anında belirlenmişse buna mehr-i müsemma, nikâh esnasında belirlenmemişse mehr-i misil denir. Evlilik sırasında mehirin belirlenmemesi veya belirlenen mehirin bir sebeple geçersiz sayılması hâlinde evlenen kadın mehr-i misile hak kazanır. Mehr-i misil, evlenen kadının akrabaları arasında her bakımdan kendi konumunda olan kadına verilen mehir demektir. Bununla birlikte nikâh esnasında mehir hakkından

vazgeçip mehirini kocasına hibe eden bir kadın bu konuda hak iddia edemez.

54. Mehirini eşine bağışlayan kadın daha sonra bu bağışından dönebilir mi?

Hibe (bağış), bir malın bedelsiz olarak başkasına temlik edilmesi anlamına gelir. Hibe icab, kabul ve kabz ile yani verme, bunu kabul etme ve teslim alma ile geçerlilik kazanır. Buna göre bağışlayan kişi malı teslim etmediği, diğer taraf da malı kabz etmediği sürece bağışlayan akiddan dönebilir. Teslim ve kabızdan sonra ise akid bağlayıcılık kazanır. Buna göre mehirini aldıktan sonra eşine bağışlayan kadın teslim etmeden önce bağışından dönebilir; zira akid tamamlanmamış yani bağış gerçekleşmemiştir. Eşler arasında yapılan icap, kabul ve kabzın gerçekleştiği hibeden ise hibe eden eşin rücu hakkı yoktur [Mevsili, el-İhtiyâr, İstanbul, 1996, III, 48]. Şayet kadın mehirini almamış ve kocasının zimmetinde borç olarak bulunuyorsa bu mehirini bağışlar ve koca da kabul ederse artık geri dönebilir. Çünkü borç kocanın zimmetinde olduğu için hibe akdiyle kabız tamamlanmış olur.

Şu da bilinmelidir ki, mehirin veya başka bir malın hibesinden maksat eşler arasında bağlılığı ve kaynaşmayı güçlendirmektir. Hibeden dönmek ise bu bağlılığı ve kaynaşmayı koparmak anlamına gelir; eşler arasında sevgisizliğe ve soğukluğa sebep olur. Hz. Peygamber (s.a.s.); “Bir kimse, kendisine nikâh düşmeyen akrabasına hibede bulunursa ondan rücu edemez.” [Tirmizi, Buyû’, 62; Dârekutnî, Sünen, Beyrut, 1966; III, 43; Beyhakî, es-Sünenü’l-Kübrâ, Haydarâbâd 1344, VI, 181;] buyurmuştur.

55. Evli iken zina eden bir kadının mehri düşer mi?

Kur’an-ı Kerim’de evlenen erkeğin kadına mehir vermek zorunda olduğu ve bunu zorla geri almasının caiz olmadığı ko-

nusunda ayetler bulunmaktadır [Bakara, 2/237; Nisâ, 4/4, 20-21, 24, 25; Mâide, 5/5].

Mehir, nikâhın sonuçlarından birisidir. Bu itibarla, zıfâ veya halvet-i sahihanın gerçekleşmesinden sonra kadın mehrin tamamını almaya hak kazanır. Daha sonra zina etmiş olması bu hakkı düşürmez [Merginâni, el-Hidâye, I, 204 vd.].

56. Kadın mehir olarak mal olmayan bir şey isteyebilir mi?

İslam'da satışı veya kullanılması mübah olan her şey mehir olarak verilebilir. Taşınır ve taşınmaz mallar, zinet eşyası, standart (mishî) olan şeyler ve hatta taşınır veya taşınmaz bir maldan yararlanma hakkı da bunlar arasındadır [Kâsânî, Bedâi, II, 279].

Mal olarak ekonomik karşılığı olmayan ve sadece taat olan bir şeyin mehir olarak verilir verilemeyeceği, Kur'an-ı Kerim'i veya dinî hükümleri öğretmenin mehir sayılıp sayılmayacağı fakihler arasında tartışılmıştır. Hanefiler mehrin maddî değeri olması ilkesinden hareketle bunu caiz görmezken [Kudûrî, el-Kitâb, 3/14; İbnü'l-Hümâm, Fethu'l-Kadîr, 3/317] diğer bazı mezhepler Kur'an ve fıkıh öğretimi gibi işlerin mehir olabileceğini söylemişlerdir [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, İstanbul 1985, II, 15, 16; Şîrâzî, et-Tenbih, s. 166; Şevkânî, es-Seylû'l-Cerrâr, 2/277; Hallâf, Ahkâmu'l-Ahvâlî'sh-Şahsiyye, s. 76; Şa'bân, el-Ahvâlû'sh-Şahsiyye, s. 239]. Kadının evleneceği erkekten mehir olarak kendisini hacca götürmesini istemesi konusunda da aynı ihtilaflar geçerlidir.

Diğer taraftan evlenecek kadının mehir olarak muhatabının “namaz kılmasını, oruç tutmasını, sigara ve alkol gibi kötü alışkanlık veya haramları terk etmesini istemesi” -bunlar zaten kişinin yerine getirmesi gerekli görevler olduğu ve kadına doğrudan bir fayda sağlamadığı için- mehir olarak kabul edilemez. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de kendileri ile evlenilmesi helal olan kadınlarla ilgili olarak “mallarınızla (mehirlerini verip) iste-

meniz...” [Nisâ, 4/24] ifadesi yer almaktadır ki, bu durum bu tür şeylerin mehir olmasına engeldir.

57. Ölen kadının hayatta iken kendisine ödenmemiş olan mehirinin hükmü nedir?

Mehir kadının nikâh ile hak kazandığı bir alacağıdır [Nisâ 4/4, 24]. Kadın hayatta iken kocası bu hakkını vermemişse ölümünden sonra mirasçılarına vermek zorundadır [Şâfiî, el-Ümm, V, 110; Sahnûn, el-Müdevvene, II, 160; Fetâvâ-yı Hindiye, I, 318]. Dolayısıyla kadın ölünce henüz almadığı mehri de dâhil olmak üzere kendisine ait mal varlığı, techiz ve tekfin işlemi yapıp borçları ödendikten ve vasiyeti şartlarına uygun olarak yerine getirildikten sonra miras olarak mirasçılara intikal eder. Koca da diğer mirasçılar gibi hissesi oranında karısının mirasından pay alır.

58. Evlilikte şart koşulan denklik ölçütleri nelerdir? Denkliğin olmadığı bir evliliğin hukuki sonucu nedir?

İslam hukuku literatüründe kefâet terimiyle ifade edilen denklik erkeğin dinî, iktisadî ve sosyal bakımdan evleneceği kadından daha düşük seviyede olmaması demektir.

Bir erkeğin evleneceği kadına denk durumda bulunması, özellikle kadının ailesinin toplum içinde kınanmasını önlemek için öngörülmüştür. Bunun için de erkeğin belli hususlarda kadına denk olması, evleneceği kadından bu yönlerden daha aşağı bir durumda olmaması gerekir [Kâsânî, Bedâi, II, 320]. Erkeğin kadından daha iyi bir seviyede bulunması ise kadının lehine bir durum olup denkliği aykırı sayılmaz.

Kefâetin hukukî bir şart olarak gerekip gerekmediği veya hangi hususlarda aranacağı konusunda fakihlerin farklı görüşleri vardır.

İslam hukukçularının çoğunluğuna göre, evlilikte denklik bir geçerlilik (sıhhat) şartı değil, bağlayıcılık (lüzum) şartıdır [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, II, 13; Kâsânî, Bedâi, II, 317].

Hanefî mezhebine göre kefaet altı yerde aranır. Bunlar dindarlık, İslam, hürriyet, nesep, mal ve meslektir. Şâfiî mezhebi ise din, hürriyet, nesep ve meslek konularında denklik arar [Şâfiî, el-Ümm, V, 30-31; Kâsânî, Bedâi, II, 319 vd.; İbn Kudâme, el-Muğnî, VII, 27-30]. Bu farklılıklardan da anlaşılacağı üzere kefaet (denklik) ölçütleri ayete veya hadise dayanmamakta, örfe ve toplumun değerlendirmelerine göre değişmektedir.

Evlilikte denklik şartını arayan fakihlere ve özellikle Hanefîler'e göre kadının kendisi ve velileri denkliğin bulunmadığını bildikleri hâlde veya denklik konusunu önemsemeden ve araştırılmadan nikâha razı olmuşlarsa ya da nikâhtan sonra denklik bulunmadığını farkettiler hâlde nikâhı kabul ettiklerini gösteren bir tutum ve davranış ortaya koymuşlarsa evlilik sahih ve bağlayıcı olarak gerçekleşir.

Kadın kendine denk bir erkekle evlilik yaptığında ise velilerin itiraz hakkı bulunmaz, nikâh geçerli ve bağlayıcı olarak gerçekleşir. Hanefî mezhebine göre bir kadın velisinin izni olmadan dengi olmayan bir erkekle evlenirse, velinin bu evliliği iptal için dava açma hakkı vardır.

Erkek kendi kimliği, nitelikleri ve sosyal statüsü konusunda kadını yanıltmış, sonradan denklik bulunmadığı anlaşılmışsa hem kadın hem kadının velileri mahkeme kararıyla nikâhı feshettirme hakkına sahiptirler [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, II, 13; Merğînânî, el-Hidâye, I, 201].

59. Düğünde eğlenmenin dinî hükmü nedir?

İslam dini gerek inanç ve ibadet esasları gerekse sosyal hayat ve ahlâk ilkeleri itibarıyla fert ve toplum olarak insanın yaratılışına uygundur. Fıtrat dini olan İslam'ın, insanın fıtratı gereği olan

ihtiyaç ve arzularının karşılanmasına önem vereceği açıktır. Bu itibarla, insanın maddi/bedensel ihtiyaç ve isteklerinin karşılanmasını mubah gördüğü gibi, ruhi-manevî, bedii-estetik ihtiyaç ve arzularının karşılanmasını da aynı şekilde mubah görmüştür.

Ruhi ihtiyaçlardan olan müzik, İslam bilginleri tarafından çokça tartışılan ve hakkında lehte-aleyhte çok şey söylenen konular arasında yer almaktadır. Müzikle ilgili her iki tarafın öne sürdüğü gerekçeler birlikte düşünüldüğünde müziğin mutlak olarak yasaklanmadığı, aksine mubah kılındığı, hükmün, müziğin icra ediliş amacına göre değiştiği sonucuna ulaşılır.

Kur'an ve sünnette de müzik dinlemenin haram olduğunu ve müzik dinleyenlerin günahkâr olacağını ispata yetecek yeterli açık delil bulunmadığı görülmektedir. Nitekim Rasûlullah (s.a.s.), nikâhın duyurulması için def çalınmasını öğütlemiştir [Tirmizî, Nikâh, 6]. Yine bir bayram günü Hz. Âişe'nin yanında def çalıp türkü söyleyen iki cariyeye söz söylemek isteyenlere "Bırakın, bu gün bayramdır." diye müsaade etmiştir [Müslim, İydeyn, 4].

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "Benim yanımda iki cariye, Buas (savaş ile ilgili hamâsi) türküler söylerken Rasûlullah (s.a.s.) çıkageldi. Gidip yatağın üzerine (yan üstü uzandı ve yüzünü de (aksi istikamete) çevirdi. Derken (babam) Hz. Ebu Bekir (r.a.) içeri girdi. Beni azarladı ve: 'Rasûlullah'ın hane-i saâdetlerinde şeytan çalgısı ha!' dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s.), ona yönelip 'Bırak onları, (söylesinler!)' buyurdu. (Onlar sohbet edip, bizden) dikkatlerini çekince, ben cariyelere göz işareti yaptım, kalkıp gittiler." [Buhârî, İydeyn, 2]. Diğer bir rivayette Hz. Âişe (r.a.) der ki: "Bir bayram günüydü. Siyahîler mescidde kılıç-kalkan oyunu oynuyorlardı. Ben mi Rasûlullah (s.a.s.)'dan taleb etmiştim, yoksa o (kendiliğinden) mi (bilemiyorum).

- "Seyretmek ister misin?" buyurdular. Ben de:

- "Tabii!" dedim. Kalktı, beni geri tarafına aldı, yanağım yanağının üstünde olduğu hâlde durduk.

- “Ey Erfideoğulları göreyim sizi (oynayın)!” diyordu. Ben usuncaya kadar böyle devam ettik. Usandığımı fark edince]:

- “Yeter mi?” buyurdular. Ben:

- “Evet!” dedim. Bunun üzerine;

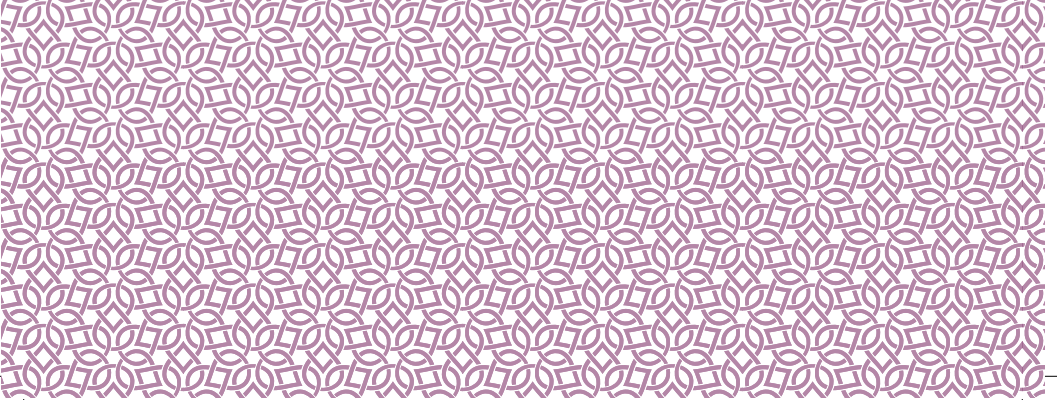
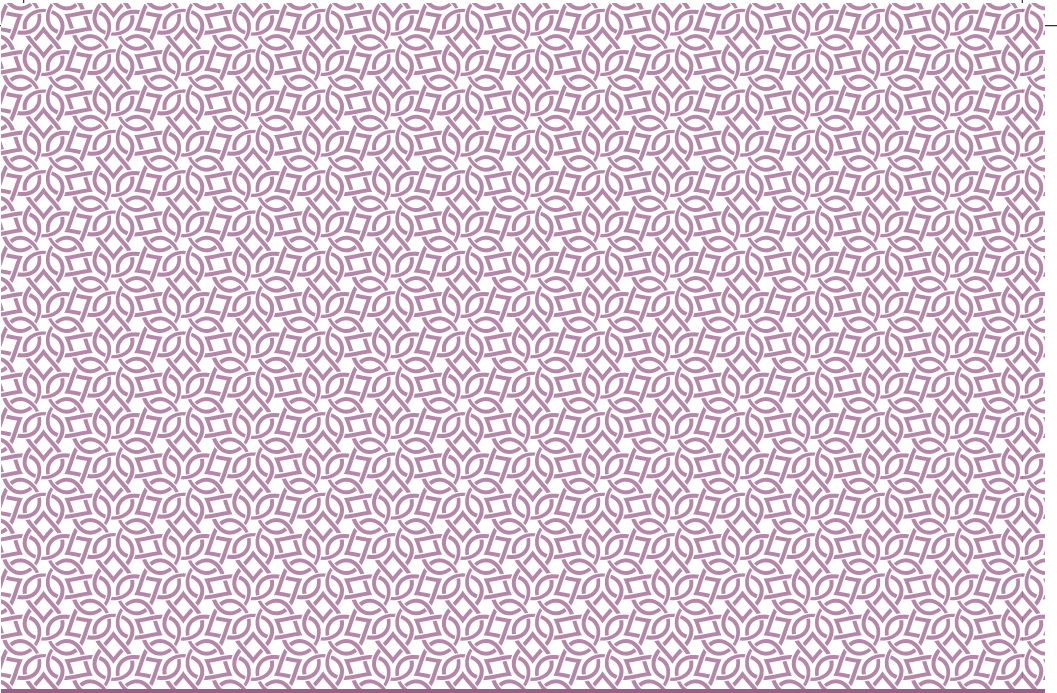
- “Öyleyse git!” dediler.” [Buhârî, İydeyn 2; Müslim, İydeyn, 4].

Amir İbn Sa’d (r.a.) anlatıyor: “Bir düğün sırasında Karaza İbn Ka’b ve Ebu Mes’ûd el-Ensârî’nin yanına girdim, bir kısım cariyele şarkı söylüyorlardı. Ben dayanamayıp: ‘Sizler, Rasûlullah (s.a.s.)’in Bedir ashabından olun da yanınızda şu iş yapılsın, olacak şey değil!’ dedim. Bunun üzerine onlar: ‘Otur, dilersen bizimle dinle, dilersen git, bize düğünde eğlenme ruhsatı verildi!’ dediler.” [Nesâî, Nikâh, 80]

Bütün bunları göz önünde bulunduran âlimler, düğünlerde ve bayramlarda insanların haram sözler söylemeden ve harama düşmeden def çalıp, türkü söyleyip oynayabileceklerini ve eğlenebileceklerini söylemişlerdir [bkz. Kettânî, et-Terâtıbu’l-İdâriyye, İstanbul 1990, 2/348, 372]. Ancak bir kadının özelliklerini tasvir eden, haramları güzel gösteren, cinsel duyguları tahrik eden ve mahremiyet kurallarına riayetsizlik gibi davranışlar caiz değildir.

60. Zifaf gecesi namazı var mıdır?

Kur’an ve sünnette zifaf gecesinde kılınması emir ya da tavsiye edilen özel bir namaz yoktur. Her hangi bir zorunluluk bulunmamakla birlikte zifaf gecesinde kişinin şükür ve dua maksadıyla iki ya da dört rekât nafîle namaz kılması örfte yaygınlık kazanmıştır. Bunun bir sakıncası da yoktur.

AİLEDE MAHREMİYET VE ÖZEL HAYAT

Ey iman edenler! Ellerinizin altında bulunanlar (köleleriniz) ve sizden henüz bülûğ çağına ermemiş olanlar, günde üç defa; sabah namazından önce, öğleyin elbiselerinizi çıkardığınız vakit ve yatsı namazından sonra (yanınıza girecekleri zaman) sizden izin istesinler...

NUR 24/58

Abdurrahman b. Sa'd, Ebû Saîd el-Hudrî'yi şöyle derken işittiğini naklediyor: "Allah Resûlü (s.a.s.) buyurdu ki: 'Kişinin eşiyle birlikte olduktan sonra onun sırrını ifşa etmesi, kıyamet gününde Allah katında (sorumluluğu) en büyük olan emanetlerdendir.'"

MÜSLİM, NİKÂH, 124; EBÛ DÂVÛD, EDEB, 32

III. AİLEDE MAHREMİYET VE ÖZEL HAYAT

1. Bir kadının vücudundan mahremi olan bir erkeğin bakıp bakamayacağı yerler nerelerdir?

Kadınların zinet yerleri diye bilinen yüz, el ve ayaklarıyla iş ve hizmet anında başının, saçının, kulaklarının, boynunun, kollarının ve inciklerinin mahremleri tarafından görülmesinde bir sakınca yoktur [Nur, 24/31]. Ancak fitne endişesi varsa kadının gerekli tedbirleri alması ve örtünmeye daha özen göstermesi gerekir [Kāsānī, Bedāi'ü's-sanāi', V, 120-121].

Kadının mahremi olan kimseler Nur suresinin 31. ayetinde şöyle sıralanmaktadır:

Kocası

Babası

Kocanın babası, babasının babası

Kendi oğulları, oğullarının oğulları

Kocasının oğulları (üvey oğulları) ve onların çocukları

Erkek kardeşi ve onların oğulları

Kız kardeşin oğulları ve onların oğulları

Müslüman kadınlar

Kadınlara ilgisi kalmamış yaşlı erkekler

Cinsellik konusunda henüz fikir sahibi olmayan küçük çocuklar

Bunların dışında dede, amca, dayı, büyük amca, büyük dayı, sütkardeş, sütbaba gibi kendileriyle sürekli olarak evlenme ya-
sağı bulunan kimseler de kadının mahremeleri arasında yer alır

[Kāsānī, Bedāi'ūs-sanāi', V, 121].

2. Kadının ev içerisinde giyimi nasıl olmalıdır?

Kadının ev içinde eşiyle beraber iken giyimi konusunda her
hangi bir sınırlama söz konusu değildir. Fakat oğlu, babası, de-
desi, kardeşi, amcası, dayısı, kayınpederi ve damadı gibi ken-
disine nikâhı ebediyen haram olan mahremeleri yanında saçı,
başı, boynu, gerdanı, dirsekten aşağı kolları, ayakları ve bacak-
larının diz kapağından aşağı kısmı dışında kalan yerleri örtme-
si gerekir.

Kadın mahremi olmayan erkeklerin yanında ise el, yüz ve ayak-
lar dışında bütün bedenini örtmelidir.

3. Bir erkeğin bakımını yapan kadının, bu erkeğin mahrem yerlerine bakmasının hükmü nedir?

Aralarında mahremiyet olsun ya da olmasın karı ile koca dışın-
da taraflar zaruret olmadıkça birbirlerinin avret sayılan yerleri-
ne bakamaz [Nûr 24/30-31]. Buna göre bakıma muhtaç durumdaki
bir erkeğin bakımının öncelikle eşi, eşi yok ise mahrem olan
yakınları tarafından, onlar da yoksa erkek bakıcılar tarafından
yapılması gerekir. Tüm bu kişilerden bakıcı bulunamadığı tak-
dirde bir kadın tarafından bakılması zaruret haline gelmiş olur.
Böyle bir durumda söz konusu kadının temizlik ve bakım için
ve zaruret miktarınca bakıma muhtaç erkeğin avret yerine bak-
masında dinen bir sakınca yoktur [Merginānī, el-Hidāye, IV, 84].

4. Bir kadın veya erkek vefat eden eşinin yüzüne bakabilir mi?

Kocasını ölen bir kadının iddet beklemesine bağlı olarak nikâha ilişkin bazı hükümler kısmen devam ettiği için ölen kocasını yıkayabileceği ve dolayısıyla yüzüne bakabileceği hususunda görüş birliği bulunmaktadır. Tersî durum yani kocanın ölen karısını yıkaması veya yüzüne bakması ise ihtilaflıdır. Normal durumlarda kötü duygulara kapılma endişesi olmamak kaydıyla, hayatta olan yabancı bir kadının yüzüne bakılabileceği hükmüne kıyasla, bu durumda da kocanın ölen karısının yüzüne bakabileceği söylenebilir. Dolayısıyla bir kadın veya erkeğin vefat eden eşinin yüzüne bakmasında dinen herhangi bir sakınca yoktur [bkz. İbn Mâce, Cenâiz, 9; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, III, 398].

5. Bir kadının eşinin erkek akrabalarıyla evde yalnız kalması caiz midir?

İslam hukukunda aralarında kan hısımlığı, sıhrî hısımlık ve süt hısımlığı sebebiyle evlenme engeli bulunan erkek ve kadınlar birbirlerinin mahremi sayılır. Mahrem kelimesi, kendileriyle evlenilmesi dinen yasaklanmış bulunan belli derecelerdeki akrabayı ifade eder. Farsça bir terkip olan nâmahrem ise “aralarında evlenme yasağı bulunmayan kişiler” demektir. Hadisi şeriflerde ifade edildiğine göre kadının mahremi olan erkek akrabalarla evde yalnız kalması caiz iken, mahremi olmayan (nâmahrem) erkek akrabalarla yalnız kalması caiz değildir [Buhârî, Nikâh, 111, 112; Müslim, Hac, 424]. Buna göre bir kadın kayınpederi, eşinin dedesi ve eşinin başka kadından olan oğulları ve erkek torunları ile evde yalnız kalabilir. Aynı hüküm, eşinin süt yönünden usul ve fûrû için de geçerlidir. Bununla birlikte kayını, kocasının amcası, kocasının amcaoğlu, kocasının dayısı, kocasının dayıoğlu ve eniştesi gibi erkek akrabalarla evde yalnız kalmaz [Tirmizî, Rada, 16; Ahmed b. Hanbel, IV, 149, 153].

6. Süt çocuğun sütanne ve babasıyla yalnız kalmasında bir sakınca var mıdır?

Süt emme çağı olan iki yaşını doldurmadan önce [Bakara, 2/233; Lokman, 31/14] bir çocuğu emziren kadın, bu çocuğun sütannesi, kocası da çocuğun sütbabası olur. Dolayısıyla söz konusu çocuk ile bu kan koca arasında süt yoluyla bir mahremiyet oluşur. Bu açıdan bu çocuğun buluş çağından sonra gerek bu kişilerle gerekse bu kan kocanın öz çocukları ile bir arada bulunmamasında ya da yalnız kalmasında dinen bir sakınca olmaz [Nisâ 4/23; Şâfiî, el-Ümm, VI, 179; İbn Rüşd, Bidâyetü'l-müctehid, II, 37].

7. Sütkardeşler arasındaki tesettürün ölçüsü nedir?

Aralarında süt hısımlığı bulunan kimseler birbirlerine mahrem sayılırlar. Evliliği devamlı surette haram hâle getiren sebepler; akrabalık, süt hısımlığı ve evlilikten kaynaklanan hısımlık olmak üzere üç tanedir [Nisâ, 4/23]. Tesettürü emreden ayette Yüce Allah, inanan bir kadından gözlerini haramdan sakındırmasını istemiş ve zinet yerlerini yabancı erkeklere göstermemesini emretmiştir [Nur, 24/31].

İslam âlimleri bu ayetlere ve konu ile ilgili Hz. Peygamber (s.a.s.)'in söz ve uygulamalarına [Buhârî, Şehâdât, 7; Ebû Dâvûd, Nikâh, 6] dayanarak birbirlerine mahrem olan kimseler arasındaki tesettürün ölçüsünü belirlemişlerdir. Buna göre bir erkeğin yukarıdaki sebeplerden biri ile evlenmesi yasak olan bir kadının başına, saçına, yüzüne, bacakların dizden aşağı kısmına, pazılarına ve göğsüne bakması haram değildir [Mevsîlî, el-İhtiyâr, Beyrut 1999, V, 406-407].

Bunlarla birlikte bir kimse cinsi duygularını kontrol etmede problem yaşıyor ve yukarıda sayılan yerlere bakma hâlinde cinsi duyguları harekete geçiriyorsa hem kendisi hem de yakınları bunu dikkate alarak tedbir almalı ve ona göre hareket etmelidirler.

8. Enişte baldız arasındaki mahremiyetin ölçüsü nedir?

Kur'an-ı Kerim'de kadınların örtünmesi ile ilgili olarak, kendiliğinden görünenler müstesna zinetlerini (zinet yerlerini) açmamaları ve başörtülerini yakalarının üzerine salmaları emredilmiştir [Nur, 24/31]. Ayetteki "kendiliğinden görünen" mücmel ifadesi çoğunlukça el ve yüz olarak anlaşılmıştır. Bunların dışında kalan yerlerin yabancıların yanında açılmaması gerektiği hükmünde fıkıh bilginleri ittifak etmişlerdir [Beğavî, Meâlimü't-Tenzîl, VI, 34]. Kadınların bu zinet yerlerini kimlerin yanlarında açabilecekleri ise ayetin devamında bildirilmektedir:

"Süslerini kocaları, babaları, kayınpederleri, oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, mümin kadınlar, ellerinin altında bulunan köleleri, erkekliği kalmamış hizmetçiler yahut henüz kadınların mahrem yerlerini anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizlemekte oldukları zinetlerinin bilinmesi için ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler! Hep birden Allah'a tevbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz." [Nur, 24/31].

Ayetten anlaşılacağı üzere kadının eniştesi, kendisine nikâhı ebediyen haram olan mahremler arasında yer almamaktadır. Bu yüzden bir kadın eniştesine yabancı hükmündedir. Bir erkeğin baldızı ile evlenme yasağı sürekli olmayıp, onun ablası ile evliliği devam ettiği süre ile kayıtlıdır. Bu sebeple enişte, kendileriyle sürekli evlenilemeyen yakınlar gibi düşünülmemelidir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) baldızı Esmâ'yı üzerinde şeffaf bir elbise ile görmüş ve hemen yüzünü başka yöne çevirmiş ve: "Ey Esmâ! (şurası) muhakkak ki, kadın ergenlik çağına erişince onun vücudundan şundan ve şundan başkasının görünmesi uygun olmaz." diyerek (kendi) yüzü ile elini işaret etmiştir [Ebû Dâvûd, Libas, 33].

9. Erkek çocuk ile üvey anne arasındaki tesettür nasıl olmalıdır?

Bir kadın ile evlendiği erkeğin çocukları arasında devamlı evlilik mahremiyeti oluşur. Yani üvey anne öz anne hükmündedir. Dolayısıyla evlatla öz anne arasındaki mahremiyet ve tesettür hükümleri neyse üvey anne ile de aynıdır.

Buna göre bir erkeğin üvey annesinin başına, saçına, yüzüne, diz kapağından aşağısına, pazılarına ve göğsüne bakması haram değildir [Merginani, el-Hidâye, Beyrut, IV, 369; Mevsilî, el-İhtiyâr, Beyrut 1999, IV, 406-407]. Ancak söz konusu yerlere bakmak haram olmasa da zorunlu olmadıkça bakılmaması adaba daha uygundur.

10. Kayınvalideye damadın yanında tesettür farz mıdır?

Kayınvalide damadı için kendisine nikâhı ebediyen haram olan mahremlerden biridir. Zira Kur'an-ı Kerim'de "Eşlerinizin anneleri ile evlenmeniz size haram kılındı." [Nisâ, 4/23] buyrulmaktadır. Mahrem olan akrabaların arasında fitri olarak şehvet duygusu bulunmayacağından ve bir arada yaşamanın getirdiği bazı mecburiyetlerden dolayı örtünme konusunda mahrem olmayanlara göre daha esnek bir yaklaşım söz konusudur. Buna göre kayınvalide damadının yanında zinet yeri sayılan saçını, başını, boynunu, gerdanını, dirsekten aşağı kollarını, ayaklarını ve bacaklarının diz kapağından aşağı kısmını açık bulundurabilir. Bununla beraber her ikisi de gençse ve bir fitne tehlikesi varsa ihtiyatlı davranmak gerekir.

Kayınvalidenin yukarıda sayılanlar dışında kalan yerleri ise damadının yanında örtmesi farzdır.

11. Abdest için uygun yer bulamayan kadın teyemmüm yapabilir mi?

Abdest alırken kadının avret yerleri nâmahrem kimseler tarafından görülecekse kendisi hükmen suyu kullanmaktan aciz kabul edilir ve teyemmüm ederek namazını kılar [İbn Âbidîn, Reddû'l-muh-târ, I, 104]. Ancak abdest alabilecek uygun bir ortam bulamayan kadın namaz vaktinin sonlarına kadar bekler. Eğer vaktin çıkacağından korkarsa teyemmüm ederek namazını kılar. Bununla birlikte ihtiyaten o namazı iade eder [Bkz: Tahtavî, Haşiyetü't-Tahtavî alâ Merâkî'l-Felah, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1997, s. 106].

12. Mübarek gün ve gecelerde cinsel ilişkide bulunmak sakıncalı mıdır?

Mübarek günler içerisinde Ramazan, Kurban, Hac, Aşure günleri gibi günler, geceler içerisinde de Kadir gecesi nasslarda zikredilmiştir [Bakara, 2/184; Fecr, 89/2; Hac, 22/36; Kadir Suresi]. Kur'an-ı Kerim'de, içerisinde gecelerin en faziletli olan Kadir gecesinin de bulunduğu Ramazan gecelerinde cinsi münasebetin helal olduğunu belirtmiştir [Bakara, 2/187]. Bu sebeple mübarek gecelerde cinsel ilişkide bulunmakta dinî yönden bir sakınca yoktur [Kâsânî, Bedâiu's-sanâi, II, 86; Buhûti, Keşşâfu'l-Kına', IV, 528].

13. İftar ile sahur arasında eşler arası cinsel ilişki caiz midir?

Oruç, imsak (feci-i sâdık) vaktinden güneşin batımına kadar ki süre içinde yeme, içme ve cinsel ilişkiden ibadet niyetiyle uzak durmaktır. Yani oruç gündüz tutulur. Ramazan geceleri için hiçbir yasak söz konusu değildir. Dolayısıyla iftar ile sahur arasında yemek, içmek ve eşler arası cinsel ilişkide bulunmak serbesttir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: “Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helal kılındı. Onlar, size örtüdürler, siz de onlara örtüsünüz.” [Bakara, 2/187]

14. Oruçlu iken eşine dokunmak veya kucaklamakla boşalmanın hükmü nedir?

Oruçlu olan kişinin eşini öpmesi, ona dokunması veya onu kucaklaması sonucu boşalma (inzal) olması durumunda oruç bozulur ve gününe gün kaza edilmesi gerekir.

Orucun bu şekilde bozulma tehlikesi olduğu için kendine güveni olmayan kimsenin oruçlu iken eşini kucaklaması, öpmesi mekruhtur [Merginâni, el-Hidâye, I, 123].

15. Bir kadın cinsel hususta eşi her istediğinde onunla beraber olmak zorunda mıdır? Kadının da cinsel konularda kendi kararı, eşinin isteğini reddetme hakkı var mıdır?

Eşler birbirlerinin haklarına ve evlenme ile yüklendikleri vazifelere riayete mecburdurlar. Evliliğin en önemli amaçlarından biri, biyolojik ve doğal bir ihtiyaç olan cinsel tatminin evlilik kurumu içinde meşru bir şekilde karşılanmasıdır. Bu bakımdan kişi çok önemli bir mazeret ve engel olmadığı sürece eşinin cinsel isteğini reddetmemelidir [Buhârî, Nikâh 85; Tirmizî, Rada, 10].

Bununla birlikte eşlerden birinin yorgun, hasta veya psikolojik olarak kendini hazır hissetmediği durumlarda diğersinin bunu anlayışla karşılaması gerekir. Hastalık, psikolojik rahatsızlık ve aşırı yorgunluk gibi bir mazeret olmadığı halde cinsel taleplerin eşler tarafından yerine getirilmemesi evliliğin gayesine aykırı olduğu gibi, evliliğin huzur içinde sürdürülmesine de engel bir tavidir.

16. Kadınla âdet günlerinde cinsel ilişkiye girilmesi nikâhın düşmesine sebep olur mu?

“Sana kadınların ay hâlini soruyorlar. De ki: O bir ezadır (rahatsızlıktır). Ay hâlinde kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit, Allah'ın

size emrettiği yerden onlara yaklaşın.” [Bakara, 2/222] ayeti ile âdet günlerinde kadınlarla cinsel ilişkiye girilmesi yasaklanmıştır. İnananların bu yasağa uymaları ve bu konuda dikkatli olmaları gerekir.

Ancak böyle bir haramın işlenmesi nikâhı ortadan kaldırmaz. Bununla birlikte bu durumda tövbe istiğfar edilmesi ve âdetin ilk günlerindeki ilişki için 4,08 gr., son günlerdeki için ise bunun yarısı miktarında altın ya da bedelinin sadaka olarak verilmesi tavsiye edilmiştir [Ebû Dâvûd, Tahâret 107; Nikâh 48; Mevsili, el-İhtiyâr, I, 28].

17. Gayrimeşru cinsel ilişkiye girmiş olan kimseler daha sonra nikâh kıyarak evlenseler daha önceki günahlar affolunur mu?

Dinimizde zina, çok büyük bir günahdır. Kur'an-ı Kerim'de: “Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, bir hayasızlıktır ve çok kötü bir yoldur.” [İsra, 17/32] buyrulmuştur. İslam yalnız zinayı değil, zinaya sevk ve davet eden yolları da yasaklamıştır.

Kişi vaktiyle zina ettiği ya da şehvetle dokunduğu bir kadınla -nikâha engel başka bir mani bulunmadıkça- evlenebilir. Bununla birlikte zina edilen kişi ile evlenmek, işlenen zina suçundan doğan günahı ortadan kaldırmaz. Ayrıca pişmanlık duy-mak ve tövbe etmek gerekir. Zira Allah Teâlâ mümin kimsenin kul hakkı dışında bütün günahlarını dilerse affedebileceğini bildirmektedir.

Bu itibarla, her ne şekilde olursa olsun zina yapan kimsenin pişman olup, tevbe ve istiğfarda bulunarak Allah (cc)'tan af dilemesi gerekir. Ayrıca namaz kılmak, oruç tutmak ve sadaka vermek gibi ilave ibadetlerde ve iyi davranışlarda bulunması günahın bağışlanmasına vesile olur. Nitekim Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de: “İyilikler, kötülükleri (günahları) giderir.” [Hud, 11/114] buyurmuştur.

18. Bir kadına zina isnadında bulunmanın hükmü nedir?

Sözlükte “atmak, sözü düşünüp taşınmaksızın savurmak, iftira atmak” gibi anlamlara gelen kazf, bir fıkıh terimi olarak namuslu kadına zina suçu isnat etmek demektir. Dinimizde ağır bir suç ve ahlaksızlık olarak nitelenen zinanın masum ve iffetli insanlara isnat edilmesi de büyük günah olarak kabul edilmiş; şahitsiz, delilsiz iffetli kadınlara isnatta bulunulması ise had cezası gerektiren bir suç sayılmıştır. Kur’an-ı Kerim’de, “Namuslu kadınlara zina isnadında bulunup, sonra (bunu isbat için) dört şahit getiremeyenlere seksener sopa vurun ve artık onların şahitliğini hiçbir zaman kabul etmeyin. Onlar tamamen bozguncudurlar. Ancak bundan sonra tövbe edip ıslah olanlar müstesnadır. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.” buyrulmaktadır [Nur, 24/4-5]. Bir kadına zina isnadında bulunup da bunu dört adil şahitle ispatlayamayan kimse, iffete iftira suçu işlemiş olur. Suçun teşekkül etmesi için ayrıca isnatta bulunan kimsenin akıllı, buluş çağına erişmiş olması; kadının da iffetli olması gerekir.

19. Doğum kontrolü caiz midir?

Sağlığa zararlı olmamak şartıyla deri altına hormon düzenleyici yerleştirmek (implant), kondom kullanmak, azil (geri çekmek) gibi yöntemlerle hamileliğin önlenmesinde dinen bir sakınca yoktur. Bununla birlikte annenin hayatı söz konusu olmadıkça, hamilelik gerçekleştikten sonra hangi aşamada olursa olsun kürtaj ve benzeri yöntemlerle çocuğun alınması caiz değildir. Çünkü hamileliğin başlaması ile doğacak çocuğun hayat hakkı gerçekleşmiş olur. Maddi ya da sosyal endişelerle ceninin hayatiyetini bir şekilde sona erdirmek hayat hakkına tecavüzdür. Allah Teâlâ: “Fakirlik endişesi ile çocuklarınızı öldürmeyin. Sizi de onları da biz rızıklandırırız.” [En’am, 6/151] buyurmuştur.

20. Gebeliği önlemek için spiral taktırmak caiz midir?

Çeşitli sebeplerle doğum istenmediği durumlarda gebeliği önleyici tedbirlere başvurulması ashab-ı kiram ile müçtehidlerin çoğunluğu tarafından caiz görülmüştür.

Gebeliği önleme yöntemlerinden biri de kadınların spiral kullanmalarıdır. Spiral, gebeliği önlemenin yanı sıra nadiren de olsa döllenen hücrenin rahme tutunmasına engel olabilmektedir. Öte yandan uygulama esnasında kadının mahrem yerlerine göz ve el teması söz konusu olmaktadır. Bu sebeple zaruret olmadıkça spiral uygulamasından uzak durulması uygun olur.

Benzer şekilde devamlı kısırlığa yol açan ilaç ve aletlerin kullanılması, sağlığı ilgilendiren kesin bir zaruret bulunmadıkça caiz görülmemiştir [Said Ramazan el-Butî, Mes'eletü Tahdidi'n-Nesl, Şam 1975, ss. 20-24].

21. Ertesi gün hapı kullanmak caiz midir?

Gebeliği önleyici tedbirlere başvurarak doğumu kontrol altında bulundurmamak, istenmeyen durumlarda gebeliğe engel olmak caiz ve mümkündür. Ancak uzmanların verdiği bilgiye göre; yüksek doz hormon içeren, hormonal dengesizliklere ve âdet düzensizliklerine sebep olan “ertesi gün hapları” aynı zamanda döllenen yumurtanın rahimde yuvalanmasına engel olmakta yani embriyonun itlafına yol açmaktadır. Bu itibarla, söz konusu hapların doğum kontrol yöntemi olarak kullanılması sakıncalıdır.

22. Azil yapmak (dışa boşalmak) caiz midir?

Azil bir nevi doğum kontrolü olup, cinsel ilişki sırasında erkeğin geri çekilip menisini dışarı akıtması demektir. Bu uygulama, İslam'ın ilk dönemlerinde Araplar arasında bilinmekte

olan bir doğum kontrol metodudur. Hadislerde Hz. Peygamber (s.a.s.)'in buna izin verdiği görülmektedir.

Bir sahabi Hz. Peygamber (s.a.s.)'e azil yaptığını, bunun sakıncası olup olmadığını sorduğunda; “İstersen azil yap, fakat Allah'ın takdir ettiğine mani olamazsın.” [Ebû Dâvûd, Nikâh, 48] buyurmuşlardır. Cabir de (r.a.); “Biz Rasûlullah devrinde azil yapıyorduk. O zaman Kur'an inmeye devam ediyordu. Eğer yasak edilecek olsaydı, bunu Kur'an yasaklardı.” [Buhârî, Kader, 4] demiştir.

Müçtehitlerin çoğunluğu bu ve benzeri hadisleri esas alarak azlin mubah olduğunu, ancak bunu eşlerin anlaşarak yapması gerektiğini belirtmişlerdir [Mevsûlî, el-İhtiyâr, IV, 163].

23. Gebeliği engellemek için geri dönüşü olmayan (kordon bağlatma vb.) yöntemlerin uygulanması caiz midir?

Çocuk doğurma, çocuk sayısının sınırlandırılması, iki gebelik arasındaki sürenin ayarlanması, kısırlığın tedavi ettirilmesi gibi konularda karı kocanın ortak isteğine göre meşru çarelere başvurulması caiz olmakla birlikte, devamlı kısırlığa yol açan ilaç ve aletlerin kullanılması yani kadın veya erkeğin devamlı kısırlaştırılması sıhhi bakımdan kesin bir zorunluluk olmadığı müddetçe caiz değildir.

24. Tecavüz ve istenmeyen gebelik gibi durumları engellemek için zihinsel engelli kız çocuğunu kısırlandırmak caiz midir?

Fıtrat, insanın doğuştan sahip olduğu bütün özellikleri ifade etmektedir. Kur'an-ı Kerim'de “Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur.” [Rum, 30/30] buyrulurken O'nun yarattığı fıtratı değiştirmek yasaklanmıştır. Başka bir ayette şeytanın, insanları, yaratış düzenini değiştirmeye yönlendirdiği ifade edilmektedir [Nisâ, 4/118-119].

Bu yüzden bir kadında fitri olarak var olan doğurganlık özelliğini birtakım vehimlere dayanarak kalıcı ve dönüşü olmayacak şekilde iptal edip onu kısırlaştırmak dinen caiz değildir. Hamilelik gerçekleşmeden onu önlemek için çeşitli yöntemler uygulamakta ise sakınca yoktur.

25. Kürtaj yapmanın ve yaptırmanın dinî hükmü nedir? Kefareti var mıdır?

İnsan hayatının korunması, İslam dininin beş temel ilke ve amacından biridir. Zira en şerefli varlık olan insanoğlu saygındır ve dokunulmazdır. İnsanın yaşama hakkı, erkek spermi ile kadın yumurtasının birleştiği ve döllenmenin başladığı andan itibaren Allah tarafından verilmiş temel bir hak olup, artık bu safhadan itibaren anne baba da dâhil hiçbir kimsenin bu hakka müdahale etmesine izin verilmemiştir.

Ayet ve hadislerde yer alan genel prensipler ve özel hükümler, anne karnındaki ceninin dinen meşrû sayılan haklı bir gerekçe olmadan düşürülmesine, aldırılmasına ve gebeliğe son verilmesine müsaade etmez. “Çocuklarınızı yoksulluk korkusuyla öldürmeyin.” [En’âm, 6/151; İsrâ, 17/31] ayeti, Hz. Peygamber (s.a.s.)’in kasten çocuk düşürenin veya buna sebep olanın maddî tazminat ödemesine hükmetmesi [Buhârî, Diyât, 25-26], anne karnındaki çocuğun hayat hakkını da güvence altına almaktadır. Diğer taraftan Hz. Peygamber (s.a.s.)’in bu tavrı, söz konusu fiili cinayet olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Bu itibarla, İslam, annenin hayatını doğrudan etkileyecek tıbbî bir zaruret bulunmadıkça anne karnındaki çocuğun düşürülmesini veya aldırılmasını kabul etmemektedir.

Cenine karşı bir cinayet işlenmesi hâlinde “gurre” denilen bir ceza-tazminat ödenir. Gurrenin miktarının sünnetteki tatbikat örneğinden [Ebû Dâvûd, Diyât, 19; Tirmizî, Diyât, 15] yola çıkarak beş deve, -altın ve gümüşün o asırdaki değerine göre- 200, 5 gr. altın olduğu görülmektedir. Gurre, ceninin mirası kabul edi-

lir ve düşmesine sebep olan kimse hariç vârisleri arasında paylaşılır. Gurrenin ödenmesi için çocuk düşürmenin kasten veya hata ile olması, anne veya baba tarafından işlenmesi fark etmez. Bununla birlikte anne-baba birlikte karar vermişlerse gurre gerekmez.

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in, ruhun cenine dört aylık iken üflen-
diğini bildiren hadisinden [Buhârî, Bedü'l-Halk, 6] hareketle bu süre-
den önce ceninin kürtaj edilebileceği yönünde bir görüş varsa
da bu isabetli değildir. Çünkü bu yoruma göre, ruhun üflen-
miş olması ceninin müstakil bir kişilik kazanması konusunda
ölçü alınmakta, ruh üflenmeden önce cenin bir et parçası sa-
yılmış olmaktadır. Oysa cenin daha döllenmenin gerçekleşmesi
ile potansiyel bir insan hâline gelmektedir ve dokunulmazdır.

Sonuç olarak denilebilir ki, gebeliği önleyici tedbirlere başvu-
rarak doğumu kontrol altında bulundurmak, istenmeyen du-
rumlarda gebeliğe engel olmak caiz ve mümkündür. Ancak ge-
belikten sonra annenin hayati tehlikesi gibi haklı ve kesin bir
zaruret olmaksızın cenini düşürmek veya kürtaj yolu ile aldır-
mak caiz değildir [Kâsânî, Bedâi'u's-sanâi, VII, 325-327; Fetâvâ-yı Hindiyeye, VI,
34; İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, Riyad, 2003, X, 250 vd.].

26. Engelli doğacağı anlaşılan çocuğu kürtaj yaptırarak aldırarak günah mıdır?

Hayatın korunması, dinin korunmasını emrettiği beş temel de-
ğerden biridir. Yaşama hakkı, kadın yumurtasının erkek sper-
mi ile döllenmesiyle başlar. Bundan itibaren annenin hayatının
korunması durumu hariç her hangi bir yöntemle gebeliğe son
vermek caiz değildir. Bu itibarla, fiziksel ya da zihinsel engel-
li olacağı kesin olarak sabit olsa da, annenin hayati tehlikesi
bulunmadığı sürece engelli çocuğun kürtaj yaptırılması caiz
değildir.

27. Gayrimeşru yoldan hamile kalan kadının çocuğunu aldırması caiz midir?

Hayat ve ölümü yaratan Yüce Allah'tır. Anne baba insan neslinin devamı için bir vasıtaadır. Dinimizin aldığı tedbirler, yaptığı telkin ve teşvikler netice itibariyle insanın hayatını ve saygınlığını koruma, iki cihan saadetini temin etme gayesine matuftur.

Ana rahminde döllenmiş bir ceninin annesinin hayati tehlikesi söz konusu olmadıkça aldırılması caiz değildir.

Netice itibariyle denilebilir ki, gebeliği önleyici tedbirlere başvurarak doğumu kontrol altında bulundurmak, istenmeyen durumlarda gebeliğe engel olmak caiz ve mümkündür. Ancak gebelikten sonra annenin hayati tehlikesi gibi haklı, kesin ve meşru bir zaruret olmaksızın düşürme veya aldırma (kürtaj) yolu ile bir canlının hayatına son verilmesi caiz değildir. Gebeliğin gayrimeşru yoldan olması bu hükmü değiştirmez.

28. Zorla tecavüz sonucu gebe bırakılan kadının bebeğini aldırması caiz midir?

Hayatın ve neslin korunması bütün ilahî dinlerin başlıca hedefleri arasında yer almıştır. İslam dini de insana ve insan hayatına büyük değer verir. Bu itibarla, her ne şekilde olursa olsun ana rahminde meydana gelen bir canlının kesin ve meşru bir mazeret olmadıkça dıştan bir müdahale ile (düşürme, kürtaj gibi yollarla) yaşama imkânının yok edilmesi cinayet sayılmıştır. Annenin hayati tehlikesi gibi meşru bir sebebe dayanmaksızın döllenme olduktan sonra kürtaj câiz değildir [Zuhaylî, el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletühû, III, 556-557]. Günümüzde tıp alanındaki ilerlemeler, daha döllenme olur olmaz ceninin canlı bir varlık olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla hangi safhada olursa olsun annenin hayati tehlikesi olmadıkça bebek aldırılmaz. Hamileliğin tecavüz sonucu oluşmuş olması bu hükmü değiştirmez.

29. Tüp bebek yöntemi ile çocuk sahibi olmak caiz midir?

İster kadın ister erkekteki bir kusur sebebiyle tabii ilişkiyle gebeliğin gerçekleşmesi mümkün olmadığı takdirde, Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 05. 01. 2002 tarihli Kararına göre:

Döllendirilecek yumurta ve sperm, her ikisinin de nikâhli eşlere ait olması yani bunlardan herhangi biri yabancıya ait olmaması;

Döllenmiş olan yumurta, başka bir kadının rahminde değil de yumurtanın sahibi olan eşin rahminde gelişmesi;

Bu işlemin gerek anne, babanın gerek doğacak çocuğun maddi, ruhi ve akli sağlığı üzerinde olumsuz bir etkisinin olmayacağı tıbben sabit olmak şartıyla tüp bebek yöntemine başvurmakta bir sakınca yoktur.

Fiilen nikâhli olmayan kişiler arasında gerçekleştirilen tüp bebek uygulaması, insanlık duygularını rencide etmesi ve zina unsurlarını taşıması sebebiyle caiz değildir.

30. Yumurta nakli caiz midir?

Genetik özellikler taşıyan organ, doku ve benzeri unsurların başkalarına nakli caiz değildir. Yumurta da genetik özelliklere sahip olduğu ve annelik hukukunun ihlaline yol açacağı için nakledilmesi caiz değildir.

31. Rahim nakli caiz midir?

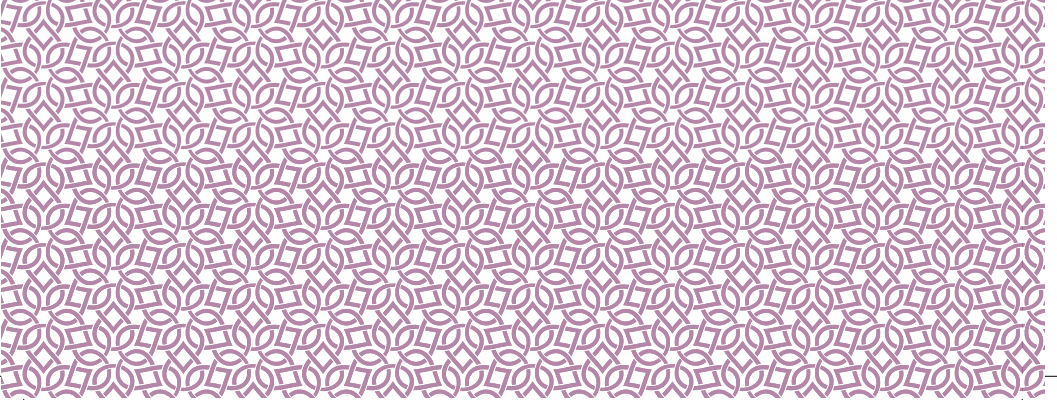
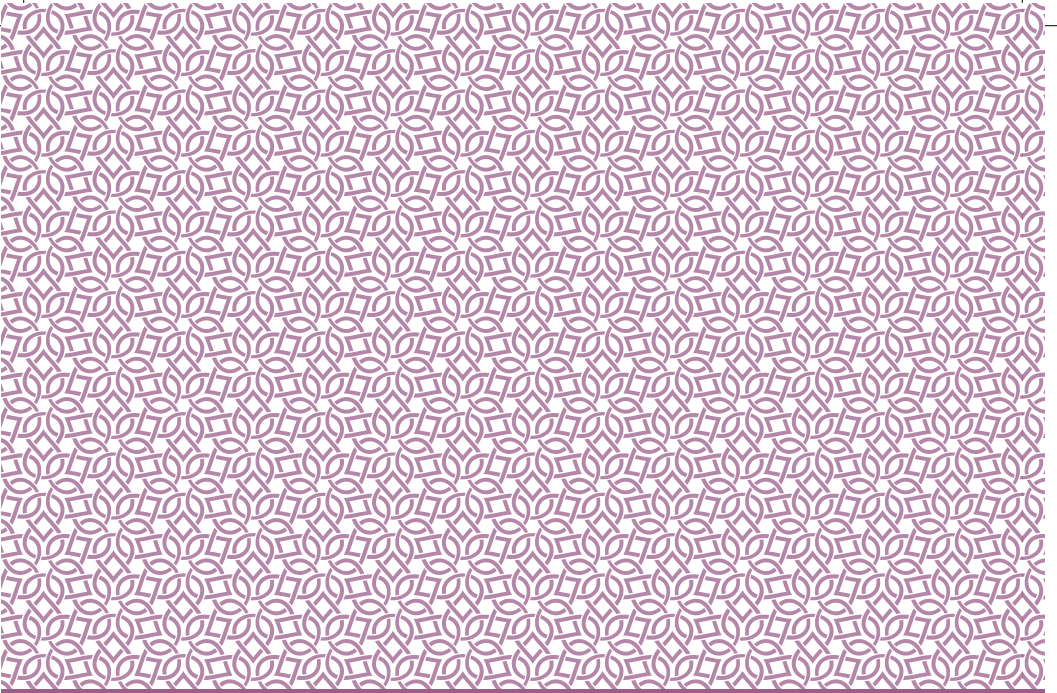
Tenasül (üreme) organı naklinin caiz olup olmaması, bu organların genetik özellikler taşıyıp taşımadığına bağlıdır. Bu organlardan rahmin genetik özellikler taşıyıp taşımadığı konusunda alan uzmanları farklı görüşe sahip bulunmaktadırlar. Konu hakkında kesin bilgi sahibi oluncaya kadar şüpheli hâlden kaçınarak rahim naklinden sakınılması uygun olur.

32. Göğsü alınan bir kadın göğüs nakli yaptırabilir mi?

İslam bilginleri vücut üzerinde yapılacak tasarrufların caiz olması noktasında tedavi kastını, şiddetli ihtiyaç veya zaruretin bulunmasını esas almışlardır. Yasak olan, zaruret olmadıkça insanın doğuştan getirdiği yapının değiştirilmesidir. Bir hastalık ya da kaza sebebi ile bozulan kısmın, tıbbi ya da ortopedik yöntemlerle asli şekline dönüştürme çabaları yasak kapsamına girmez. Böyle bir işlem, ihtiyaç temeline dayalı olmayan estetik ameliyatlar kategorisinde yer almaz; normale dönüş ve bir zararın giderilmesi anlamını taşır. Vücut üzerinde ortopedik-estetik işlemlerin yapılmasının Hz. Peygamber dönemine kadar uzanan örnekleri vardır [Tirmizi, Libâs, 31].

Bu itibarla, her hangi bir sebeple göğsü alınan bir kadının değişik tıbbi yöntemlerle göğüs taktırmasında dinen bir sakınca yoktur.

EŞLER ARASI İLİŞKİLER

Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.

RUM, 30/21

İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
“En hayırlınız, ailesine hayırlı davranandır. Ben de sizin aranızda ailesine karşı en hayırlı davrananım.”

İBN MÂCE, NİKÂH, 50

IV. EŞLER ARASI İLİŞKİLER

1. Eşlerin fıkhi mezhepleri farklı ise, nikâh ve boşanma gibi aile hukuku konularında hangisinin mezhebine göre davranılır?

Evliliğin taraflar, icap ve kabul, şahitler, mehir gibi kendine özgü birçok unsur ve şartları bulunmaktadır. Bu gibi şartlarda bir eksiklik yoksa mezhep farklılığı evlenmeye mani değildir. İki farklı mezhepteki insan evlenebilir ve evlilik hayatı boyunca farklı mezheplere bağlı olarak evliliklerine devam edebilirler. Aile hayatı ile ilgili sorunlar yaşamaları hâlinde ise bu sorunlarını alanında uzman ve güvenilir âlimlere müracaat ederek çözebilirler. Zira evlilik ve boşanma noktasında müsteftinin mezhebi, müftünün vereceği fetvadır. Müstefti (soruyu soran) müftünün vereceği cevaba göre amel eder.

2. Bir kadının şahsi ihtiyacını karşılamak maksadıyla kocasının parasını izinsiz alması caiz midir?

İslam dini kocaya hak ve yetkiler verdiği gibi, onu birtakım görev ve sorumluluklarla da yükümlü kılmıştır. Bunlardan birisi de kocanın eşinin temel ihtiyaçlarını makul ve normal ölçülerde karşılama ve giderme görevidir [Nisâ, 4/34; Talâk, 65/6; Bakara, 2/233]. Bu, evlilik akdinden doğan bir sorumluluk olup, kadı-

nın zengin veya fakir olması, müslim veya gayrimüslim olması sonucu değiştirmez.

Ebû Süfyan'ın karısı Hind, Rasûlullah'ın (s.a.s.) huzuruna gelerek: "Ey Allah'ın Rasûlü! Ebu Süfyan cimri bir adamdır, ne bana ne de çocuklarına yeterli harcamada bulunmuyor. O görmeden malından alabilir miyim?" diye sorduğunda Allah Rasûlü (s.a.s.); "Kendine ve çocuklarına yetecek kadarını alabilirsin." [Nesâî, Âdâbü'l-Kudât, 31] buyurmuştur. Buna göre koca, eşinin normal şahsi ihtiyaçlarını karşılamayı ihmal ederse kadın ihtiyacı kadarını alabilir.

3. Bir kadın, eşinin eve harcaması için verdiği paradan sadaka verebilir mi?

İslami hükümlere göre aile fertleri arasında mal birliği değil, mal ayrılığı prensibi vardır. Aile içinde karı, koca ve çocuklardan her birinin malı kendisine aittir. Bu itibarla, kadın kendisine ait malından istediği miktarda sadaka verebilir. Bununla birlikte kocasının kendisine evin ihtiyaçlarına harcaması amacıyla verdiği parayı sadaka vermek için kullanması kocasının iznine tabidir. Koca bu noktada eşine yetki vermiş ise kadın bu paradan sadaka verebilir; aksi takdirde veremez.

4. Kadın eşinden habersiz birikim yapabilir mi?

İslam dininde aile fertleri arasında mal birliği değil, mal ayrılığı esası vardır. Bir aile içinde karı, koca ve çocuklardan her birinin malı kendisine aittir. Dolayısıyla bir kadının babasından miras olarak kalan malı ile evlilikten önce çalışarak kazandığı malları üzerinde tasarruf hakkı kendisine aittir. Bu malları istediği gibi değerlendirir, birikim yapabilir. Diğer eşin o malda hakkı yoktur. Evlilik esnasında erkeğin, eşine verdiği hediyeleri de kadına aittir. Kadının kendi parasıyla satın aldığı eşyaların, birikimlerin tümü yine kadınındır. Kocasının bunları ondan almaya hakkı yoktur [Bilmen, Hukukî İslamiyye Kamusu, II, 148]. Bir

kadının kendi ihtiyaçlarından kısarak birikim yapması caizdir. Bununla birlikte hane halkının ihtiyaçlarından kısarak yaptığı birikimi yine bu ihtiyaçlara harcayabilir. Kocasının razı olmadığı şekilde harcama yapması uygun olmaz. Bunların dışında kocasının parasından birikim yapması ise kocasının iznine tabidir

5. Çalışan bir kadının maaşını eşinin alıp kullanması, kadına bu konuda söz hakkı vermemesi dinen doğru mudur?

İslam, evlilik hayatında kocaya vermiş olduğu hak ve yetkilerin yanında, birtakım görev ve sorumluluklar da yüklemiştir. Buna göre koca ekonomik gücüyle orantılı olarak eşinin mesken, nafaka, giyim-kuşam gibi ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır [et-Talâk 65/6-7]. Bu, evlilik akdinden doğan bir sorumluluktur. Kadının zengin veya fakir, müslim veya gayrimüslim olması sonucu değiştirmez. Nafaka temin etme sorumluluğu kocaya ait olduğundan kadının çalışma zorunluluğu yoktur. Bununla birlikte İslam'a göre kadın kural olarak ev içinde ve dışında çalışabilir; ailesinin ihtiyaçlarını sağlamada kocasına yardımcı olabilir. Öte yandan İslam'da ferdi mülkiyet esastır. Bir aile içinde karı, koca ve yetişkin akli başında çocuklardan her birinin çalışıp kazandığı kendisine aittir. Bu bağlamda kadının gerek kazandığı parası gerekse miras gibi sebeplerle elde ettiği mal, tamamen kendi malı ve mülkiyetidir. Herkes hayatta iken malını dilediği gibi tasarruf etme hak ve yetkisine sahiptir. Bununla birlikte aile bütçesine katkıda bulunmak amacıyla çalışan bir kadın yuvasının huzurunu da dikkate alarak kazancını yuvasına harcamalı ve ekonomik özgürlüğünü eşiyle rekabet alanı hâline getirmemelidir. Erkek de eşine ait olan bu parayı izinsiz kullanmamalıdır.

6. Eşi ölen ve tekrar evlenen bir kimse, önceki eşi zamanında elde ettiği mallardan sonraki eşini mahrum edebilir mi?

Nikâhlı eşlerin birbirlerinin evlilikten önce veya sonra kazanılan tüm mallarına mirasçı olma hakkı vardır. İslam hukukuna göre hiç kimse mirasçısını mirasından mahrum etme yetkisine sahip değildir. Ancak kişi hayattayken malı üzerinde istediği gibi tasarruf hakkına sahiptir: Satabilir, çocuklarına veya başkalarına bağışlayabilir, vakfedebilir ya da tasaddukta bulunabilir.

Bu itibarla, eşlerin önceki evliliklerinden miras olarak kalan mallarından, ölümlerinden sonra birbirlerini mahrum etme hakları yoktur. Ölmeden önce ise diledikleri gibi tasarruf yetkileri bulunmaktadır.

7. Evli bir kadın, kendisine ailesinden kalan mirası kocasına danışmadan istediği gibi kullanabilir mi?

İslami hükümlere göre aile fertleri arasında mal birliği değil, mal ayrılığı prensibi vardır. Aile içinde karı, koca ve çocuklardan her birinin malı kendisine aittir. Bu nedenle evli bir kadın ailesinden kalan mirasta istediği gibi tasarrufta bulunma hakkına sahiptir. Malını/parasını dilediği gibi harcayabilir, hayır hizmetlerinde kullanabilir veya eşine hibe edebilir. Kadının malî durumu iyi olsa bile ailenin giderlerinin karşılanmasında eşine yardımcı olma zorunluluğu yoktur. Şu kadar var ki, aile içi huzursuzluğa sebebiyet vermemek için eşlerin her konuda birbirlerine danışmaları uygun olur.

8. Ölen kişi mallarını eşiyle beraber çalışıp kazanmış ise, bu durumda hayatta kalan eşin hakkı nedir?

Aile içinde malların kazanılması sırasında, daha sonra ortaya çıkabilecek tartışmaların önünü almak açısından kişilerin kat-

kı ve çalışmalarının açık ve somut bir biçimde belirlenmesine özen gösterilmelidir. Bu tedbirin alınmaması ya da katkıların birbirinden ayrıştırılmayacak nitelikte olması hâlinde nikâhtan sonra müşterek çabayla kazanılan mallar, yapılabiliyorsa kişilerin harcadıkları mesai, aldıkları risk ve kullandıkları temsil yetkisine dayanarak hakkaniyetli bir biçimde ayrılır. Bu konuda resmi vesika ve kayıtlar yanında aileyi yakından tanıyanların bilgi ve tanıklıklarına müracaat edilir. Bu yapılamıyor ve kazançtaki emek ve risk eşit oranlarda gözükiyorsa mallar eşit olarak ayrılabilir. Yapılan işin asıl sorumlusunun koca olduğu durumlarda ise, ailede elde edilen kazanç ve sahip olunan mallar, aile reisi olan kocaya ait sayılır. Kadının emek ve katkısı aile birlikteliğinin bir gereği olarak destek ve teberru kapsamında değerlendirilir.

Kul hakkını ilgilendiren diğer alanlarda olduğu gibi, burada da takva bilinci, ahiret kaygısı, adalet ve hakkaniyetten ayrılmama, diğergâmlık ve doğruluk gibi dinî umdeler her zaman hatırlanmalı ve buna göre davranmaya gayret edilmelidir.

9. Kocası tarafından ailesiyle görüşmesine izin verilmeyen kadın, eşinin rızasını almadan ailesini ziyarete gidebilir mi? Bir erkeğin hanımına anne babasıyla ve akrabalarıyla görüşme yasağı koyması caiz midir? Onlarla görüştüğü takdirde eşini boşayacağını söylemesi dinen ne kadar bağlayıcıdır?

Evlilik birliği içinde erkeklerin ve kadınların karşılıklı hakları ve yükümlülükleri vardır. Bu hak ve yükümlülüklerin bir kısmı Kur'an ve sünnet tarafından ortaya konmuştur. Bir kısmı ise toplumun örfüne ve âdetine bağlı olarak belirlenmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de: "Onlarla (hanımlarla) iyi geçinin." [Nisâ, 4/19] emri vardır. Hz. Peygamber (s.a.s.) de kadınlara hitaben: "Allah, ihtiyaçlarınızdan dolayı (dışarı) çıkmanız için size izin ver-

miştir.” buyurmuşlardır [Buhârî, Nikâh, 115]. Öte yandan Yüce Allah kendisine ibadet etmemizi emrettikten hemen sonra anne ve babaya iyilikte bulunmamızı emretmiştir [İsra, 17/23]. Hz. Peygamber (s.a.s.) de yine bir hadislerinde, ‘Allah katında en iyi amel nedir?’ sorusuna: “Vaktinde kılınan namaz, anne ve babaya iyilik etmek ve Allah yolunda savaşımdır.” şeklinde cevap vermiştir [Müslim, İman, 139]. Ayrıca insanın yakınlarını görmesi, ziyaret etmesi hem dinin hem de fıtratın gereği olan bir davranıştır.

Bu itibarla, bir aile reisinin ciddi bir sebep yokken buna engel olmaması, eşinin ailesine saygı göstermesi, eşinin akrabalık ilişkilerini sürdürmesine yardımcı olması yukarıdaki ayet ve hadislerin gereği olduğu gibi, aile huzurunun devamının da bir gereğidir.

Hanefilere göre koca eşinin anne ve babasının yanına haftada bir gitmesine engel olamaz. Eğer engel olursa bu durum sıla-i rahim bağının kopmasına yol açar. Anne-baba dışındaki mahremelerde bu süre bir yıl olarak belirlenmiştir. Ancak bu süreler nasla değil zamanın örfü ile sabit olduğundan, her yerin örfüne göre değişebilir. Şâfiilere göre, ise hanımın ana babasına ziyarete gitmesi için kocanın izin vermesi gerekir. Hastalık ve ölüm gibi durumlarda izin verilmemesi mekruh olur [Mevsili, el-İhtiyâr, IV, 20; Şirazi, el-Mühezzeb, Dımaşk 1992, IV, 232; Zuhayli, el-Fıkhu'l-İslami ve Edilletühu, VII, 335-338].

Bu tür bir durumda eşine “boşayacağım” ya da “boşarım” sözü sarf eden kimse sadece boşama tehdidinde bulunmuş olur; bu sözle boşanma gerçekleşmez. Boşama, yetkili kişi veya kurumun kesin kararı ve bu kararın yoruma açık olmayacak açık sözlerin ifadesiyle olur. Buna göre boşama, kişinin eşine söylediği “Boşsun”, “Boş ol”, “Boşadım” veya “Karım boştur” gibi boşama iradesini ortaya koyan “şimdiki veya geçmiş zamanlı” ifadelerle ya da mahkemenin kararıyla gerçekleşir [Merğınani, el-Hidaye, I, 230; İbn Kudame, el-Muğni, VII, 303].

10. Sıla-i rahimde ölçü nedir? Akrabalarından ailesine ve kendisine yönelik bir zarar gelmesinden korkan bir kişi sıla-ı rahmi terk edebilir mi?

Akraba ilişkileri anlamına gelen “sıla-i rahim” kavramı, kişinin en yakınlarından başlamak kaydıyla kendisiyle kan, evlilik ve süt akrabalığı yoluyla bağı bulunan yakınlarına karşı insani, ahlaki ve sosyal görevlerini yerine getirmesini ifade eder. Birçok ayet ve hadiste akraba ile ilişkilerin sürdürülmesi ve onların haklarının gözetilmesi emredilmektedir: “Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah’a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının?” [Nisâ, 4/1], “Allah, adaleti, ihsanı ve yakınlarla yardım etmeyi emreder?” [Nahl, 16/90], “Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver?” [İsrâ, 17/26] anlamındaki ayetler ve “Akrabalık bağını koparan (cezasını çekmeden) cennete giremez.” [Buhârî, Edeb, 11; Müslim, Birr, 18-19], “Faziletli işlerin en üstünü senden ziyareti kesen akrabayı ziyaret ederek ilişkiyi sürdürmendir.” [Ahmed, III, 438] anlamındaki hadisler sıla-i rahimin önemini ve bu görevin nasıl yapılacağını ifade etmektedir. Sıla-i rahim görevi genelde iki şekilde yapılır:

Arayıp sormak, ziyaret etmek, maddi ve manevi yardımda bulunmak, sevinçli ve acılı günlerinde yanlarında olmak; onlara fiilî veya sözlü olarak her hangi bir zarar vermemek, onları kötülememek, unutmamak, dargın durmamak ve kusurlarını bağışlamak.

Akrabalık ilişkilerini sürdürmek farz, bu ilişkileri koparmak ise haramdır. Akrabasını unutmayan, onlar ile ilişkisini sürdüren kimse sevap, aksi davranan kimse ise günah kazanmış olur. Bir kutsi hadiste Yüce Allah, akrabalık ilişkisini sürdüren kimse ile ilişkiyi sürdüreceğini, akrabalık bağını koparan kimse ile ise ilişkiyi keseceğini bildirmiştir [Buhârî, Edeb, 13] Bu çerçevede bir kimse akrabasıyla arasında olan bir husumet neticesinde kendisi ve ailesine kesin olarak zarar vereceğini biliyor ise akrabası

ile mesafeli durabilir. Ancak bu bağların tümüyle koparılacağı anlamına gelmez. Her halükârda barışmanın yolları aranmalıdır. Bununla birlikte bir kimsenin, kendisiyle akrabalık bağı koparan ya da kendisine eziyet veren yakınlarına gitmesi Hz. Peygamber (s.a.s.)'in sözlerinde açıkça övülmüştür [Buhârî, Edeb, 15; Müslim, Birr, 22, 2558].

11. Aile içi ilişkilere olumlu veya olumsuz etki oluşturmak için büyü yapmanın veya muska kullanmanın dinî hükmü nedir?

İslam dini büyük günahlar arasında saydığı sihre ve büyüye şiddetle karşı çıkmış ve onu kesin olarak yasaklamıştır. [Buhârî, Vesaya, 23; Müslim, İman, 144] Müslümanın hayatının hiçbir alanında sonuç elde etmek için büyüü kullanması caiz değildir.

Muska; hastalık, göz değmesi, afetten korunmak veya kurtulmak için yazılan ve insanların üzerlerine astıkları bir materyaldir. Korkudan, nazardan korunmak, bazı hastalıklardan şifa bulmak için dua etmek Kur'an-ı Kerim'den ayetler okumak, caizdir [Buhârî, Fedailü'l-Kur'an 9; İbn Mâce, Tıb, 35-36]. Ayet ve dua gibi metinlerin bir şeye yazılıp insanların bedenlerine asılması veya iliştilmesi konusunda Hz. Peygamber'den bir rivayet yoktur. Bu yüzden aile içi ilişkilerde çeşitli sorunlarla karşılaşan kişi muskadan medet umma yerine Allah'a dua etmeli; bunun yanında sorunları çözmek için gayret ve çaba göstermelidir.

12. Gelin, kayınvalide ya da kayınpederine bakmak zorunda mıdır?

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de kendisine ibadeti emrettikten hemen sonra anne ve babaya iyilikte bulunmayı emretmiş [İsra, 17/23], Peygamber Efendimiz (s.a.s.) de, Allah katında en iyi amel nedir, sorusuna, "Vaktinde kılınan namaz, anne ve babaya iyilik etmek ve Allah yolunda savaşmaktır." diye cevap vermiştir [Müslim, İman, 36]. Bu yüzden anne ve babaya itaat etmek,

onlara iyilikte bulunmak dinimizin en önemli konularından biridir. Anne ve babanın emir ve isteklerini Allah'a itaatsizlik olmadıkça yerine getirmek çocukların görevidir.

Kayınvalide ve kayınpedere gerekli saygı gösterilmelidir. Bakıma muhtaç hâle gelmişlerse, öncelikle onlara bakmakla kendi çocukları yükümlü olurlar. Gelin, kayınvalide ve kayınpederine bakmakla doğrudan yükümlü olmamakla birlikte, bakacak yakınları bulunmazsa doğal ihtiyaçlarının karşılanmasında kayınvalide ve kayınpederine yardımcı olması ahlaki bir görevdir.

Ayrıca eşlerin birbirlerinin anne-babasına saygı göstermesi, bakıma muhtaç olduklarında kendileriyle ilgilenmesi mutlu ve huzurlu bir aile yuvasının devamına hizmet eden ahlaki meziyetlerdendir.

13. Gelin, kayınvalidesi ve kayınpederiyle aynı evde oturmak zorunda mıdır?

Evlilik içinde erkeğin nafaka ve mesken yükümlülüğü vardır. Koca, ailesinin mesken ihtiyacı ile nafakasını örfe ve mali durumuna göre temin etmekle yükümlüdür. Evin temini, döşenip tefriş edilmesi kocaya aittir. Koca yeni bir ev tutma imkânına sahip değil ise, hanımının rızasını almak koşulu ile anne babasının evinde de oturabilir. Bununla birlikte kadın kendi özel hayatını yaşayabileceği, kayınpederinin aile fertlerinin yaşam alanından bağımsız müstakil oda, banyo ve tuvaleti olan bir ev ortamına sahip değilse aynı evde oturmak zorunda değildir.

14. Kadının çalışması eşinin iznine mi bağlıdır?

İslam, evlilik hayatında kocaya vermiş olduğu hak ve yetkilerin yanında birtakım görev ve sorumluluklar da yüklemiştir. Buna göre koca ekonomik gücüyle orantılı olarak eşinin mesken, nafaka, giyim-kuşam gibi ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Bu, evlilik akdinden doğan bir sorumluluktur. Kadının zengin veya fakir, müslim veya gayrimüslim olması sonucu değiştir-

mez. Nafaka temin etme sorumluluğu kocaya ait olduğundan kadının çalışma zorunluluğu yoktur. Bununla birlikte, İslam'a göre kadın kural olarak ev içinde ve dışında çalışabilir; ailesinin ihtiyaçlarını sağlamada kocasına yardımcı olabilir. Şartlara ve ihtiyaçlara göre aile hayatında eşlerin rollerinin değişmesi de mümkündür. Önemli olan hayatın huzur ve düzen içinde geçmesi, ihtiyaçların karşılanmasında bireylerin imkân ve kabiliyetlerine uygun sorumlulukları dengeli şekilde üstlenmeleridir. Fakihler, ilgili ayet [Nisâ, 4/34] ve hadislerden [Buhârî, Bed'u'l-halk, 7; Nikâh 86; Müslim, Zekat, 84; Nikâh, 122; Tirmizî, Radâ, 10] hareketle kadının kocasının meşru isteklerine itaat etmesini gerekli görmüşlerdir. Bu çerçevede kadının çalışması da eşinin iznine tabidir.

15. Kadının ev işi yapma zorunluluğu var mıdır?

Evlenme, eşler arasında birlikte yaşamaya ve yardımlaşmaya dayanan, taraflara karşılıklı hak ve ödevler yükleyen bir sözleşmedir. Bu yüzden evlilik iyilik, güzellik, istişare ve karşılıklı anlayış esasına göre yürütülmelidir. Dinimizin tavsiye ettiği aile, fertleri birbiriyle boğuşan, biri diğerinin açığını arayan, birbirine karşı yetki çekişmesine giren değildir. Tam tersine karşılıklı anlayış, fedakârlık, sevgi ve saygı esasına dayanan bir ailedir.

Aile hayatının düzeni ve devamlılığı karı-kocanın karşılıklı görevlerini yerine getirmelerine bağlıdır. Bu görevlerin bir kısmı hukuki, bir kısmı da ahlakidir. Hukuki görevleri yerine getirmeye sevk eden şey kanuni müeyyide iken; ahlaki görevleri yerine getirmeye sevk eden şey din ve vicdandır. Ahlaki görevlerin yerine getirilmemesi dinen çirkin görülür ve bu durum yüksek hasletlerden mahrumiyet olarak kabul edilir. Kadının ev işi yapması da dinî-ahlaki görevlerden biridir. Konu ile ilgili olarak Peygamber Efendimiz, evin içindeki işlerin kızı Fatıma'nın, dışındaki işlerin damadı Ali'nin yerine getirmesini tavsiye etmiştir [Ebu Bekir b. Ebi Şeybe, el-Musannef, XIII. 284]. Hz. Peygamber'in, "mümin kadınların hanımefendisi" olarak niteledi-

ği Hz. Fatıma da [Buhârî, “Fedailü ashâbi’n-nebi”, 12] bu görevi yerine getirmekten çekinmemiştir [Ö. Nasuhi Bilmen, Hukuki İslamiyye, II, 483].

Bu itibarla, yerine getirmeye bir engel olmadıkça ev işleri kadının için dinen-ahlaken yerine getirmesi gereken bir görevdir.

16. Kadın, eşine itaatle sorumlu mudur?

İslam aile içerisinde kadın ve erkeğe yapılarına uygun farklı sorumluluk ve haklar vermiştir. Kur’an erkeklere ailesinin nafakasını temin etme görevi verdiği gibi, onların aile fertlerinin “koruyup gözeteni” olduğunu vurgulamıştır. Aile reisi olarak erkek eşyle iyilik ve güzelliğe dayalı bir ilişki içerisinde bulunmalı [Nisâ, 4/19]; onlara hayırla muamele etmelidir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) “Sizin en hayırlınız ailesine en hayırlı olanınızdır. Ben aileme karşı sizin en hayırlınızım.” [İbn Mâce, Nikâh, 50] buyurmuştur. Bu çerçevede erkek, Hz. Peygamber’in şu sözünü örnek alarak eşyle iyi geçinmenin yollarını aramalıdır: “İman eden bir erkek, iman etmiş bir kadına (onda hoşlanmayacağı bir huydan dolayı) kızmasın. Çünkü onun bir huyundan hoşlanmıyorsa diğer huyundan hoşlanabilir.” [Müslim, Rada, 61]. Eşlerin, karşılıklı haklarını Kur’an-ı Kerim: “Kadınların sorumlulukları kadar meşru hakları da vardır.” [Bakara, 2/228] ayetiyle belirtir. Hz. Peygamber (s.a.s.) de Veda Hutbesinde: “Sizin kadınlar üzerinde hakkınız olduğu gibi, onların da sizin üzerinizde hakları vardır.” buyurarak İslam’ın kadına tanıdığı hakları ifade eder. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), kadınların üzerimizdeki hakları nelerdir, sorusuna şöyle cevap vermiştir: “Yediğinizden yedin. Giydiğinizden giydirin. Sakın onları dövmeyin ve onlara incitici söz söylemeyin.” [Ebû Dâvûd, Nikâh, 41]

Bu çerçevede kadının da aile içerisinde kocasının meşru isteklerine itaat etme yükümlülüğü vardır [Nisâ 4/34]. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.)’e, en hayırlı kadın hakkında sorulduğu zaman, cevaben “emrettiğinde itaat eden” kadındır, buyurmuştur [Nesai, Nikâh 14 [3231]. Ayrıca hadis-i şeriflerde kocasının meşru istekle-

rine karşılık vermeyen kadınlar yerilmiştir [Buhârî, Bed'u'l-halk, 7; Müslim, Nikâh, 122. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Nikâh, 40]. Hz. Peygamber ısrarla kadınlara kocalarının meşru isteklerine itaat etmeyi tavsiye etmiştir [Tirmizî, Radâ', 10]. Bu çerçevede kadın kocasından izinsiz nafile oruç tutamaz, onun istemediği şahısları da evine alamaz [Buhârî, Nikâh, 86; Müslim, Zekât, 84. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Savm, 73; Tirmizî, Savm, 64; İbni Mâce, Sıyâm, 53]. Ancak kadının kocasına itaati, mutlak değildir. İtaatte Yüce Allah'a isyan olmaması şarttır. Buna göre bir haramın işlenmesine neden olacak ise ya da dinî bir emrin yerine getirilmesine engel olacak ise kocaya itaat edilmez. Çünkü Peygamberimiz (s.a.s); 'Allah'a isyan olan bir konuda hiçbir kimseye itaat edilmez; itaat ancak maruf/doğru ve iyi şeylerde olur.' [Buhârî, 7257; Müslim, 1840] buyurmuştur.

17. Bir kocanın hanımını dövme yetkisi var mıdır?

Kur'an-ı Kerim, erkeklerin kadınlarla iyiliğe ve güzelliğe dayalı bir ilişki içerisinde olmalarını emretmektedir [Nisâ, 4/19]. Peygamberimiz (s.a.s.) de, "Sizin en hayırlınız ailesine en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı sizin en hayırlınızım." [İbn Mâce, Nikâh, 50] buyurmuştur. Allah Resûlü hiçbir zaman eşlerini dövmemiş, Müslümanları eşlerine kötü davranmaktan şöyle men etmiştir: "Hanımlarınıza yediğinizden yedin. Giydiğinizden giydirin. Sakın onları dövmeyin ve onlara incitici söz söylemeyin." [Ebû Dâvûd, Nikâh, 41]; "Nasıl oluyor da sizden biri karısını köle döver gibi dövüp, sonra da gece onunla yatabiliyor!" [Buhârî, Nikâh, 94]. "Eşlerini döven kimselerin sizin hayırlılarınız olduğunu sanmayın." [Ebû Dâvûd, Nikâh, 41-42].

Anlaşıldığı üzere aslanan ailede meselelerin iyilik, güzellik, istişare ve karşılıklı anlayış esasına göre yürütülmesidir. Çünkü İslam'ın öngördüğü ve kurulmasını arzu ettiği aile, bireyleri birbiriyle boğuşan, biri diğerinin açığını arayan, birbirlerine karşı yetki çekişmesine giren bir aile değildir. Tam tersine birbirini bütünleyen, karşılıklı anlayış, fedakârlık, sevgi ve saygı esasına dayanan bir ailedir.

Diğer taraftan aile kurumunu oluşturan, yöneten, yönlendiren dinî, ahlaki, hukuki kurallar vardır. Taraflar söz konusu kuralları bozar, hakları çiğnerse düzeni sağlamak ve adaleti gerçekleştirmek üzere çeşitli tedbirler devreye girecektir. Nisâ suresinin 34. ayetinde hukuka başkaldıran, meşru aile düzenini bozmaya kalkışan, ailede merhameti değil şiddeti yaşatan (nâsize) kadına karşı erkeğin atacağı adımlar sırasıyla öğüt vermek, yatakta yalnız bırakmak ve son çare olarak dövmek şeklinde sıralanmıştır. Fıkıh kitaplarında dövmenin kadına zarar vermemesi, iz bırakmaması, yüze vurulmaması gerektiği ifade edilmiştir. Ancak ayette zikredilen son seçenek istisnai bir uyarı ve tedbirdir. Böyle bir tedbirin fayda vermeyeceği, tam tersine zarar getireceği bilinen durumlarda kesinlikle bu seçeneğe başvurulmamalıdır. Zira İslam dini aileyi kutsal saymış ve onun korunmasına büyük önem vermiştir. Bu dinin ana kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'in, aile yuvasına zarar verecek herhangi bir uygulamayı tasvip etmesi düşünülemez.

18. Bir kimse namaz kılmayan eşinden dolayı sorumlu mudur?

İslam'a göre her fert kendi yaptıklarından sorumludur. Başkalarının yaptıklarından sorumlu değildir. Kur'an-ı Kerim'de "Hiç bir günahkâr başkasının günahını çekmez. Eğer yükü ağır gelen kimse onu taşımak için (başkalarını çağırrsa) onun yükünden hiç bir şey (alınıp) taşınmaz. Akrabası dahi olsa (kimse onun yükünü taşımaz)." buyrulur [Fâtır, 35/18]. İslam, her insanın bir iradesi ve seçme hürriyeti bulunduğunu ve bunun sonucu olarak yaptıklarından sorumlu olacağını bildirmiştir. "Her kim zerre kadar iyilik yapmışsa onu görür, kim de zerre kadar kötülük yapmışsa onu görür." [Zilzâl, 99/7-8]; "O (Allah) yaptığından sorumlu değildir. Onlar ise sorumlu tutulacaklardır." [Enbiyâ, 21/23] mealindeki ayetler buna delildir.

Bir Müslüman ibadetlerini yerine getirmezse bunun hesabını Allah'a verecektir. Diğer Müslümanlara düşen ise ona nasihat

etmek ve telkinlerde (emr-i bi'l-ma'ruf) bulunmaktadır. İnsanın emr-i bi'l-ma'rufa en yakınlarından, ailesinden başlaması esastır. Nitekim Hz. Peygamber'e de böyle emredilmiştir. Rabbi-miz ona tebliği emrederken, "(Önce) en yakın akrabaları uyar." buyurmuştur [Şuara, 26/214]. Hadis-i şerifte de her Müslümanın yönetimindekilerden sorumlu olduğu belirtilmiştir [Buhârî, Cuma, 11; Müslim, İmare, 20]. Babanın evin reisi olarak eşine ve çocuklarına karşı maddi konularda olduğu gibi manevi alanlarda da sorumlulukları vardır. Onlara dinin gereklerini öğretmek ve telkin etmekle yükümlüdür. Zira Allah Teâlâ, Hz. Muhammed (s.a.s.)'e hitaben şöyle buyurur: "Ailene namazı emret; kendin de ona sabırla devam et. Senden rızık istemiyoruz; (aksine) biz seni rızıklandırıyoruz. Güzel sonuç, takvâ ilemdir." [Tahâ, 20/132].

Namaz dinimizin ifasını emrettiği ibadetlerin en önemlisidir. Kelime-i şahadetten sonra İslam binasının üzerine kurulduğu beş esastan birincisidir. Akıllı ve erginlik çağına ulaşan her Müslümana farzdır. Terk edilmesi ve -geciktirmeyi caiz kılan meşru bir mazeret bulunmaksızın- vaktinde eda edilmeyip kazaya bırakılması büyük günahlardan biridir. Bu itibarla, bir kimse namaz kılmayan eşinin beş vakit namazını vaktinde eda etmesi için namazın maddi ve manevi faydalarını güzellikle anlatmalı; onu eğitip bilgilendirerek geçmişteki ihmalkârlığından ötürü tevbe etmesini sağlayıp, namaz kılmaya ikna etmeye çalışmalıdır. Güzellikle yapılacak tavsiyelere rağmen eşin namaz kılmasının sorumluluğu tamamen kendisine aittir.

19. Eşinin evine gitmeyeceğine yemin eden bir kadının durumu nedir?

Bir şeyi yapmamak üzere yemin eden bir kimsenin, yapmak istemediği şey dinin emrettiği bir şey değilse, yaptığı yemine uyması, o şeyi yapmaması gerekir. Ancak yeminine uyduğu takdirde, bir vazife veya bir iyiliğin yapılmaması, bir günahın işlenmesi gibi bir durum söz konusu olacak ise yemini bozar, sonra da keffaret öder [Merginâni, el-Hidâye, II, 75].

Buna göre eşinin evine gitmemeye yemin eden bir kadın görevi olan bir şeyi yapmamaya yemin ettiği için eşinin evine giderek yeminini bozar; sonra da yemin keffareti öder ve Cenâb-ı Hak'tan af diler.

Yemin keffareti; 10 fakire birer fitre (fıtır sadakası) miktarı veya bir fakire on ayrı günde her gün birer fitre miktarı para vermek ya da sabah akşam doyurmak veya on fakiri giydirmektir. Buna gücü yetmeyen fakir kimsenin ise ara vermeden üç gün oruç tutması gerekir [Mâide, 5/89].

20. Bir kadın kocasının diğer eşine fitre ve zekât verebilir mi?

Bir kadın kocasının diğer eşine bakmakla yükümlü değildir. Bu kimse kendine ait malın zekâtını ya da kendi fitresini kocasının fakir olan diğer eşine verebilir. Çünkü bunlarla zekâtı veren kişi arasında usul ve fûru ilişkisi olmadığı gibi, zekât veren şahıs bunlara bakmakla yükümlü de değildir [İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, Riyad 1423/2003, III, 172, 293].

21. Bir kadın sigara içen eşi ile aynı yatakta yatmasa günah işlemiş olur mu?

Evlilik kadın ve erkeğe karşılıklı sorumluluklar yükleyen bir birlikteliktir. Kur'an-ı Kerim: "Kadınların sorumlulukları kadar meşru hakları da vardır." [Bakara, 2/228] ayetiyle bu hususa vurgu yapar. Hz. Peygamber (s.a.s.) de Veda Hutbesinde: "Sizin kadınlar üzerinde hakkınız olduğu gibi, onların da sizin üzerinizde hakları vardır." buyurarak eşlerin birbirlerine karşı vazifelerini hatırlatır. Bundan dolayı eşler birbirlerinin haklarına, evlenme ile yüklendikleri vazifelere karşılıklı olarak riayete mecburdurlar. Bu çerçevede taraflar evliliğin yürümesini engelleyecek tavır ve tutumlardan uzak durmalı, yuvanın sevgi, saygı ve şefkat ilkelerine dayalı olarak sürmesini temin etmelidirler. Sigara içen erkek ya da kadın sağlığına zarar veren bu

alışkanlıktan vazgeçmeye dönük tedbirler almalı; sigara içmeyen eşin rahatsız olmaması için gerekli vücut ve ağız temizliğini yapmalıdır. İslam dini, yuvayı maddi ve manevi bütünlüğü olan güçlü bir birliktelik olarak telakki ettiği için kadın ve erkeğin zorunlu bir durum söz konusu olmadığı sürece ayrı yatması uygun değildir.

22. İçki içmediği hâlde kocası tarafından zorla içki sofrası hazırlattırılan kadın günah işlemiş olur mu?

İslam dini içki içmeyi yasakladığı gibi, bunların yapılmasını ve satılmasını da yasaklamıştır. Bu noktada Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmaktadır: “Yüce Allah içkinin kendisine, onu ürettene, kendisi için ürettirene, sunana, içene, taşıyana, taşıtana, satana, satın alana ve satıp parasını kullanana lanet etmiştir.” [Ebû Dâvûd, Eşribe, 2; Tirmizî, Buyû’, 58; İbn Mace, Eşribe, 6]. Bu itibarla, alkollü içki içmek haram olduğu gibi, alkollü içkilerin içilmesi zemin hazırlamak ve alkollü içki içilmesine yardımcı olmak da caiz değildir. Çünkü dinen yasaklanan şeylerin işlenmesine aracı olan eylemlerin yapılması da günah kapsamında değerlendirilir. Bir kadın, dinen eşinin meşru isteklerine itaatle yükümlü olmakla birlikte, Allah’ın emrinin çiğnendiği ve bir ya-sağın ihlal edildiği durumlarda eşine itaat etmez. Zira Allah’a isyan edilen yerde kula itaat edilmez [Tevbe, 9/23; Ankebut, 29/8; Lok-man, 31/15]. Dolayısıyla kendisine bu tür bir haramın işlenmesi hususunda kocası tarafından baskı yapılan bir kadın kocasına itaat etmemelidir. Aksi takdirde iştiraki ve takati oranında dinen sorumlu olur. Öte yandan erkeğin de dinî hassasiyetlere saygılı olması yine insan olmanın gereğidir.

EBEVEYN - ÇOCUK İLİŞKİSİ

Bilin ki mallarınız ve çoluk çocuğunuz
birer imtihan sebebidir. Allah katında
ise büyük bir mükâfat vardır.

ENFAL, 8/28

Abdullah b. Amr'dan nakledildiğine göre,
Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
“Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri
ihmal etmesi, kişiye günah olarak yeter.”

EBÛ DÂVÛD, ZEKÂT, 45

V. EBEVEYN - ÇOCUK İLİŞKİSİ

1. Annenin çocuğunu iki yıldan fazla emzirmesinin dinî hükmü nedir?

Yüce Allah, “-Emzirmeyi tamamlatmak isteyenler için- anneler çocuklarını iki tam yıl emzirsinler.” [Bakara, 2/233] buyurarak annenin çocuğunu iki tam yıl emzirmesini istemiştir. İlgili ayetin devamında ise anne ile babanın istişare edip anlaşmaları hâlinde iki yıl tamamlanmadan çocuklarını sütten kesebileceklerini ifade etmiştir. Ayette geçen iki tam yıl ifadesi, iki yıl tamamlandıktan sonra çocuğun muhakkak sütten kesilmesini gerektirmemektedir. Nitekim konu ile ilgili naslardan yola çıkan Ebû Hanîfe, iki buçuk sene dolmadan meydana gelen emzirmelerle süt mahremiyetinin doğacağını belirtmiştir. Buna göre çocuk iki yaşını tamamladıktan sonra diğer yiyeceklere alışamaması veya başka bir gerekçe ile emmeye ihtiyaç duyarsa emmeye devam edebilir. [Cessâs, Ahkâmü'l-Kur'an, Beyrut 1994, I, 497; Kâsânî, Bedâiü's-sanâi, Beyrut 2000, III, 304].

2. Ücretle sütanne tutmak caiz midir? Çocuğun ailesinin sütanneye karşı ne gibi yükümlülükleri vardır?

Çocuğun bakım ve büyümesinde emzirmenin önemli bir yeri vardır. Bu bakımdan emzirme, İslam hukukunda ana babaya terettüp eden bir vazife olarak düzenlenmiştir. Anne çocuğu

kendisi emzirebileceği gibi, sütanneye de emzirtebilir. Ancak çocuğun ana-babaya ısınması ve ruh sağlığı açısından zorunlu bir durum olmadıkça anneler çocuklarını emzirmekten kaçınmamalıdır. Sütanne, çocuğu emzirme karşılığında bir ücret talep ederse bu ücret baba tarafından ödenmelidir [Bakara, 2/233; Talak, 65/6].

İşin hukuki hak ve yükümlülükleri yanında manevi boyutu da ayrı bir öneme sahiptir. Anne ve baba çocuklarının büyümesinde hayati bir rol almış bulunan sütanneye gerekli ilgi ve alakayı göstermeli, çocuklarını da bu konuda duyarlı bir şekilde yetiştirmelidir.

3. Bebeği olan emzikli bir kadın yeniden hamile olursa bebeği emzirmeye devam edebilir mi?

Bu mesele dinî olmaktan çok tıbbi bir meseledir. Bugünkü tıbbi bilgilere göre hamilelik sürecinde sütün kalitesi azalmakta ve annenin emzirme sebebiyle direnci düşebilmektedir. Emzirme döneminde hamile kalınması tıbben arzu edilen bir durum olmamakla birlikte, bu durum emzirmenin sonlandırılması için bir neden değildir. Bebeğin beslenmeye ihtiyacı vardır. Annenin de bu dönemde manevi desteğe olduğu kadar besin ve kalori desteğine ihtiyacı olacaktır.

Bu konuda kaynaklarda yer alan; “(Emzikli karlarınızla cinsel ilişkide bulunmak sureti ile) çocuklarınızı gizlice öldürmeyin. Canımı elinde tutan Allah’a yemin ederim ki, emziren kadının hamile kalması, süt emen çocuğa öyle zarar verir ki, at sırtında koşturan ergin erkek olacak yaşa gelse bile yine onu tutar yere atar.” [İbn Mâce, Nikâh, 61] hadisini tıbbi veriler çerçevesinde değerlendirmek uygun olur. Buna göre hamilenin emzirmesi dinen yasak değildir. Ancak tıbbi veriler bunun zararlı olduğunu ortaya koyarsa bu durumda bu verilere itibar edilir.

4. Çocuğu emzirmek annenin görevleri arasında mıdır?

Annenin çocuğunu emzirmesi dinen bir görevdir ve fitratın gereği de budur. Nitekim “Emzirmeyi tamamlamak isteyenler için anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler. Onların (annelerin) yiyeceği, giyeceği örfe uygun olarak babaya aittir. Hiçbir kimseye gücünün üstünde bir yük ve sorumluluk teklif edilmez. Hiçbir anne ve hiçbir baba çocuğu sebebiyle zarara uğratılmasın.” [Bakara, 2/233] ayeti kerimesi, çocuğunu emzirmenin annenin görevi olduğuna işaret etmektedir.

Anne, evlilik devam ederken veya boşanma iddeti beklerken emzirme için herhangi bir ücret isteyemez. Çünkü bu dönemlerde annenin nafakası esasen kocaya yani çocuğun babasına aittir. Fakat boşanma iddeti biten veya ölüm iddeti bekleyen kadın emzirme için ücret talep edebilir. Ayet-i kerimede şöyle buyrulur:

“Onları (iddetleri süresince) gücünüz nispetinde oturduğunuz yerin bir bölümünde oturtun. Onları sıkıntıya sokmak için kendilerine zarar vermeye kalkışmayın. Eğer hamile iseler doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin. Sizin için (çocuğu) emzirirlerse (emzirme) ücretlerini de verin ve aranızda uygun bir şekilde anlaşın. Eğer anlaşamazsanız, çocuğu baba hesabına başka bir kadın emzirecektir.” [Talak, 65/6]. Bununla birlikte memleketimizde bu şartlarda çocuğunu emziren annelerin ücret talep etmesi şeklinde bir örf veya uygulama bulunmamaktadır.

5. Çocuklar için düzenlenen kırk çıkarma töreninin dinî dayanağı var mıdır?

Bebeğin dünyaya gelişinin 40. gününü kutlamak amacıyla yapılan törenlerin dinî bir dayanağı bulunmayıp tamamen örfe dayalıdır. Bu sebeple geleneklerimizde yapılan böyle törenlere dinî bir anlam yüklememek ve bu uygulamaları vazgeçilmez bir görev gibi addetmemek yerinde olur.

6. Çocuğun malından babası veya vasisi borç verebilir mi?

Çocuğun malından babasının veya vasisinin başkalarına borç vermesi caiz değildir. Zira baba veya vasi çocuğun malından sadece, çocuğun sadece menfaatine olan tasarruflarda bulunabilir. Borç vermenin çocuğa maddi bir getirisi olmadığı, aksine paranın geri dönmeme riski bulunduğu için baba veya vasi-nin çocuğun malından borç verme yetkileri yoktur [Kâsânî, Bedâiü's-sanâi, VII, 394].

7. Bülüğ çağına ermemiş zengin çocukların malından “zekât” vermek gerekir mi?

Bir kimsenin zekâtla mükellef olması için Müslüman, akıl, ba-liğ ve hür olması [Kâsânî, Bedâiü's-sanâi, 1997, II, 377-383] borcundan ve asli ihtiyaçlarından fazla hakikaten ya da hükmen artıcı yani kazanç sağlayıcı nitelikte “nisap miktarı” mala sahip olması ge-rekir [Kâsânî, Bedâiü's-sanâi, II, 394]. Buna göre zengin de olsa bülüğ çağına girmemiş çocukların mallarından zekât vermek gerek-mez. Ancak, çocuklara ait tarım arazilerinden elde edilen tarım ürünlerinin öşrü yani zekâtının verilmesi gerekir [Serahsî, el-Mebstût, III, 90; İbn Nüceym, el-Bahru'r-Râik, II, 271].

Şâfiî mezhebine göre zekât vermek için akıl ve bülüğ şart de-gildir. Çocuk ve akli yeterliliği olmayan (mecnun) kimsenin de zekât vermesi gerekir [Şirbîni, Muğni'l-Muhtâc, Beyrût 1994, II, 123].

8. Akıl-baliğ olmayan çocuklar ile bunak ve akıl hastalarından borç alınabilir mi?

Borç verenin teberru ehliyetine sahip olması, bir başka ifadeyle akıllı, ergen, ödünç vereceği malın mâliki veya mal sahibi-nin vekili olması gerekir. Bu sebeple teberru ehliyetine sahip olmayan ergen olmamış çocuklar ile bunak ve akıl hastaların-dan borç alınması caiz değildir [Kâsânî, Bedâiü's-sanâi, VII, 394; Mevsîlî, el-lhtiyâr II, 270-271].

9. Babadan kalan mal taksim edilirken bu malın kazanılmasında ya da korunmasında daha çok emeği olan evlada taksimde ayrıcalık tanınabilir mi?

Aile içinde malların kazanılması sırasında daha sonra ortaya çıkabilecek tartışmaların önünü almak açısından kişilerin katkı ve çalışmalarının açık ve somut bir biçimde belirlenmesine özen gösterilmelidir. Bu tedbirin alınmaması ya da katkıların birbirinden ayrıştırılmayacak nitelikte olması hâlinde aile içinde müşterek çabayla kazanılan mallar, yapılabiliyorsa kişilerin harcadıkları mesai, aldıkları risk ve kullandıkları temsil yetkisine dayanarak hakkaniyetli bir biçimde ayrılır. Bu konuda resmi vesika ve kayıtlar yanında aileyi yakından tanıyanların bilgi ve tanıklıklarına müracaat edilir.

Tarafların katkılarının somut bir biçimde ayrıştırılmaması veya ayrıştırılmaması hâlinde anne-baba ve çocukların beraber yaşadığı geniş ailelerde elde edilen kazanç ve sahip olunan mallar aile reisi olan babaya aittir. Bu kazançta çocuklardan bazılarının katkısının bulunup bazılarının bulunmaması sonucu değiştirmez. Dolayısıyla babanın vefatı hâlinde miras olarak bıraktığı malları, mirasçının bu kazançta payının olup olmadığına bakılmaksızın aralarında mirastaki haklarına göre bölüştürülür.

Hukuki hüküm bu olmakla birlikte, malların kazanılması veya korunmasında katkısı olan kardeşlerin gayretlerinin diğer mirasçılar tarafından dikkate alınması ve buna göre bir davranış sergilenmesi uygun olacaktır. Kaldı ki, geniş ailelerde daha sonra ortaya çıkabilecek tartışmaların önünü almak açısından, kişilerin katkı ve çalışmalarına göre haklarının önceden belirlenip verilmesi ya da bunun belli bir esasa oturtulması yerinde olur.

10. Baba, diğerlerini mahrum edip sadece bir oğluna bağışta bulunmuşsa oğul bundan sorumlu olur mu, ne yapması gerekir?

Kişi, mülkiyetinde bulunan mal üzerinde dilediği gibi tasarruf hakkına sahip olduğundan çocuklarından birine bağışta bulunurken diğerlerinin onayını almak zorunda değildir. Bununla birlikte, anne babanın çocuklarına karşı başlıca görevlerinden biri de aralarında herhangi bir ayırım yapmaksızın onlara eşit muamelede bulunmaktır. Böyle bir davranış onların görevi olduğu kadar çocuğun da hakkıdır. Çocukların kız-erkek, büyük-küçük olması sonucu değiştirmez. Sahabeden Beşîr b. Sa'd, oğlu Nu'mân'a bir hibede bulunmak istediğinde eşi Hz. Peygamber'i (s.a.s.) buna şahit tutmasını söyler. Beşîr bunun için Resûl-i Ekrem'e gelir ve olayı anlatır. Hz. Peygamber; "Öteki çocuklarına da bir şey bağışladın mı? " diye sorar. "Hayır" cevabını alınca da şöyle buyurur: "Allah'tan sakının ve çocuklarınız arasında adaletli davranın". [Buhârî, Hibe, 12-13; Müslim, Hibât, 13] Hz. Peygamber (s.a.s.)'in bu ifadesinden sonra Beşîr b. Sa'd hibesinden dönmüştür [Müslim, Hibât, 13].

İslam'ın belirlediği miras hükümleri murisin ölümünden sonra geçerlidir. Fakat kişi hayatta iken dilediği şekilde bağış yapabilir. Bununla birlikte, bir babanın mallarının tamamını veya bir kısmını diğerlerinin rızası olmadan, kız olsun erkek olsun çocuklarından bazılarına vererek aralarında ayırım yapması dinen uygun değildir. Ama her halükârda baba evlatlar arasında ayırım yaparak hayatta iken mallarını bir oğluna devredip diğerlerini mahrum bırakırsa, bunda kendisine mal devredilen oğlunun bir sorumluluğu söz konusu olmaz. Bu oğlun, kendisine devredilen malları mecbur olmamakla birlikte mahrum bırakılan kardeşlerine mirastaki payları miktarınca vermesi uygun olur.

11. İnsanın hayatta iken çocukları arasında ayırım yaparak birine veya bazılarına mal varlığının tamamını veya bir kısmını bağışlaması caiz midir?

Esasen kişinin sağlığında kendi malında istediği şekilde tasarruf etme hakkı vardır. Bir kimse, hukuken malının bir kısmını veya tamamını yabancı birisine verebileceği gibi, çocuklarından birisine veya bazılarına da verebilir. Bu tasarrufu hukuken geçerlidir. Ancak hükmü konusunda İslam âlimleri arasında farklı görüşler vardır. Konu ile ilgili tartışmalar şu hadisin farklı anlaşılmasına ve yorumlanmasına dayanır.

Hz. Peygamber (s.a.s.), malının bir bölümünü bir oğluna vermek isteyip kendisini şahit tutmak isteyen Nu'mân b. Beşîr adındaki sahabîye diğer çocuklarına da mal verip vermediğini sormuş, vermediğini öğrenince ona şahit olmamış, başkasını şahit tutmasını istemiş, (hadisin farklı rivayetlerindeki ifadelerle göre) “onu geri al”, “çocukların arasında âdil davran”, “zulmüne beni şahit tutma” gibi ifadelerle Numan'ı reddetmiştir [Buhârî, Hibe, 12].

Hanefî, Şâfiî ve Mâlikîlerdeki güçlü görüşe göre babanın hayatında iken çocuklarına mal vermesi durumunda eşit davranması müstehab, ayırım yapması mekruhtur [Kâsânî, Bedâi'u's-sanâi, VI, 127; İbn Nüceym, el-Bahru'r-râik, VII, 288; Huraşî, Şerhu Muhtasari'l-Halil, VII, 82; Zekeriyâ el-Ensârî, Esne'l-metâlib, II, 483]. Ahmet b. Hanbel'e, bazı Mâlikîlere ve Hanefîlerden Ebû Yusuf'tan gelen bir rivayete göre ise babanın mal verirken evlatları arasında eşit davranması vacip (farz), ayırım yapması haramdır [Buhûtî, Keşşâfu'l-Kinâ, Beyrut, 1982, IV, 309; İbn Cüzey, el-Kavâninü'l-Fıkhiyye, 546].

Babanın bütün çocuklarına mal vermesi durumunda kız erkek ayırımı yapmadan hepsine eşit mi vereceği, yoksa mirasta olduğu gibi erkek çocuğuna iki, kız çocuğuna bir pay mı vereceği konusu da tartışmalıdır. Bu konuda da çoğunluğun gö-

rüşü hepsine eşit vermesidir [Kâsânî, Bedâiü's-sanâi, VI, 127; İbn Kudâme, el-Muğnî, V, 388].

İster farz olsun ister müstehab, babanın mal verirken çocukları arasında eşit davranması dinin ruhuna daha uygundur. Ayrıca çocuklar arasında ayırım yapmak onların hem ana babalarına hem de birbirlerine karşı buğz etmelerine, aralarına soğukluk hatta düşmanlık girmesine sebep olmaktadır. Bu yüzden babalar meşru bir gerekçe yoksa mal verirken çocukları arasında eşit davranmalı, aralarında ayırım yapmamalıdır.

Hanefi âlimleri ise evlatlardan bir kısmı çalışmayıp ilimle meşgul olursa veya daha muttaki ise ya da çalışmayacak derecede hasta ise diğerlerine tercih etmekte herhangi bir sakınca olmadığı söylemektedirler [Şeyhzâde, Mecmaû'l Enhur, İstanbul 1316, II, 357].

12. Baba hayatta iken malını mirasçıları arasında bölüştürse, vefat ettikten sonra varislerden bir kısmı tekrar bölüşmek talebinde bulunabilir mi?

Miras hükümleri, kişi öldükten sonra geçerli olup ayet ve hadislerde varislerin hisseleri belirlenmiştir. Ancak kişi hayat-tayken malı üzerinde istediği gibi tasarrufta bulunma hakkına sahiptir; malının bir kısmını satabilir, çocuklarına veya başkalarına bağışlayabilir, vakfedebilir ya da tasaddukta bulunabilir.

Bu itibarla, bir kişi ölmeden önce bütün malını veya bir kısmını kime hibe (bağış) etmiş ve hibe edilen kişi bunu kabul edip teslim almış ise bu mallar bağışlanan kişinin olur. Artık bu mallarda miras hükümleri uygulanmaz. Şayet baba taksim yapmış, fakat malları ilgililere teslim etmeden kendi yaptığı taksime göre bölüşülmesini vasiyet etmişse bu vasiyete uyma zorunluluğu yoktur [Tirmizî, Vesâyâ, 5; Ebû Dâvûd, Vesâyâ, 6]. Mirasçılar, isterlerse malları bu vasiyete göre, isterlerse miras hükümlerine göre bölüşürler. Bu durumda bir mirasçının bile itirazı dikkate alınır.

Ölenin hibe edip teslim ettiklerinden başka geride bıraktığı mallar ise, techiz ve tekfın masrafları çıktıktan, borçları öden-dikten ve vasiyeti de terikenin üçte birini geçmemek kaydıyla yerine getirildikten sonra mirasçılara intikal eder [Mevsılî, el-İh-tiyâr, V, 85-86].

13. Anne hayatta iken mülkünü bir hayır kurumuna bağışlasa, ölümünden sonra çocukları bu bağışı iptal ettirebilirler mi?

Mal sahibi malında dilediği gibi tasarruf yetkisine sahiptir. Karşılık şart koşulmaksızın bir malın hayatta iken başkasına temlik edilmesine “hibe” denir. Hibe iki taraflı bir akit olup, tarafların irade beyanı ile kurulur, hibe edilen malın teslim-tesellümü ile tamamlanır. Hibenin geçerli olması için bağışlama anında akit konusu malın mevcut olması, malum ve belirli bulunması, bağışlayana ait olması ve tarafların rızalarının bulunması şarttır [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-müctehid, II, 313-31; Merğînânî, el-Hidaye, III, 251].

Usulüne uygun olarak yapılan ve kabz ile tamamlanan hibe akdinden dönmek kural olarak caiz değildir. Hz. Peygamber (s.a.s.) bunu kınamıştır [Buhârî, Hibe, 14]. Ancak Hanefîler hibeyi kabul eden kişinin rızası veya hâkim kararı ile hibeden dönüşebileceğini kabul etmişlerdir [Merğînânî, el-Hidaye, III, 256].

Buna göre anne hayatta iken yapmış olduğu hibeden geri dön-me hakkına sahiptir. Ama onun ölümünden sonra çocuklarının bu hibeyi iptal etme hakları yoktur.

14. Üvey annelerinin nüfusuna kayıtlı çocuklar ona mirasçı olabilirler mi?

Üvey evlatlar, resmîyette nüfus kütüğüne kayıtlı oldukları üvey annelerinin çocuğu görünmelerine rağmen gerçekte onun çocuğu değildirler. Bu durumda İslam miras hukukuna göre onun bıraktığı mala mirasçı olamazlar. Ancak, asıl varisler isterler-se başkalarına olduğu gibi üvey kardeşlerine de kendi hakla-

ından bir şeyler verebilirler. Nitekim Nisâ suresinde: “Miras taksiminde (kendilerine pay düşmeyen) akrabalar, yetimler ve fakirler hazır bulunurlarsa onlara da maldan bir şeyler verin ve onlara (gönüllerini alacak) güzel sözler söyleyin.” [Nisâ, 4/8] buyurulmaktadır.

15. Baba çocuklarının bir kısmını evlendirdikten sonra vefat ederse, bekâr kalan çocukları mirastaki hisselerine ek olarak terikeden kendi evlenme masraflarını karşılama hakkına sahip olurlar mı?

İslam âlimleri babanın evladını evlendirmek zorunda olup olmadığı konusunda farklı görüşler serdetmişlerdir. Hanefî ve Şâfiî âlimleri babanın, çocuğunu evlendirmesinin vacip olmadığını söylerken, Hanbelî âlimleri çocuğun nafakası babasına aitse babası onu evlendirmek zorundadır demişlerdir [Mâverdi, el-Hâvî, Beyrut 1994, IX, 183-184; İbn Kudâme, Muğnî, Riyad 1997, III. XI, 380].

Meseleye dinen vacip olup olmama noktasından bakınca durum böyle olmakla beraber, maddi imkânı iyi olan bir babanın kendi parası ile evlenme imkânı bulamayan evladını evlendirmesinin güzel bir davranış olacağına şüphe yoktur. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.)’den rivayet edilen bir hadiste; “Evladın baba üzerindeki hakkı üçtür: Ona güzel bir isim koyması, okuma yazma öğretmesi ve zamanı geldiğinde onu evlendirmesi.” [Suyûtî, el-Câmiu’s-sağîr, Beyrut 2004, 228] buyurulmuştur. Diğer taraftan Hz. Ömer ve Saîd b. Âs gibi önde gelen sahabîlerin bunu bir babalık görevi telakki ettiklerine dair haberler vardır [İbn Mahled, Ahbârü’s-Sığâr, Rabat 1986, 113-146].

Babanın vefatı hâlinde diğer kardeşler bekâr kardeşlerine evlenme konusunda yardımcı olurlar.

Miras paylaşımına gelince babanın bıraktığı mirasta kardeşler ortaktır. Bekâr kardeşlerin düğün masraflarının mirastan karşılanması dinen zorunlu değilse de, miras paylaşılmadan

önce bekârların evlenme masraflarının ayrılması, daha sonra da kalan miktarın miras hukukuna göre taksimi ahlaken daha uygundur.

16. Çocukları olan bir kişi malını torunlarına bağışlayabilir mi?

Bir kimsenin çocukları varsa torunları ona mirasçı olamaz [Mevsili, el-İhtiyâr, Beyrut 1999, V, 558-559; Cürcânî; Şerhuş-sirâciyye, Beyrut 1990, 105-110]. Kişi malının üçte bire kadar olan miktarını mirasçısı olmayan herkese vasiyet edebilir [Buhârî, Vasâya 3]. Bu bağlamda kişinin torunlarına vasiyette bulunmasına engel bir durum yoktur. Hatta bu torunların dedeyle bağlantısı olan anne veya babası daha önce ölmüşse, dedenin onlara vasiyette bulunması bazı âlimlere göre vacip, bazılarına göre müstehaptır [bkz. İbn Kudâme, Muğnî, VI, 445]. Günümüzde bu durumdaki vasiyetin vacip olduğu görüşü daha çok benimsenmektedir [Muhammed Ebû Zehra, Şerhu Kânûni'l-Vasiyye, Kahire, 198-200].

17. Küçük yaşta iken babası vefat eden çocuğa mirastaki payı ne zaman teslim edilir?

Vefat eden kimsenin varisleri hangi yaşta olurlarsa olsunlar İslam miras hukukunda öngörülen miktarda payları verilir. Küçük yaşta olanlar reşid oluncaya kadar mallarını velileri-vasileri (kanuni temsilcileri) koruma altına alırlar [Mevsili, el-İhtiyâr, II, 94-95]. Kur'an-ı Kerim bu konuda; "Yetimlere mallarını verin. Temizi pis olanla (helali haramla) değışmeyin. Onların mallarını kendi mallarınıza katıp yemeyin. Çünkü bu büyük bir günahtır." [Nisâ, 4/2] ve "Yetimleri deneyin. Ergenlik çağına erdiklerinde eğer reşid olduklarını görürseniz mallarını kendilerine verin. Büyüyecekler (ve mallarını geri alacaklar) diye israf ederek ve aceleye getirerek mallarını yemeyin..." [Nisâ, 4/6] buyurulmaktadır.

18. Babası ölen ceninin mirastaki payı nasıl hesap edilir?

Babası öldüğünde sağ olduğu bilinen cenine sanki erkekmiş gibi erkek çocuk payı ayrılır. Sağ olarak doğması hâlinde erkek ise bu ayrılan pay verilir, kız ise ona göre alması gereken hisse verilip artan kısmı diğer mirasçılarla birlikte yeniden dağıtılır.

19. Başkasına evlatlık olarak verilen kişinin öz babasından miras hakkı var mıdır?

Dinimizde evlat edilenin asli nesebinin zayi edildiği, evlat edinenlerin nesebine kaydedildiği, hukuki birtakım sonuçlar doğuran evlatlık müessesesi kabul edilmemiştir [Ahzâb, 33/4-5; İbn Mâce, Hudûd, 36]. Bununla beraber kimsesiz çocukların evlatlık adı altında ve hiçbir hukuki sonuç doğurmaksızın hayırsever kimseler tarafından bakılıp büyütülmesi de mümkündür. Evlat edinenle evlatlık arasında tek veya çift taraflı bir mirasçılık ilişkisi yoktur. Aralarında mirasçılık söz konusu olmadığından evlat edinenler hayatta iken diledikleri kadar malı evlatlık olarak büyütülen çocuğa hibe edebilecekleri gibi, mallarının üçte birini vasiyet yoluyla da bırakabilirler [Mevsili, el-İhtiyâr, Kahire 1951, III, 48; IV, 62].

Başkası tarafından evlat edinilen kişi, gerçek babasının nesebinden çıkmış olmadığından onun mirasında hak sahibidir.

20. Taşınmaz mallar miras kaldığında kız ve erkek evlat bunları eşit olarak mı paylaşırlar?

İslam miras hukukunda mülkiyeti murise (miras bırakan kişiye) ait malların tamamında, erkek ile kız evlatlar mirası ikili birli paylaşır [Nisâ, 4/11]. Bu konuda miras olarak kalan malın taşınır olması ile taşınmaz olması arasında fark yoktur. Mülkiyeti murise ait olmayıp devlete ait olan topraklarda ise devletin, kamunun maslahatına uygun bir şekilde tasarruf etme yetkisi vardır. Bu kabilden olarak Osmanlı Devletinde çıkartılan “Arazi

ve İntikal Kanunu”nda mülkiyeti devlete ait olan mirî arazilerde tasarruf hakkının vefat edenin erkek ve kız çocukları arasında eşit olarak paylaştırılması kanunlaştırılmıştır [Bilmen, Hukûkî İslamiyye Kâmusu, V, 399]. Cumhuriyet’ten sonra vatandaşın elindeki topraklar özel mülke dönüştüğünden artık bu topraklar kişinin kendi mülkü olmuştur. Dolayısıyla bunlarda da İslam miras hukuku hükümleri geçerli olur.

21. Ölen bir kimsenin malında kızlarının da hakkı var mıdır?

Erkeklerin ölen yakınlarına mirasçı oldukları gibi, kadınların da ölen yakınlarına mirasçı olmaları Kur’an ve sünnetle sabittir. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur: “Allah size, çocuklarınız (ın alacağı mirâs) hakkında erkeğe kadının payının iki katını tavsiye eder.” [Nisâ, 4/11].

Kızlar, hiçbir baskı ve zorlamaya maruz kalmadan severek ve isteyerek kendi hisselerini erkek kardeşlerine bağışlamamışlarsa mirastan hak ettikleri payın onlara verilmemesi düşünülemez. Bu bir hak ihlalidir [Mevsîlî, el-İhtiyâr, Beyrut 1999, V, 555].

22. Miras paylaşımında kız ve erkek çocukların payları arasında fark var mıdır?

Anne veya baba, hayatta iken malını erkek ve kız çocukları arasında eşit olarak paylaşırabilir. Miras olarak kalan maldan ayetin hükmü gereği erkek çocuklar iki, kız çocuklar bir hisse alırlar [Nisâ, 4/11]. Varisler kendi aralarında anlaşılırlarsa miras kalan malı erkek ve kız ayrımı yapmadan eşit olarak paylaşabilirler [Mevsîlî, el-İhtiyâr, V, 832].

23. Kişinin malı üzerindeki tasarruflarına ailesinin karışma hakkı var mıdır?

Tasarruf ehliyetine sahip olan bir kimse hayatta iken sahip olduğu malları üzerinde sefahat derecesine varmadıkça istediği

gibi tasarrufta bulunabilir. Eşi ve çocuklarının buna müdahalede bulunma hakkı yoktur [Mevsili, el-İhtiyâr, Beyrut 1999, V, 435]. Bununla birlikte çocuklarının muhtaç duruma düşmemesi için tasarruflarında tedbirli olması da Hz. Peygamber tarafından tavsiye edilmiştir: “Varislerini zenginler olarak bırakman, halka ihtiyaçları için el açan fakirler olarak bırakmandan daha hayırlıdır.” [Buhârî, Vesâyâ, 2, 3, Ferâiz, 6; Müslim, Vesâyâ, 5].

Kişi vasiyet yoluyla tasarrufta bulunmak isterse malının üçte birini aşmayacak şekilde tasarruf yapabilir [Buhârî, Vesâyâ 3; Mevsili, el-İhtiyâr, Beyrut 1999, V, 522].

24. Bir kimse karısının eski eşinden olan çocuğunu evlat edinip malını tamamen ona bağışlayabilir mi?

İslam dininde evlat edinme yoktur [Ahzab, 33/4-5]. Bir kimse kim olursa olsun korunmaya muhtaç çocukları himayesine alıp onlara bakabilir. Bu çocukların nesepleri belli ise çocuklar babalarına nispet edilirler. Bir çocuğu himayesine alan kişi, dilediği takdirde diğer varislerinin hakkını gözetmek şartıyla malını himayesine aldığı çocuklar da dâhil olmak üzere dilediği kişilere bağışlayabilir [Mevsili, el-İhtiyâr, Beyrut, III, 59].

25. Mirasçılar mirastan mahrum edilebilir mi? Dinimizde evlatlıktan reddetmek meşru mudur?

Kişi, mirasçısını mirasından mahrum etme hak ve yetkisine sahip değildir. Ancak vârisin murisini öldürmesi, farklı dinlerden olmaları gibi mirasçılığa engel haller bulunması durumunda mirasçı mirastan mahrum kalır [Mevsili, el-İhtiyâr, İstanbul, ts., V, 792, 821-822].

Çocuklar anne babanın gönlünü incitecek sevgi ve gönül bağını koparacak olan isyan, eziyet ve hakaret gibi olumsuz duygu ve davranışlarda bulunmuşlar veya görevlerini yapmamışlarsa

dinen sorumlu olurlar. Ama bu yanlışlıkları veya görevlerini yapmamaları onların mirastan mahrum bırakılmalarına dinen sebep teşkil etmez. Çünkü İslam'da sorumluluklar bireyseldir. Herkes kendi görevini yapıp-yapmadığının hesabını Allah'a verecektir [Necm, 53/38-41].

Ailede anne baba kendi sorumluluklarını çocuklar da kendi sorumluluklarını bilerek ailevî yaşantılarını bir Müslümana yakışır şekilde düzenleyip sürdürmek mecburiyetindedirler.

Bu itibarla, anne babanın hangi sebeple olursa olsun çocuklarını mirastan mahrum etmek için evlatlıktan reddetmek, mirastan mahrum bırakmak için vasiyette bulunma gibi tasarruflarda bulunması caiz olmaz. Böyle bir tasarruf hukuken de geçerli olmadığından herhangi bir sonuç doğurmaz.

26. Kendisine mirastan hiç pay verilmeyen bir kadın mahkeme yolu ile hakkını arasa, bu sebeple kardeşleri kendisine küsseler günaha girer mi?

Müslüman, Yüce Allah'ın koymuş olduğu hükümlere uymalıdır; aksi takdirde manen sorumlu olur. Mirasla ilgili hükümler de bunlardan biridir. Bu yüzden varislerin haklarına düşene rıza göstermeleri ve diğerlerinin haklarına tecavüz etmemeleri gerekir. Kur'an-ı Kerim'de mirasla ilgili hükümler bildirildikten sonra şöyle buyrulur: "İşte bu (hükümler) Allah'ın koyduğu sınırlarıdır. Kim Allah'a ve Peygamberine itaat ederse, Allah onu içinden ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetlere sokar." [Nisâ, 4/13-14].

İslam miras hukukunda külfet-nimet dengesi gözetilmiş, kadının mirastan alacağı pay, vefat eden kimseye olan akrabalık derecesine göre belirlenmiştir. Bu itibarla, kadının dinimizin öngördüğü miras payı kendine verilmediği takdirde mahkeme yolu ile hakkını aramasında sakınca yoktur. Bu sebeple kardeş-

lerinin kendisine küsmesinden dolayı günaha girmesi de söz konusu değildir.

27. İslam'a göre evlat edinmenin hükmü nedir?

İslamiyet öncesi Arap toplumunda var olan ve İslam'ın ilk yıllarında eski gelenegın bir devamı olarak sürdürölen evlat edinme kurumu Medine döneminde; "Allah evlatlıklarınızı öz çocuklarınız (gibi) kılmamıştır. Bu, sizin ağızlarınızla söylediğiniz (fakat gerçekliğı olmayan) sözünüzdür." [Ahzab, 33/4] ayeti ile kaldırılmış, bir sonraki ayette evlatlıkların öz babalarına nispet edilmesi emredilmiştir.

İslam dini, sosyal dayanışmaya önem vermiş ve hayırda yardımlaşmayı tavsiye etmiştir. Kur'an'da; "İyilikte ve takvada yardımlaşın, ama günah ve düşmanlıkta yardımlaşmayın." [Maide, 5/2] buyrulmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.s.) de, işaret parmağıyla orta parmağını birleştirerek: "Ben ve yetime bakan kimse cennette şöylece beraberiz." buyurmuştur [Müslim, Zühd, 42]. Bu nedenle sevgiye, şefkate ve korunmaya muhtaç kimsesiz çocuklara yardım eli uzatılarak topluma kazandırılmalıdır.

Dinimizde kimsesiz çocukların bakım ve gözetilmesi tavsiye edilmiş olmakla birlikte, hukuki birtakım sonuçlar doğuran bir evlatlık müessesesi kabul edilmiş değildir. Buna göre evlat edinenle evlatlık arasındaki bu ilişki sebebiyle bir evlenme engeli doğmadığı gibi, evlatlığın kendi öz anne babasının yerine, evlat edinenlerin nesebine kaydedilmesi de caiz değildir. Ayrıca evlatlık olarak büyütölen çocukla, evlat edinenler arasında birbirlerine mirasçı olma hakkı da söz konusu değildir [Kurtubî, el-Câmi' li Ahkâmî'l-Kur'an, XIV, 80]. Ancak evlat edinenler hayatta iken diledikleri kadar malı evlatlık olarak büyüttükleri çocuğa hibe edebilecekleri gibi, mallarının üçte birini vasiyet yoluyla da ona bırakabilirler. Bu itibarla, mahremiyet ile ilgili dinî kayıt ve şartlara riayet etmek kaydıyla çocuğı olmayan ailelerin kimsesiz çocukları büyötmek üzere yanlarına almalarında bir

sakinca görülmemektedir. Ancak bu davranış, evlat edinme olarak algılanmamalı ve aralarında mirasçılık cereyan etmemelidir.

28. Parasızlık sebebiyle çocuğunu başkasına evlatlık vermek caiz midir?

Çocuklar dünya hayatının süsü [Kehf, 18/46] ve Allah'ın kullarına nimetidirler [İbrahim, 14/39]. Her canlının rızkını veren Allah'tır [Ankebut, 29/60; Zariyat, 51/58]. İnsana düşen Allah'ın kendisi için takdir ettiği rızkı aramaktır. Bu arayış ve çabanın karşılığı kendisine verilecektir [Necm, 53/38-41].

Cahiliye döneminde açlık korkusuyla çocukları öldürme âdeti vardı. Kur'an-ı Kerim'de bu kötü âdet yasaklanırken herkesin rızkını verenin Allah olduğu bir kez daha vurgulanmıştır: “Yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Onları da sizi de biz rızıklandırırız. Onları öldürmek gerçekten büyük bir günahtır.” [İsra, 17/31].

Dinimizde çocuğun anne baba ile olan nesep bağının koparılması onun duygu dünyasını yıkmak ve onu ruhen öldürmek sayılabileceğinden doğru bulunmamıştır [Ahzâb, 33/4-5; İbn Mâce, Hudûd, 36]. Bu yüzden çocuk Allah'ın emaneti olarak görülmesi, bu emanete hakkıyla riayet için çaba ve gayret gösterilmeli, parasızlık sebebiyle evlatlık olarak verilip, çocuk, gerçek anne baba şefkatinden mahrum bırakılmamalıdır.

29. Koruyucu aile olmanın hükmü nedir?

İslam'ın ilk yıllarında eski geleneğin devamı olarak bir süre muhafaza edilen evlatlık kurumu, Medine döneminde nazıl olan “Allah, evlatlıklarınızı öz çocuklarınız (gibi) kılmamıştır.” [Ahzâb, 33/4] mealindeki ayetle kaldırılmış, ardından gelen ayette de evlatlıkların evlat edinenlere değil, asıl babalarına nispet edilmesi emredilmiştir. Buna göre dinimizde kimsesiz çocukların bakım ve gözetilmesi tavsiye edilmiş olmakla birlikte, ‘hukuki

birtakım sonuçlar doğuran bir evlatlık müessesesi' kabul edilmiş değildir.

Bunun tabii bir sonucu olarak evlatlığın nesebi, evlat edinene bağlanmaz, aralarında mahremiyet meydana gelmez ve mirasçılık ilişkisi doğmaz.

Bununla birlikte evlatlık kurumu zaman zaman 'koruyucu aile' tarzında varlığını sürdürmüştür.

İslam'ın evlatlık müessesesini kaldırması, yetim, öksüz ve kimsesiz çocuklarla ilgilenilmeyeceği anlamına da gelmez. Çünkü İslam'a göre himayeye muhtaç çocuklara bakmak, maddi manevi ihtiyaçlarını karşılamak, onları büyütmek büyük sevaptır ve bir insanlık ödevidir.

Hz. Peygamber (s.a.s.), işaret ve orta parmağını göstererek: "Ben ve yetimi himaye eden kimse cennette şöylece beraber bulunacağız." [Buhârî, Edeb, 24; Müslim, Zühd, 42; Ebû Dâvûd, Edeb, 132; Tirmizî, Birr, 14] buyurmuştur.

Bu itibarla, sevgiye, şefkate ve korumaya muhtaç kimsesiz çocuklara yardım eli uzatılarak ailelerin yanında veya çocuk yuvalarında himaye edilmeli; eğitilip sanat ve meslek sahibi yapılarak topluma kazandırılmalıdır.

Fakat bunu yapmak için hiç kimsenin, çocuğun kendi soy kütüğü ile ilişkisini kesme, öz ana babasını unutturma hakkı olmadığı gibi; onu kanuni mirasçıları arasına katma, aile içi te-settür ve mahremiyet bakımından ona öz evladı gibi davranma hakkı da yoktur.

Bunun yerine İslam'ın tavsiyesi; çocuğu koruma altına almak, bakmak, büyütmek, ihtiyaçlarını karşılamak, hukuk ve helâl-haram kuralları bakımından ona öz çocuğu gibi değil, bir din kardeşi gibi muamele etmektir.

30. Koruyucu aile kapsamında himayeye alınan çocuklar için devletin ödediği paranın alınmasında dinen bir sakınca var mıdır?

Koruyucu aile programı uygulaması kapsamında himayeye alınan çocuklar için devletin ödeyeceği paranın, çocuğa harcanması veya onun adına saklanması hâlinde koruyucu aile tarafından alınmasında dinî açıdan bir sakınca yoktur. Bununla birlikte himaye eden ailenin fakir olması durumunda çocuk için verilen paradan makul şekilde istifade etmesi de caizdir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de; "Yetimleri deneyin. Evlenme çağına (büluğa) erdiklerinde eğer reşid olduklarını görürseniz mallarını kendilerine verin. Büyüyecekler (ve mallarını geri alacaklar) diye israf ederek ve aceleye getirerek mallarını yemeyin. (Velilerden) kim zengin ise (yetim malından yemeğe) tenezzül etmesin. Kim de fakir ise aklın ve dinin gereklerine uygun bir biçimde (hizmetinin karşılığı kadar) yesin. Mallarını kendilerine geri verdiğiniz zaman da yanlarında şahit bulundurun. Hesap görücü olarak Allah yeter." [Nisâ, 4/6] buyurulmuştur.

31. Engelli çocuğu olanların engelliler için verilen evde bakım ücretinden yararlanması caiz midir?

Devletin fakir zengin ayrımı yapmaksızın engelliler için takdir ettiği evde bakım ücretini mevzuattaki şartları taşıyan herkes kullanabilir. Bununla birlikte bu şartları taşımayanlar kullanamaz.

32. Ergenlik çağına erişmiş, ancak engelli olan çocuğun sünnet edilmesi gerekir mi?

Hız. Peygamber sünneti fitrat gereği yapılan işler arasında saymıştır [Buhârî, Libâs, 63, 64]. İslam âlimleri de sünneti İslam'ın sembol hükümlerinden (şair) kabul etmişler; söz konusu işlemin dinî hükmünü "sünnet" olarak ifade etmişlerdir. Bu itibarla,

sağlık açısından bir engel olmadığı müddetçe engelli olan çocuğun da sünnet edilmesi uygun olur.

33. Bülüğa eren ama ibadetlerini yerine getirmeyi reddeden bir gence anne babanın baskı yapması caiz midir?

İslam'da ibadetler dinin temeli, namaz da bu ibadetlerin en önemlisi kabul edilmiştir. Namaz, kelime-i şehadetten sonra İslam binasının üzerine kurulduğu beş esastan birincisidir. Akıllı ve erginlik çağına ulaşan her Müslümana farzdır. Farziyeti kitap, sünnet ve icma ile sabittir. Bu itibarla, akıl-baliğ olan Müslüman fertlerin ibadetlerini özellikle de namazı ihmal etmemesi gerekir.

Öte yandan Kur'an'da; "Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun." [Tahrim, 66/6] buyrulurken müminlerin aile fertlerine karşı olan sorumluluğu hatırlatılmakta, bir Müslümanın manevi mesuliyetinin sırf kişisel hayatıyla sınırlı olmadığına dikkat çekilmektedir. Hz. Peygamber de iyi terbiyeyi çocuğun babası üzerindeki hakları arasında zikretmektedir [İbn Mâce, Edeb, 3]. Bu yüzden müminlerin çocuklarına küçük yaştan itibaren namazı sevdirmeleri, çeşitli yöntemlerle onları namaz kılmaya alıştırmaları gerekir. Bülüğ çağına erişen çocuk dinen ibadetlerini yerine getirmekle mükellef olduğundan sorumluluk kendisine aittir. Bununla birlikte bu devrede anne baba çocuklarını nasihat ederek desteklemeli, baskı ve şiddet uygulama yerine çocuklara sevgi, merhamet ve şefkatle yaklaşmalıdır. Ayrıca Hz. İbrahim'in yaptığı dua örneğinde olduğu gibi, çocuklarının namazı kılan ve kullukta daimi olanlardan olması için dua etmelidir [İbrahim, 14/40]. Anne babanın çocuklarına ibadet hususunda aşırı derecede baskı yapmaları ise olumsuz sonuçlara yol açacağı için dinen uygun değildir.

34. Ebeveynin “sütümü helal etmem”, “hakkımı helal etmem” gibi sözlerle haklarını baskı aracı olarak kullanmaları caiz midir? Bu sözler bağlayıcı mıdır, bir sorumluluk gerektirir mi?

Bir anne veya babanın, isyankâr bir çocuğuna karşı “sana sütümü/hakkımı helal etmem” ve benzeri sözleri ileriye dönük bir korkutmadan ibarettir. Ebeveynlerin sırf kendi istek ve arzularının yerine getirilmesi için çocukları üzerinde haksız yere manevi baskı kurmaları ve onların şahsiyetlerine saygı göstermemeleri doğru değildir. Esasen bu tür sözler hiçbir hüküm de ifade etmez.

Öte yandan çocukların anne ve babaya karşı dinî görevlerinden biri de meşru işlerde onlara karşı isyan etmemek ve daima saygı göstermektir. Anne babalar tarafından “sana sütümü/hakkımı helal etmem” gibi korkutmalar söz konusu olmasa bile, çocukların anne babalarına karşı saygı göstermesi dinî bir gerekliliktir. Bu konudaki bağlayıcılık: “(Rabbin), anaya babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa sakın onlara “öf!” bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle.” [İsrâ, 17/23] ayeti ve benzeri ayet ve hadislerle sabittir. [Mergînânî, el-Hidâye, III, 3].

35. Evlat, anne babaya dinen itaat etmek zorunda mıdır?

Yüce Allah kendisine ibadetten sonra anne ve babaya iyilikte bulunmayı emretmiştir [İsrâ, 17/23]. Hz. Peygamber (s.a.s.) ise bir hadislerinde, ‘Allah katında en iyi amel nedir?’ sorusuna: “Vak-tinde kılınan namaz, anne ve babaya iyilik etmek ve Allah yolunda cihad etmektir.” şeklinde cevap vermiştir [Müslim, İman, 139].

Bundan dolayı çocukların anne ve babaya karşı dinî görevlerinden birinin meşru işlerde onlara karşı isyan etmemek ve daima saygı göstermek olduğu kabul edilir. Bu konudaki bağlayıcılık:

“(Rabbin), anaya babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa sakın onlara “öf!” bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle.” [İsrâ, 17/23] ayeti ve benzeri ayet ve hadislerle sabittir.

Elbette ki anne babaya Allah’ın emirlerine isyan içeren durumlarda itaat edilmez. Ancak dünyevi hususlarda onlarla güzel geçinmek gerekir. Bu noktada anne babaya itaat ve onlara iyilik ve ihsanda bulunma ile onların bilmedikleri bir konuda evladına bir hususu körü körüne dayatmalarını ayırmak gerekir. İkinci kısımda onların gönüllerini kırmadan ve onlarla da istişare yaparak dinen ve ilmen doğru olanı yapmak esastır. Yine anne babaya itaat etmek nafîle namaza devam etmekten önce gelir. Bu hükmün delili ise Cüreyc kıssasıdır [İbn Âbidîn, Reddû’l-muhtâr, Daru’l-Fikir, 1421/2000, II, 51-53]. Geçmiş ümmetler zamanında yaşayan bu kimsenin nafîle namaz kılarken kendisine seslenen annesine cevap vermediğinden annesinin bedduasını aldığı ve birtakım sıkıntılara düştüğü bizzat Hz. Peygamber tarafından haber verilmiştir [Buhârî, Enbiya, 50, el-Amel fi’s-Salat 7; Müslim, Birr, 7, 8]. Bununla birlikte anne babanın da çocuklarına karşı vazifeleri vardır.

36. Baba çocuğunu evlendirmek zorunda mıdır?

İslam âlimleri erkek çocukların nafakalarının, çalışıp kendi rızıklarını kazanacakları zamana kadar babalarına ait olduğunda görüş birliğine varmışlardır. Ancak, babanın evladını evlendirmek zorunda olup olmadığı konusunda farklı görüşler serdetmişlerdir. Hanefî ve Şâfiî âlimleri babanın çocuğunu evlendirmesinin vacip olmadığını söylerken, Hanbelî âlimleri ‘çocuğun nafakası babasına aitse babası onu evlendirmek zorundadır’ demişlerdir [Mâverdî, el-Hâvî, Beyrut 1994, IX, 183-184; İbn Kudâme, Muğnî, Riyad 1997, III, XI, 380].

Meseleye dinen vacip olup olmama noktasından bakınca durum böyle olmakla beraber, maddi imkânı iyi olan bir babanın

kendi parası ile evlenme imkânı bulamayan evladını evlendirmesinin güzel bir davranış olacağına şüphe yoktur. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.)’den rivayet edilen bir hadiste; “Evladın baba üzerindeki hakkı üçtür: Ona güzel bir isim koyması, okuma yazma öğretmesi ve zamanı geldiğinde onu evlendirmesi.” [Suyûtî, el-Câmiu’s-sağîr, Beyrut 2004, 228] buyrulmuştur. Ayrıca Yüce Allah; “Ey iman edenler, kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden koruyun.” [Tahrim, 66/6] buyurmaktadır. Buna göre, imkânı olan bir babanın evlenmeye ihtiyaç duyan evladını evlendirerek onun günaha girmesine mani olması, yukarıdaki ayetin babaya yüklediği sorumluluklar arasında sayılmalıdır.

37. Çocukların, dul kalmış anne veya babalarının evlenmeleri konusuna karışma hakkı var mıdır?

Kur’an-ı Kerim’de bir ayette: “Sizden bekâr olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin.” [Nur, 24/32] buyrulurken, bir başka ayette de: “Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.” [Rum, 30/21] buyrulmuştur.

Hz. Peygamber (s.a.s.) de birçok hadislerinde Müslümanları evlenmeye teşvik ederek; “Evlenin, çoğalın! Çünkü ben (kıyamet gününde) diğer ümmetlere karşı sizin (çokluğunuzla) iftihar edeceğim!” [Abdurrazzak, el-Musannef, VI, 173; Münavi, Feyzu’l-Kadir, III, 269; Beyhaki, VII, 81]; “Ey gençler! Sizden evlenmeye güç yetirenler evlensin.” [Buhârî, Nikâh, 3; Müslim, Nikâh, 1]; “Nikâh benim sünnetimdir. Benim sünnetimi uygulamayan benden değildir. Evleniniz. Çünkü ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar ederim.” [İbn Mâce, Nikâh, 1; Ahmed b. Hanbel, II, 72] diye buyurmaktadır.

Evlenmenin hükmü kişinin durumuna göre farklılık arz etmektedir. Cinsel istekleri baskın olup günaha girme ihtimali yüksek olan kişinin evlenmesi vaciptir. Günaha girmesi söz konusu olmadığı hâlde maddi durumu müsait olanların evlenmesi sünnettir. Yaşlı veya cinsel gücü zayıf olanların evlenmesi mübah ise de, evlenmemesi daha iyidir [İbn Kudame, el-Muğni, VII, 335-337]. Bir kimsenin evleneceği kimseye zulmetmesinden korkması hâlinde evlenmesi mekruhtur [Mevsili, el-İhtiyar, II, 82].

Bu itibarla, dul kalmış anne baba evlenme konusunda kararını kendisi vermeli, çocukları onların kararlarına müdahale etmemelidir.

BOŞANMA VE SONRASI

Eğer karı kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse Allah da onları uzlaştırır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdardır.

NİSÂ, 4/35

İbn Ömer'in (r.a.) naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'a en sevimsiz gelen helâl boşanmadır."

EBÛ DÂVÛD, TALÂK, 3; İBN MÂCE, TALÂK, 1

VI. BOŞANMA VE SONRASI

1. ‘Boşarım’ demekle boşanma meydana gelir mi?

Boşama, yetkili kişi veya kurumun kesin kararı ve bu kararın yoruma açık olmayacak açık sözlerle ifadesiyle olur.

Türkçede geniş zaman için kullanılan “Boşarım” sözü bu nitelikte olmayıp boşama vadidir. Dolayısıyla bu sözle boşama meydana gelmez.

Boşama, kişinin eşine söylediği “Boşsun”, “Boş ol”, “Boşadım” veya “Karım boştur” gibi boşama iradesini ortaya koyan “şimdiki veya geçmiş zamanlı” ifadelerle ya da mahkemenin kararıyla gerçekleşir [Merğînânî, el-Hidâye, I, 230; İbn Kudâme, el-Muğnî, VII, 303].

2. “Üçten dokuza boş ol” diyen kişinin eşi kaç talakla boşanmış olur?

İslam’a göre evli çiftler arasında üç bağ vardır. Buna göre koca eşini en fazla iki defa boşamışsa onunla evliliğini sürdürebilir. Üçüncü kez boşamakla aralarındaki evlilik bağı tamamıyla ortadan kalkmış olur.

İçlerinde Hanefî ve Şâfiîlerin de bulunduğu fukaha çoğunluğuna göre aynı anda veya bir temizlik dönemi içinde verilen “üç boşama”, “üç talak” olarak geçerli olup, bu takdirde koca,

eşini tamamen boşamış olur [Şâfiî, el-Ümm, V, 199; Sahnûn, el-Müdevve-ne, II, 419; Kudûrî, el-Muhtasar, III, 37-38; İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, II, 60].

Ashap ve tâbiünden bu boşamayı üç sayanlar olduğu gibi, tek sayanlar da vardır.

Böyle bir boşamanın tek talak olacağı görüşünü savunanlar, İbn Abbas'ın rivayet ettiği "Hz. Peygamber (s.a.s.) devrinde, Hz. Ebubekir'in devrinde ve Hz. Ömer'in hilâfetinin ilk iki sene-sinde üç talak bir talak sayılırdı." haberini [Müslim, Talak, 15; Ahmet b. Hanbel, Müsned, I, 314] ve yine İbn Abbas'ın rivayet ettiği, "Rûkâ-ne karısını bir mecliste üç talak ile boşamıştı ve bunun için çok üzülyordu. Hz. Peygamber (s.a.s.) ona, "Onu nasıl boşadın?" diye sordu. Rûkâne "üç talak ile boşadım" dedi. Resûlullah (s.a.s.) ona, "Tek mecliste mi?" dedi. O da "evet" cevabını verdi. Bunun üzerine Resûlullah "O bir talaktır. İstersen ona dönebilirsin" buyurdu anlamındaki hadisini [bkz. Ebû Dâvûd, Talak 10; Tirmizî, Talak 2; Ahmet b. Hanbel, Müsned, I, 265] delil getirmişlerdir.

Bu ikinci görüşe göre aynı anda veya aynı temizlik süresi içinde verilen "üç talak", "bir talak" olarak gerçekleşir. Din İşleri Yüksek Kurulu da bu görüşü benimsemektedir.

Bu durumda boşama ric'î ise taraflar iddet içinde yeni bir nikâha gerek olmaksızın, boşama bâin ise veya iddet bitmiş ise tarafların rızaları ile yeni bir nikâh kıyarak evliliklerini sürdürebilirler.

3. Boşama anlamına gelebilecek kinayeli sözlerle boşanma meydana gelir mi?

İslam hukukuna göre boşama için kullanılan sözler iki tür-lüdür. Bunlardan birisi boşamadan başka bir anlama gelmesi mümkün olmayan, sadece boşama için kullanılan; "Seni boşadım, boşsun, boş ol." gibi sözlerdir. Bunlara sarîh/açık sözler denir. Diğer de boşama anlamına gelebileceği gibi, başka an-

lamlara da gelebilen sözlerdir. Bu tür ifadelere de kinayeli sözler denir.

“Git babanın evine.”, “Defol git.”, “Sen benim karım değilsin.”, “Ben senin kocan değilim.” gibi ifadeler boşamada kullanılan kinayeli sözlerdendir. Bu tür sözlerin boşanmada etkili olabilmesi için erkeğin bu sözleri boşama kastıyla söylemiş olması gerekir. Bu vb. kinayeli sözlerle boşamaya niyet edildiği takdirde bir bâin talak meydana gelir [Merğînânî, el-Hidâye, I, 241].

4. “Şart olsun” sözünü kullanmanın hükmü nedir?

Daha çok bir şeyin yapılması veya yapılmaması ya da sözün kuvvet kazanması gibi amaçlarla söylenen şart olsun sözünün hükmü, kullanıldığı yerin örfüne ve bu sözü söyleyen kişinin niyetine göre değişir.

Bu ifade bazı yörelerde yemin, bazı yörelerde “talak” yani “karım boş olsun” anlamında kullanılmaktadır.

Buna göre “şart olsun” sözüyle boşama kastedilmişse bir talak meydana gelmiş olur.

Bu sözle yemin kastedilmişse bundan dolayı boşama meydana gelmez. Şartın bağlandığı eylem meydana gelince yemin bozulmuş olacağından yemin kefareti ödenmesi gerekir [İbn Teymiyye, Mecmûat’ül-Fetâvâ, XXXVII, 447-448].

5. Şartlı boşamada şart gerçekleşmeden önce boşamanın bağlandığı şarttan vazgeçilebilir mi?

Kocanın boşama iradesini ortaya koyan beyanı kayıtsız ve şartsız olabileceği gibi, bir şarta (ta’likî şart) veya vadeye de bağlanabilir. Şartlı boşamada şart gerçekleşmeden önce boşamanın bağlandığı sözden dönmek geçerli değildir [İbn Nüceym, el-Bahru’r-Râik, VIII, 551]. Boşanmanın bir şarta bağlanması durumunda bu

şart ne zaman gerçekleşirse boşanma da hükümlerini o zaman doğurur. Bu şart gerçekleşene kadar evlilik bütün sonuçlarıyla birlikte devam eder. Ancak boşanma şarta bağlandığında şart gerçekleşmeden başka bir yolla boşanma olur ve iddet bittikten sonra o şart gerçekleşirse artık o şartın etkisi kalmaz.

Şartlı talakın sözün ifade ettiği anlamı kuvvetlendirmesi için yemin yerine kullanıldığı da vâkidir. Bu durumda fakihlerin çoğunluğuna göre bu da geçerli bir şartlı talaktır; şart yerine geldiğinde boşanma gerçekleşir. Ne var ki İkrime, Şüreyh, İbn Teymiyye ve İbnü'l-Kayyim gibi bazı âlimlere göre kocanın niyeti boşama değil de karısını bir işi yapmaya ya da engellemeye yönelik bir tür yemin ise, bu bir şartlı talak değildir; dolayısıyla şart tahakkuk etse de boşanma gerçekleşmez. Sadece yerine getirilmediği için yemin kefareti gerekir [İbnü'l- Kayyim, İ'lâmu'l-Muvakkıfın, Mısır 1955, III, 65-82; es-Sâyyis ve M. Şeltût, Mukarenetü'l-mezahib fi'l-fıkıh, Kahire ts., s. 108].

6. Bir kimsenin boşamayı başka birinin fiiline bağlaması durumunda hüküm ne olur?

Boşamanın meydana gelmesini “şayet, ise, zaman” gibi şart edatlarından birini kullanarak bir işin olup olmamasına bağlamak mümkündür. Buna ta'liku't-talak denir. Ta'lik kocanın kendi fiiline olabileceği gibi, eşinin veya başka bir şahsın fiiline ya da bir olayın vukuuna da olabilir. Mesela, bir kişinin hanımına “falanın evine gidersen boşsun.”, “falan ile konuşsam boşsun.” demesi gibi. Boşama bu şekilde bir şarta bağlanmışsa fıkıh âlimlerinin çoğunluğuna göre şartın yerine gelmesiyle bir boşama gerçekleşmiş olur [Merğînânî, el-Hidâye, Beyrut, I, 273, II, 284; Şirbinî, Muğni'l-muhtâc, Mekke, III, 314; İbn Kudâme, el-Muğni, Mısır, VIII, 353 vd, 392; İbn Hümâm, Fethu'l-Kadir, Mısır, IV, 14]. Bazı âlimlere göre ise kocanın niyeti boşama olmayıp, kadının o işi yapmasını önlemeye yönelik ise bu durumda boşanma meydana gelmez. Erkeğin yemin kefareti vermesi gerekir [İbn Teymiyye, Mecmu'u'l-Fetâvâ, XXXIII, 108].

Buna göre, söz konusu durumdaki kişi bu ifadeleri eşini boşama kastı ile söylemiş ise talak meydana gelir. Ancak muhatapını bir işi yaptıktan men etmek ya da bir işi yapmaya teşvik etmek kastı ile söylemiş ve muhatap da sözün aksini yapmış ise yemin kefareti gerekir.

7. Eşini boşayıp boşamadığının sorulması üzerine gerçekte boşamadığı hâlde doğru beyanda bulunmayarak eşini boşadığını ifade ederse, o esnada boşamayı kastetmedikçe Hanefî ve Şâfiî mezhebine göre hanımı boşanmış olmaz [İbn Nüceym, el-Bahru'r-Râik, III, 264; Şirbînî, Muğni'l-Muhtâc, Beyrut 2004, III, 417].

Kişi, eşini boşayıp boşamadığının sorulması üzerine gerçekte boşamadığı hâlde doğru beyanda bulunmayarak eşini boşadığını ifade ederse, o esnada boşamayı kastetmedikçe Hanefî ve Şâfiî mezhebine göre hanımı boşanmış olmaz [İbn Nüceym, el-Bahru'r-Râik, III, 264; Şirbînî, Muğni'l-Muhtâc, Beyrut 2004, III, 417].

Ancak nikâh ve boşama gibi konularda söz söylerken oldukça dikkatli olunmalı ve Hz. Peygamber (s.a.s.)'den nakledilen; “Üç şey vardır ki, bunların şakası da ciddi gibidir: Nikâh, boşama ve boşamadan vazgeçme.” [Ebû Dâvûd, Talak, 9] hadisi akıldan çıkartılmamalıdır.

8. Bir kişi hanımını boşamayı onun bir işi yapmasına bağlar da sonra kendisi o işi yapmasına izin verirse boşama gerçekleşir mi?

Boşama, bir şarta veya gelecek bir zamana izafe edilmeksizin hemen yapılabileceği (müecceze) gibi, karı ile kocadan birinin veya bir başkasının bir fiiline veya bir hadisenin meydana gelmesine bağlanarak da (muallak) yapılabilir. Herhangi bir şarta bağlanan boşama, şart koşulan şeyin meydana gelmesi ile gerçekleşmiş olur. Buna bağlı olarak bir kişi karısına boşama kastıyla “Şu işi yaparsan benden boşsun.” deyip sonra o işi yapmasına izin verir, kadın da o işi yaparsa bir talakla boşanmış olur. Bu durumda daha önce boşama olmamış ya da bir veya iki boşama olmuşsa, kadının iddet süresi içinde yeni bir nikâh

ha gerek kalmadan geriye kalan nikâh bağı ile evliliğe devam edilebilir [İbnü'l-Humâm, Fethu'l-Kadîr, Beyrut 2003, IV, 103-105; Şîrbînî, Muğ-nî'l-Muhtâc, Beyrut 2004, III, 402].

9. Niyeti boşama olmadığı hâlde eşe karşı tehdit unsuru olarak boşama sözlerini kullanma hâlinde boşanma gerçekleşir mi?

Boşama konusunun rastgele gündeme getirilmesi doğru değildir. Bunun ciddi sonuçları olduğundan Hz. Peygamber (s.a.s.) bu konuda dikkatli davranmayı tavsiye etmektedir [Ebû Dâvûd, Talâk, 9]. Kişi, tehdit için karsını boşayacağını söylese, bu sözüy-le boşama meydana gelmez. Bunu söylemekle geleceğe dönük vaadde bulunmuş olmaktadır. Ancak tehdit niyetiyle “boşadım.”, “boş ol.” gibi sözler kullansa niyeti ne olursa olsun boşama gerçekleşmiş olur. Çünkü bu kelimeler sarîh olarak talâkı ifade etmektedir. Sarîh lafızlarla gerçekleştirilen boşamada niyete itibar edilmez [Kâsânî, Bedâiu's-sanâi, III, 91].

10. Boşanma esnasında şahit bulundurmak gerekir mi?

Kur'an-ı Kerim'de, “Boşanan kadınlar iddetlerinin sonuna varınca onları güzelce tutun yahut onlardan güzelce ayrılın. İçinizden iki adil kimseyi şahit tutun. Şahitliği Allah için dosdoğru yapın. İşte bununla Allah'a ve ahiret gününe inanan kimselere öğüt verilmektedir. Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona bir çıkış yolu açar.” buyurulmaktadır [Talâk, 65/2].

Bu ayetteki şahit tutma emrinin boşamaya mı yoksa ric'î talakla boşadıktan sonra dönmeye mi (rac'at) yönelik olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Hanefîlere göre her ikisinde de şahit bulundurmak menduptur. İmam Şâfiî'ye göre ise boşamaya şahit tutmak mendup, dönmeye/rac'ate şahit tutmak ise vaciptir [Cassâs, Ahkâmu'l-Kur'an, III, 682, Beyrut 1993; Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb, XXX, 34, Beyrut 1981].

Dolayısıyla boşama esnasında şahit tutma boşama işleminin geçerlilik şartı değildir. Bununla birlikte fakihler bu buyruğun, hakların zayi olmaması ve ihtilafların önlenmesi gibi amaçlar taşıdığı noktasında birleşmektedirler.

11. Boşama yetkisinin eşe veya başkasına devredilmesi mümkün müdür?

İslam'da boşama yetkisi prensip olarak kocaya verilmiştir. Boşama yetkisini elinde bulunduran kocanın bu yetkisini, nikâh akdi sırasında veya evlilik süresi içinde karısına veya bir başkasına devretmesi mümkündür. Buna “tefvîz-i talak” denir. Tefvîz, nikâh akdi esnasında olabileceği gibi, evliliğin devam ettiği bir zamanda da yapılabilir. Nikâh akdi esnasında tefvîz olacaksa bu, kadının o sırada bu hakka kendisinin de sahip olmasını şart koşmasıyla olur. Kadın bu hakka nikâh kıyılırken, mesela, “boşama yetkisi elimde bulunup, dilediğim zaman kendimi boşama şartıyla evleniyorum” demesi ve erkeğin de bunu kabul etmesi ile sahip olur. Yani talakın devri teklifinin önce kadın tarafından yapılıp erkeğin daha sonra kabul etmesi gerekir. Bu şekliyle boşama yetkisini alan kadın dilediği zaman boşanabilir [bkz. Fetâvâ-yı Hindiyîye, I, 387 vd. ; İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, II, 276].

Tefvîz-i talak, evlilik devam ederken de olabilir. Erkek eşine, “Sen muhayyersin. Beni veya boşanmayı tercih edebilirsin. Evliliğe devam konusunda karar senin.” gibi sözler ile boşama hakkını verebilir. Kadın bu tür sözlerle kendisine verilen boşama yetkisini aynı mecliste kullanmazsa hakkını kaybeder. Ancak boşama yetkisi “ne zaman istersen kendini boşayabilirsin” gibi umumi bir ifade ile verilirse, kadın bu hakkı sözün söylendiği meclisle sınırlı olmadan istediği zaman kullanabilir [İbnü'l-Hümâm, Fethu'l-Kadîr, Dâru'l-kütübî'l-ilmiyye, Beyrut, IV, 68-71]. Kadın, ister nikâh esnasında isterse evlilik devam ederken elde ettiği boşanma yetkisini kullanmak zorunda değildir. Kadın kocasının verdiği bu yetkiyi baştan kabul etmeyeceği gibi, sonradan kendi rızasıyla da iade edebilir. Bu yetkiyi kocasına iade eden kadın tefvîz yo-

luyla elde etmiş olduğu boşanma hakkını yitirmiş olur [Bilmen, Hukûki İslamiyye Kâmusu, İstanbul, II, 259].

İmam Şâfiî'ye göre ise tefvîz/temlik de vekâlet gibidir. Kadın, kendini boşamadıkça erkek istediği zaman onu azledebilir [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, II, 71-73; Serahsî, el-Mebsût, VI, 196-197; Zuhaylî, el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletühû, VII, 414-424].

12. Zifaf olmadan boşanmanın hükmü nedir?

Nikâh kıyıldıktan sonra henüz zifafa girilmeden yapılan boşama geçerlidir. Bu durumda bir bâin talak meydana gelir [Mergînânî, el-Hidâye, I, 202]. Boşayan erkek, boşadığı eşine tekrar dönmek isterse, ancak yeni bir nikâhla dönebilir. Bu şekilde boşanan çiftler, nikâhlı iken yanlarına kimsenin izinsiz giremeyeceği bir yerde baş başa kalmışlarsa (halvet-i sahiha) erkeğin kadına tam mehir vermesi lazımdır [Nisâ, 4/20-21]. Kadının da yeni bir evlilik için iddet beklemesi gerekir [Serahsî, el-Mebsût, V, 148-149]. Ancak halvet-i sahiha olmadan önce boşama söz konusu olduğunda mehir belirlenmemişse kocanın mehir konusunda sorumluluğu yoksa da, bütçesine ve toplumun örfüne uygun bir şekilde kadına müt'a denilen bir hediye vermelidir. Ancak daha önce bir mehir miktarı belirlenmişse koca, bunun yarısını ödemekle yükümlüdür [Bakara, 2/236-237; Ahzâb, 33/49; Cassas, Ahkâmu'l-Kur'an, I, 583-584; Serahsî, el-Mebsût, VI, 16].

13. Boşamada kullanılan sözleri zihinden geçirmekle boşama gerçekleşir mi?

Boşama, bunu meydana getiren açık veya kinayeli sözlerle gerçekleşir. Dolayısıyla bu sözlerden biri sözlü veya yazılı olarak kullanılmadıkça boşama meydana gelmez. Buna bağlı olarak boşamanın rüknü sayılan lafız kullanılmadan sadece boşamaya niyet etmekle veya "karını boşadın mı?" sorusuna karşı susmakla veya baş eğmekle boşama olmaz [Kâsânî, Bedâiü's-sanâî, Beyrut 2000, III, 157].

14. Öfkeli iken yapılan boşama geçerli midir?

Eda ehliyetine sahip, ergen, akli başında olan kişilerin tasarrufları geçerli olduğundan, ne dediğini bilmeyecek dereceye varmayan öfkeli iken yapılan boşamalar dinen geçerlidir. Ancak şuurunu kaybedip ne dediğini ve ne yaptığını bilemeyecek derecede cinnet ve sinir krizi geçiren yani kontrolünü kaybeden kimsenin boşaması geçerli değildir [Merğînânî, el-Hidâye, İstanbul, 1986, I, 229]. Ne dediğini ve ne yaptığını bilmemenin ölçüsü, öfke hâli geçtikten sonra kişinin o hâldeki tasarruflarını hatırlamamasıdır.

Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) aşırı derecede öfke ve baskı altında yapılan boşamaların geçerli olmayacağını bildirmiştir [Ebû Dâvûd, Talak, 8; İbn Mâce, Talak, 16].

15. Sarhoş iken yapılan boşama geçerli midir?

Evlilik, sorumluluğu gerektiren ciddi bir müessesedir. Evlilikle ilgili hususların ve özellikle boşanma konusunun hafife alınmaması gerekir. Hz. Peygamber (s.a.s.) bir hadislerinde şöyle buyurmuştur: “Üç şeyin ciddisi de ciddi, şakası da ciddidir; nikâh, talak (boşama) ve talaktan dönme.” [Ebû Dâvûd, Talak, 9; Tirmizî, Talak, 9; İbn Mâce, Talak, 13].

Hanefî ve Şâfiîlere göre, helal bir maddeyi kullanmaktan dolayı sarhoş olan kimsenin boşaması geçerli değilken, haram maddeler ile sarhoş olanın boşaması muteberdir [Şâfiî, el-Ümm, V, 375; Merğînânî, el-Hidâye, I, 230; İbn Kudâme, el-Muğnî, VII, 288-289]. Buna karşılık içlerinde Hanefîlerden Tahâvî ve Kerhî, Şâfiîlerden Müzenî'nin de bulunduğu diğer bir grup müctehide göre ise ne konuştuğunu ve ne yaptığını bilemeyecek, faydalıyı zararlıdan ayıramayacak derecede sarhoş olan bir kimsenin söz ve tasarrufları hukuken geçerli değildir. Dolayısıyla bu durumdaki bir kişinin hanımını boşaması da geçersizdir [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, II, 67-68; İbnü'l-Hümâm, Fethu'l-Kadir, III, 489; Şevkânî, Neylû'l-Evtâr, VI, 234 vd.; İbn Kudâme, el-Muğnî, VII, 289].

1917 tarihli Osmanlı Hukûk-ı Aile Kararnamesi de sarhoşun talakının geçerli olmayacağı görüşünü kanunlaştırmıştır [md. 104].

16. Şizofreni hastasının boşaması geçerli midir? Kadın böyle bir eşten boşanabilir mi?

Boşama aklı başında bulunan bir kişinin kesin kararı ve bu kararın yoruma açık olmayacak şekilde ifadesiyle gerçekleşir. Bu durumda olmayan boşamalar geçerli değildir. Olayları tam olarak algılayamayan, kendi hayal dünyasında yaşayan, tasarruflarının ne anlama geldiği ve ne tür sonuçlar doğuracağının bilincinde olmayan şizofreni hastasının boşaması geçerli değildir. Böyle bir hastanın eşi mahkemeye başvurarak boşanma talebinde bulunabilir. Mahkeme yoluyla boşanan dinen de boşanmış sayılır [Serahstî, el-Mebsût, İstanbul 1982, V, 97; İbn Kudâme, Muğnî, Riyad 1981 VI, 650-651].

17. Vesveseli kimsenin boşaması geçerli midir?

Sözlükte “fısıltı, hışırtı gibi gizli söz, fiskos, kuruntu” gibi anlamlara gelen vesvese, kişinin yapmadığı bir fiili yaptığı veya söylemediği bir sözü söylediği şüphesine kapılmasıdır. Vesveseli kimsenin karısını boşadığına dair içinden geçirdiği kuruntuları ile boşama olmaz. Nitekim Ukbe b. Âmir’den mevkuf olarak nakledilen bir hadiste vesveseli kimsenin boşamasının geçerli olmadığı [Buhârî, Talak, 11] belirtilmiştir.

Vesveseli kimsenin içinden geçirdiği boşamayı aslında buna hiç de niyeti yokken sözlü olarak ifade etmesi hâlinde şayet vesvesesi aklına hâkim olmuş, onu ne söylediğini bilemez hâle getirmişse sözlerine itibar edilmez [İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, Beyrut, VI, 272].

18. Baskı ve tehdit (ikrah) altında boşamak geçerli midir?

Baskı ve tehdit (ikrah) altında boşama Hanefî mezhebine göre geçerli [Serahsî, el-Mebsût, XXIV, 40], diğer mezheplere göre ise geçersizdir [İbn Kudâme, el-Muğnî, X, 350, Mâverdi, el-Hâvî, X, 231]. Ancak son dönem Hanefî bilginleri tarafından da baskı ve tehdit altında kalan kimsenin boşamasının geçerli olmadığı görüşü benimsenmiştir [Mecelle, md. 1006-1007; Hukûk-ı Aile Kararnamesi, md. 57, 105]. Günümüzde fetva da bu görüşe göre verilmektedir.

19. Kadını âdetli iken boşamak geçerli midir?

Kadını âdetli iken boşamak dört mezhebe göre sünnete aykırı olmakla beraber geçerlidir [Serahsî, el-Mebsût, VI, 16; Kâsânî, Bedâi, III, 94; İbn Rüşd, Bidâyetü'l-müctehid, II, 64]. Bununla beraber boşama işleminin dinin öngördüğü şartlara uygun olarak yapılması gerektiğinden ve boşanmanın cinsel ilişki meydana gelmeyen bir temizlik döneminde yapılması da bu şartlardan biri olduğundan, âdet döneminde yapılan boşamaların geçersiz olduğunu savunan âlimler de vardır [İbn Teymiyye, Mecmu'u'l-Fetâvâ, XXXIII, 81]. Bu konuda çoğunluğun görüşünün dayandığı deliller daha güçlüdür.

20. Kadını gıyabında boşama geçerli midir?

Boşama, erkeğin boşama için konulmuş olan sarîh veya kinai sözlerden birini kullanarak evliliği sona erdirmesidir. Boşamanın geçerli olması için karı kocanın aynı mekânda bulunması (meclis birliği) şart değildir. Erkeğin eşini gıyaben boşaması da mümkündür. Nitekim Resûlullah (s.a.s.), hanımını gıyaben boşayan bir kişinin boşamasını geçerli kabul etmiştir [Müslim, Talak, 36; Ebû Dâvûd, Talak, 39].

Buna göre, koca eşine kendisini gıyabında boşadığını bildirirse veya güvenilir bir kişi kadına, kocasının gıyaben kendisini boşadığını haber verirse boşama gerçekleşmiş olur [İbn Nüceym, el-Bahrü'r-Râik, IV, 62].

21. Telefon, mesaj ve internet yoluyla boşama geçerli midir?

Bir kimse, eşini yüzüne karşı “seni boşadım, benden boş ol.” gibi boşamayı ifade eden sözleri şifahî olarak söylemek suretiyle boşayabileceği gibi, bu sözleri telefon, mektup, mesaj, internet ve faks yolu ile bildirmekle de boşayabilir. Bu türlerden biri ile boşamak, sözlü olarak yüz yüze boşamak gibi geçerlidir. Ancak, bu durumda kocanın eşini boşamış olduğunu inkâr etmemesi gerekir. Boşamanın yazılı olması hâlinde ise boşanan kimse, yazının veya mesajın eşinden geldiğinden emin olmalıdır. Bu durumda boşama hükümleri, kadının mektubu okuduğu andan itibaren başlar. Fakat koca eşini daha önce gıyaben boşamış da bunu mektupla haber veriyorsa, boşamanın hükümleri kocanın boşadığı andan itibaren başlar [İbn Kudâme, el-Muğnî, VII, 424; İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, II, 428-429].

22. Kişinin eşini boşadığını değişik zaman ve mekânlarda başkalarına söylemesi ayrı bir boşama sayılır mı?

Kişinin eşini boşadığını başkalarına ifade etmesi ayrı bir boşama anlamına gelmez. Bu, önceki boşamayı haber vermek demektir.

23. Kadının, “ben ayrılmak istiyorum.” deyip, erkeğin de “peki” demesiyle boşama meydana gelir mi?

Boşama kişinin kesin kararına ve bu kararın yoruma açık olmayacak şekilde ifadesiyle gerçekleşir. “Boşanalım, ayrılalım, ben ayrılmak istiyorum.” gibi sözler temenniden ibarettir. Kadının bu tür temennilerine erkek “peki” diyerek olumlu mukabelede bulunsa bu sözlerle boşama meydana gelmez. Şu kadar var ki, olur olmaz şeylerden dolayı boşama konusunun gündeme getirilmesi doğru bir davranış değildir.

24. Mahkeme kararıyla boşanan eşler, dinen de boşanmış olurlar mı?

Mahkeme yoluyla boşanan eşler dinî hükümlere göre bir bâin talâkla boşanmış olurlar. Zira hâkimin boşaması bâin talak kabul edilmektedir [Ali es-Sâidi, Hâşiyetü'l-Adevî ale'l-Kifâye, II, 40-41]. Buna göre, mahkeme yoluyla boşanan bir kadının -eğer başka bir erkekle evlenmek niyeti varsa- önce iddetini tamamlaması gerekir [Şeyhzâde, Mecmeu'l-Enhur, I, 209].

İddetini tamamlayan bu kadın dilerse bir başkası ile evlenebileceği gibi, eski eşinin de istemesi durumunda yeniden nikâh kıymak suretiyle evliliğini devam ettirebilir. Bu takdirde daha önce başka bir boşama olmamış ise, evliliği iki nikâh bağı ile devam eder [Kâsânî, Bedâi'u's-sanâi, IV, 403, Beyrut, 1997].

25. Bir kadın dinen hangi durumlarda boşanmayı talep edebilir? Eşin şiddet uygulaması, çocuk istememesi, cinsel haramlar talep etmesi ve geçimsizlik gibi durumlar dinen boşanma sebebi sayılır mı?

Eşlerin karşılıklı olarak birbirlerinden nefret etmeleri, haksız davranışları, evliliğin gereği olan hukuka riayet etmemeleri, kocanın hanımını haram bir fiili işlemeye zorlaması gibi fena muamele ve geçimsizlik (nüşuz ve şikak) hallerinde ilk aşamada ne yapılması gerektiğini Kur'an-ı Kerim şöyle açıklamaktadır:

“... Eğer karı ile kocanın aralarının açılmasından endişelenirseniz o zaman kendilerine erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. Bunlar barıştırmak isterlerse Allah, aralarındaki dargınlık yerine uyuşma lütfeder...” [Nisâ, 4/35].

Ayet-i kerime, eşler arasında baş gösteren geçimsizlik hâllerinde hakemler aracılığıyla anlaşma sağlanmasını emrederek evliliğin devamından yana gayret sarf edilmesini önermektedir. Buna rağmen ara bulunamaz, kötü muamele ve geçimsizlik de-

vam edecek olursa Malikîler, hem zarar gören kadının hâkime müracaatla tefrik talebinde bulunabileceğini hem de ıslah için görev alan hakemlerin, karı-kocanın vekâlet vermesine gerek kalmadan bedelli ya da bedelsiz tefrik haklarının bulunduğunu söylemişlerdir [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, 2/81]. Hanefî ve Şâfiîler ise, hakemlerin boşama yetkisinin ancak koca tarafından kendilerine boşama vekâleti verilmesi hâlinde söz konusu olabileceğini belirtmişlerdir [Şâfiî, el-Ümm, V, 286; Cassas, Ahkamu'l-Kur'an, II, 271; Şirbini, Muğni'l-Muhtac, Mekke, III, 250-252].

1917 tarihli Osmanlı Hukûk-ı Aile Kararnamesi, Malikî mezhebinin itihadını benimsemiş ve konuyla ilgili olarak şu düzenlemeyi yapmıştır: Eşler arasında geçimsizlik çıkıp da mahkemeye müracaat edildiğinde mahkeme her iki taraftan birer hakem tayin eder. Hakemler eşlerin arasını düzeltemezse ve kusur da kocada bulunursa hâkim karı kocayı ayırır. Kusur kadında ise mehir miktarı üzerinden bedelli boşamaya (muhalâ'a) hükmeder. Hakemler kararda birleşemeyecek olursa yeni bir hakem heyeti seçilir. Hakemlerin vereceği kararlar kesindir ve onların değerlendirmelerine göre hâkimin vereceği tefrik hükmü bir bâin talak sayılır [md. 130].

26. Koca, evi ile ilgilenmiyorsa kadın boşanma talebinde bulunabilir mi?

Evli bir kadın, eşinin evlilikten doğan görev ve yükümlülükleri yerine getirmemesi veya kendisine karşı haksızlık yaparak kötü muamelede bulunması hâlinde mahkemeye başvurarak evliliğin ortadan kaldırılmasını isteyebilir. Mahkeme tarafları dinledikten sonra eşlerin ayrılmaları yönünde karar verecek olursa, mahkemenin bu kararla dinî hükümlere göre bir bâin talâk meydana gelmiş olur. Şu bir gerçek ki, İslam dini, aile yuvasını kutsal saymış ve aile yuvasının korunmasına büyük önem vermiştir. Ancak eşler arası geçimsizlik ileri dereceye ulaşır ve evlilik çekilmez hâle gelirse, boşanma bir çıkar yol olmakla birlikte, en son başvurulması gereken bir çaredir. Kur'an-ı Ke-

rim’de de, boşanmadan önce evliliğin devam ettirilmesi için fedakârlıkta bulunulması, hoşnutsuzluk veya soğukluk hâlinde bile tarafların meselelerini konuşarak hâletmeleri öğütlenmiş; aralarındaki anlaşmazlık daha ileri safhaya gittiğinde kadının ve erkeğin ailelerinden seçilen hakemler vasıtasıyla eşler arasındaki anlaşmazlığın giderilmesi yolu tavsiye edilmiştir [Nisâ, 4/34-35]. Bununla birlikte bütün anlaşma yolları kapanmış ve evlilik hayatının sürdürülmesi imkânsız hâle gelmişse boşanma en makul bir yol olarak meşru görülmüştür.

27. Bir kadın maddi bir karşılık ödeyerek kocasından boşanmayı talep edebilir mi?

İslam hukukunda boşama yetkisi prensip olarak kocaya verilmiştir. Ancak kadın isterse nikâh esnasında boşama yetkisinin kendisine verilmesini şart koşabilir. Bu yetkiyi kendi lehine şart koşmayan bir kadın kocası ile geçinemez ise, aldığı mehri tekrar kocasına iade etmek üzere veya birikmiş nafaka, mehir, iddet nafakası gibi alacaklarından vazgeçmek suretiyle kocasını boşanmaya razı eder. Buna hul’ veya muhâlaa denir.

Muhâlaa’da bedel iki tarafın karşılıklı anlaşmalarıyla belirlenir [Buhâri, Talak, 12]. Ancak ayette [Bakara, 2/229] de belirtildiği gibi, kocanın vermiş olduğu mehri geri almak amacıyla huzursuzluk çıkarması helâl değildir. Geçimsizlik yalnız kadından veya her iki taraftan kaynaklanıyorsa, kocanın boşanma karşılığında bir bedel (para) alması helâldir. Fakat erkeğin bu durumda kadına mehir olarak verdiğinden daha fazlasını alması hoş karşılanmamıştır [İbn Âbidin, Reddû’l-muhtâr, Riyad 2003, V, 94].

Bu şekildeki bir ayrılık Hanefî mezhebinde bâin bir boşama olarak kabul edilmiştir [Mevsilî, el-İhtiyâr, Beyrut ts., III, 156]. Yapılan bir muhalaadan sonra, daha önce boşanma meydana gelmemiş ise, taraflar istedikleri takdirde yeniden nikâhlanmak suretiyle evliliklerini yenileyebilirler.

28. Cinsel ilişkiye girememe boşanma sebebi midir?

İslam evli çiftlere karşılıklı hak ve görevler yüklemiştir. Bu hak ve görevlerden biri de, taraflardan her birinin diğerine kendisinden cinsel olarak istifade etme imkânı vermesidir. Psikolojik ve fiziksel bir engel olmadan taraflardan biri istediği hâlde diğerinin cinsel ilişkiye yanaşmaması hoş görülmemiştir.

Evli bir kadının cinsel veya fizyolojik bir problemi sebebiyle birliktelik olmuyorsa, tedavi imkânları varsa bu imkânlar kullanılmalıdır. Dolayısıyla kocasının kendisine biraz zaman tanıması uygundur. Tedavi imkânı yoksa veya erkek, tedavinin uzun sürmesi sebebiyle bekleyemiyorsa karısını boşayabilir.

Cinsel problemin erkek kaynaklı olması durumunda ise, kadının boşanma davası açabilmesi için erkekteki bu problemi daha önce bilmemesi veya öğrendikten sonra razı olmaması gibi şartlar öne sürülmüştür. Ayrıca konu ile ilgili hüküm, problemin türüne göre değişmektedir. Şayet erkek, iktidarsızlık, cinsel organının kesikliği veya başka bir sebeple cinsel ilişkiye giremiyorsa, kadın mahkemeye başvurarak ayrılma talebinde bulunabilir [Mevsilî, el-İhtiyâr, III, 129-141; İbn Âbidîn, Reddül'-muhtâr, Beyrut, V, 133].

29. Eşinin cinsel ilişki isteğini reddeden kadını boşamak caiz midir?

Eşler birbirlerinin haklarına, evlenme ile yüklendikleri vazifelere riayete mecburdurlar.

Evliliğin önemli amaçlarından biri, biyolojik ve doğal bir ihtiyaç olan cinsel tatminin evlilik kurumu içinde meşru bir şekilde karşılanmasıdır.

Bu bakımdan kişi çok önemli bir mazeret ve engel olmadığı sürece eşinin cinsel isteğini reddetmemelidir [Buhârî, Nikâh, 85; Tirmizî, Radâ, 10].

Bununla birlikte eşlerden birinin yorgun, hasta veya psikolojik olarak kendini hazır hissetmediği durumlarda diğerinin bunu anlayışla karşılaması gerekir.

Hastalık, psikolojik rahatsızlık ve aşırı yorgunluk gibi bir mazeret olmadığı hâlde cinsel taleplerin eşler tarafından yerine getirilmemesi, evliliğin gayesine aykırı olduğu gibi evliliğin huzur içinde sürdürülmesine de engel bir tavidir. Evlilik birliğinin devam ettirilmesini zorlaştıran nitelikteki bu tavır boşanma sebebi sayılmaktadır.

Nikâh sebebiyle ortaya çıkan dünyevi ve uhrevi maslahatlar ortadan kalkar, kadın ve erkeğin bir arada yaşaması imkânsız hâle gelirse boşanmaya gidilebilir. Eşler arası geçimsizlik bazen ileri dereceye ulaşır ve boşanma tek çare olarak görülebilir. Ancak, boşanma en son başvurulması gereken bir çaredir. Zira Hz. Peygamber (s.a.s.), “Allah’ın helal kıldığı şeylerden en sevimsiz olanı boşamadır.” buyurmuşlardır [Ebû Dâvûd, Talak, 3].

30. Çocuğu olmayacağını bildiği hâlde bunu eşinden gizleyerek evlenen kimsenin eşi, bunu ayrılma sebebi sayarak boşanabilir mi?

Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte tıp ilmi hayli ilerleme kaydetmiştir. Kişilerin kısır olup olmadıkları yapılan tetkiklerle tespit edilebilir. Bir kadın veya erkeğin yapılan tetkikler sonucu çocuğunun olmayacağı tıp otoriteleri tarafından kendisine bildirilmişse, bunu evleneceği kişiden gizlemesi doğru olmaz. Evliliğin esas amaçlarından biri nesil sahibi olmak olduğundan, kandırılan eşin bu gerekçeyle mahkemeye boşanma davası açması caiz görülebilir.

31. Eşlerden birinin kısır olması dinen boşanma sebebi olabilir mi?

Dinimiz insan ve toplumun huzurlu bir hayat yaşamasına vesile olan aileye ve ailenin devamına önem vermiştir. Evlilikteki

amaçlardan biri de nesil sahibi olmaktır. Mümkün olan her yol denendikten sonra çocuk sahibi olunamıyorsa Allah'a teslim olmak gerekir. Kur'an-ı Kerim'de hiç bir şeyin Allah'ın hükümlerinden bağımsız olmadığı belirtilmekte, çocuk sahibi olmanın veya olamamanın bir övgü veya yergi konusu olmaması gerektiğine işaret edilmektedir [Şûrâ, 42/49-50]. İnsan nihai olarak kendisi için neyin iyi neyin kötü olduğunu bilemeyeceğinden, istediği şeyi kendi hayatı ve mutluluğu için vazgeçilmez görmemesi, ilâhî takdire rıza göstermesi gerekir [Bakara, 2/216]. Kişinin gücü ve iradesi dışındaki bir isteğinin gerçekleşmemesi uğruna hayatını karartmak yerine sahip olduğu nimet ve imkânları başkalarıyla paylaşarak çeşitli yollarla bu mutluluğu yaşamayı ve bunun ecrini Allah'tan beklemeyi tercih etmesi hem daha makul; hem dünya hem ahiret saadeti için daha elverişli bir yoldur. Nikâhın bir amacı da neslin devamını sağlamak olduğundan, İslam bilginleri bu maksada erişmeye mani olan böyle bir durumda kadın ve erkek için boşanmayı caiz görmüşlerse de [Serahsî, el-Mebstût, V, 95-96], inanan insanların ahlaken bunu rıza ile karşılayıp boşanma sebebi yapmamaları eşe karşı vicdani bir gerekliliktir.

32. Bir erkek, ibadetlerini tam olarak yapmadığı için hanımını boşayabilir mi?

Eşlerin birbirlerine karşı sorumluluk duygusu ile hareket etmeleri, birbirlerinin görüş ve düşüncelerine saygı göstermelerini mutlu ve huzurlu bir beraberliğin gereklerindendir. Bu huzurun temini için eşlerin karşılıklı hak ve görevleri vardır. Bu görevlerden birisi de kocanın ailesine dinî eğitim vermesi ve onların dinî yaşantılarını takip etmesidir. “Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.” [Tahrîm, 66/6] ve “Ailene namazı emret; kendin de ona sabırla devam et.” [Taha, 20/132] ayetleri kişiye ailesini dinî hükümlere riayet etme konusunda uyarma sorumluluğu yüklemektedir. Eşler ibadetlerin önemi ve yararı konusunda birbirlerini eğitip

uyarmalı, iyilik ve güzellikle tavsiyede bulunmalıdırlar. Fakat ibadetleri yerine getirip getirmemenin sorumluluğu tamamen kişinin kendisine aittir.

Dolayısıyla kadının ibadetlerini yerine getirmekte ihmalkâr davranması, kocasının onu boşaması için meşru bir gerekçe değildir.

33. Zina eden kadın kocasından boşanmış olur mu?

Zina büyük günahlardan biri olmakla beraber nikâhı ortadan kaldıran unsurlardan değildir. Ancak, kocanın zina yapan eşini boşama ya da boşanmak için mahkemeye müracaat etme hakkı vardır. Bununla birlikte koca, evliliği devam ettirmenin daha hayırlı olacağını düşünüyorsa, bu günahı işleyen hanımını boşamayabilir [İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, III, 50, İstanbul, 1984].

Bir adam Hz. Peygamber (s.a.s.)'e gelerek: "Benim eşim kendisine dokunan eli geri çevirmez." diye eşini şikayet edince, Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) o adama: "Öyleyse onu boş." cevabını vermiştir. Adam, "Ben onu çok seviyorum." deyince, Peygamberimiz (s.a.s.) "O hâlde onu tut." buyurmuştur [Nesâî, Nikâh, 12; Talak, 34].

İslam âlimlerinin büyük çoğunluğu bu kanaattedir. Bazı âlimlere göre ise, karı ya da kocadan biri zina yaptığı takdirde aralarının ayrılması gerekir. Bu görüşte olan âlimler Nur suresindeki şu ayet-i kerime ile delil getirmektedirler: "Zina eden erkek ancak zina eden veya Allah'a ortak koşan bir kadınla evlenir. Zina eden bir kadınla da ancak zina eden veya Allah'a ortak koşan bir erkek evlenir. Bu mü'minlere haram kılınmıştır." [Nur, 24/3]

Çoğunluğu teşkil eden âlimlere göre bu ayet-i kerime tahrim/yasaklama değil, zina eden birisi ile iffetli birinin evlenmesinin uygun olmadığı anlamını taşımaktadır. Ayrıca, Nur suresi 26.

ayet-i kerimesinde de bu husus vurgulanmaktadır [İbn Rüşd, Bidâ-yetü'l-Müctehid, İstanbul, II, 33, 34].

34. Tecavüze uğrayan kadının evliliği devam eder mi?

Zina evliliği düşüren hususlardan olmadığı gibi, tecavüze uğrayan kadının nikâhının düşmesi de söz konusu değildir. Ayrıca bu durumdaki kadın mağdur durumundadır. Kişinin kendi iradesi olmadan başına gelen bu elim fiilden dolayı sorumlu olması ya da kınanması söz konusu olamaz [İbn Âbidîn, Reddû'l-muh-târ, İstanbul 1984, III, 50]. Bu durumda kocaya düşen eşine destek olmaktır.

35. Eşi zina eden kadın boşanma davası açabilir mi?

Evli kadının zina etmesi kocasının onu boşamasına gerekçe teşkil eder. Bu durumda koca, hanımı ile olan evliliğini bitirebilir.

Zina fiilini erkeğin yapmış olması hâlinde ise, -nikâh esnasında boşama yetkisinin kadına verilmiş olması dışında- prensip itibari ile kadının boşama yetkisi olmadığından, bu gerekçeyle mahkemede boşanma davası açabileceği gibi, bedelli boşama veya muhâla'a yolu ile erkekten kendisini boşamasını da isteyebilir [Bakara, 2/229; Buhârî, Talak, 12]. Bu boşanma bir bâin talak sayılır.

Eşler arasında resmî nikâh bulunmaz ve koca da eşini boşamaya yanaşmazsa her iki tarafın akrabalarından hakemler devreye girer [Nisâ, 4/35]. Hakemler gerekli görmeleri hâlinde bu evliliği sonlandırabilirler. [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, 438]

36. Eşine “kardeşimsin” ya da “anam bacımsın” diyen kocanın nikâh durumu nedir?

Eşine, “Sen benim kız kardeşimsin!” ya da “anam bacımsın” diyen kişi bu ifadesiyle boşamayı kastetmişse eşi kendisinden bir bâin talakla boş olur. Zira bu söz, kinaye türü kelimelerden sayılmaktadır. Kinaye türü kelimeler söylenildiği ortam (karine-i hal) ve niyete göre hüküm ifade eder. Boşama kastıyla kullanıldıklarında bâin talak meydana gelir [İbn Nüceym, el-Bahru’r-Râik, III, 326]. Ancak eşler isterlerse yeni bir nikâhla evliliklerini devam ettirebilirler. Bu durumda evlilikleri, daha önce bir aynılık vuku bulmamış ise iki nikâh bağı ile devam eder. Eğer kişi bu sözleriyle zihar yapmayı kastetmiş ise, bu durumda zihar kefareti ödemesi gerekir.

Zihar, bir erkeğin eşini, annesi, kız kardeşi, halası, teyzesi gibi kendisiyle evlenmesi ebedî yasak olan bir kimseye veya bunların sırtı, karnı, baldın vb. gibi bakılması haram olan bir uzvuna benzetmesidir.

Zihar yapan kimsenin, kefaret ödemediği eşiyile cinsel ilişkide bulunması, ona dokunması ve öpmesi haramdır [İbn Âbidîn, Reddû’l-muhtâr, III, 470, Mısır, 1966].

Zihar kefareti, ziharda bulunan kişinin 60 gün peş peşe oruç tutması, buna gücü yetmez ise 60 fakiri doyurmasıdır [Mucâdele 58/3-4]. Kefaret olarak tutulacak oruç günlerinin arasında Ramazan günlerinin, Ramazan Bayramının birinci ve Kurban Bayramının dört gününün bulunmaması gerekir.

Diğer taraftan kişi hanımına sevgi ve saygısını göstermek maksadıyla “anamsın, bacımsın.” derse, mekruh olmakla birlikte bundan dolayı herhangi bir kefaret gerekmez [İbn Rüşd, Bidâyetü’l-müctehid, Mısır 1975, II, 104-110; Şevkânî, Neylû’l-evtâr, Beyrut 2004, 1285-1290; Cezâîrî, Kitabû’l-Fikhi ala Mezâhibi’l-erba’a, Beyrut 2001, 1079-1090].

Herhangi bir kastı olmaksızın sırf ağız alışkanlığıyla böyle şeyler söylenmesi durumunda bir şey gerekmez.

37. Bir erkek karısına yaklaşmayacağına dair yemin ettiğinde nikâhı zarar görür mü?

Kocanın, dört ay veya daha fazla süreyle karısına yaklaşmayacağına dair yemin etmesi ya da bu içerikte bir adakta bulunmasına îlâ denir. Kur'an-ı Kerim'de îlâ ile ilgili olarak: "Eşlerine yaklaşmamaya yemin edenler için dört ay bekleme süresi vardır. Eğer (bu süre içinde yeminlerinden vaz geçip eşlerine) dönerlerse şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Eğer (yemin edenler yeminlerinden dönmeyip, kadınlarını) boşamaya karar verirlerse (aynırlılar). Biliniz ki, Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." [Bakara, 2/226-227] buyrulmuştur.

Hanefilere göre koca bu süre içinde karısına dönerse yemini bozulmuş olacağından yemin kefareti ödemesi, adakta bulunmuşsa adadığı şeyi yerine getirmesi gerekir. Dört ay içinde karısına dönmezse kadın bir bâin talakla boşanmış sayılır. Diğer üç mezhebe göre dört ayın dolmasıyla talak meydana gelmez. Kocanın talak ya da dönüşten birini seçmesi gerekir [İbn Kudâme, Muğnî, Riyad, VII, 298-300; İbn Rüşd, Bidâyetü'l-müctehid, Kahire, II, 124-125; Mergînânî, el-Hidâye, Beyrut, II, 290-292].

38. Allah, Kur'an ve din gibi kutsal değerlere küfretmek nikâha zarar verir mi?

Allah, kitap ve din gibi mukaddes değerlere küfretmek kişinin imandan çıkıp küfre girmesine sebep olur. Böyle bir söz ve davranışta bulunan kimselerin derhâl tevbe istiğfar edip nikâhlarını yenilemeleri gerekir.

Sayet yapılan küfür inançsızlık nedeniyle değil de dil alışkanlığı sebebiyle öfke anında ortaya çıkmışsa, bu sözlerle dinden çıkılmadığı gibi, eşler arasındaki nikâh da bozulmaz. Çünkü burada maksat dinî değerlere küfretmek olmadığı gibi, söyleniş anında da sağlıklı düşünmeyi ortadan kaldıran nedenler olabilmektedir. Şu kadar var ki, bu tür söz ve davranışlarda bulunan kişinin tevbe ve istiğfarda bulunması ve tekrar böyle bir hataya

düşmemeye gayret etmesi gerekir [bkz. İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, Beyrut 2000, IV, 233; Ö. N. Bilmen, Büyük İslam İlmihali, İstanbul 1986, 412].

39. Resmî nikâhlı olmayan kadının boşanma talebine kocasının karşı çıkması hâlinde ne yapılması gerekir?

Resmî nikâhlı olmayan eşler arasında geçimsizlik çıktığı ve kadının evliliği sürdürmek istemediği durumda erkeğin, sırf kadına zarar vermek amacıyla kadını boşamamakta ısrar etmesi dinen doğru değildir.

Evlilikten zarar görmesine rağmen kocası tarafından boşanmayan kadınların hakeme başvurarak boşanma hakları vardır [Nisâ, 4/35].

Böyle bir durumda öncelikle sözü dinlenir, ilim ve fazilet sahibi bir aracı erkeğe giderek onun yanlış davranışlardan uzaklaşmasını ve aile yuvasını huzur ve güven içinde sürdürmesini tavsiye eder. Nikâhın karşı tarafa zarar vererek nefsi tatmin aracı yapılamayacağını, bunun İslam'ın ruhuna aykırı olduğunu anlatır.

Bu, fayda sağlamazsa boşamasını ister. Erkek boşamamakta ısrar ederse, 'resmî nikâh' bulunmadığı için mahkemeye de başvurulamayacağına göre, kadın ve erkeğin aileleri bu konuda bir sonuca varmak üzere birer hakem seçerler. Ailelerden biri direnir, hakem seçmezse, karşı taraf onun yerine âdil ve taraf-sız bir hakem seçebilir.

Hanefî ve Hanbelî mezheplerinde hakemlerin vazifesi sadece arabuluculuktur. Eşlerin rızası olmadıkça bunlar evliliğin son bulmasına karar veremezler. Ancak kendilerine yetki verilmişse boşamaya da yetkili olurlar.

İmam Malik'e ve İmam Şâfiî'nin bir görüşüne göre ise, lüzum ve zaruret bulunduğu hakemler eşlerin rızası olmasa bile boşamaya karar verebilirler [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, 2/81].

Bu durumda Mâlikî mezhebinin görüşü kabul edilerek nikâh feshedilebilir. Nitekim Osmanlı Hukûk-ı Aile Kararnamesi de bu görüşü esas almıştır.

40. Evli bir kadın eşinden boşanmadan başka bir erkekle evlenebilir mi?

Nikâh, evlenme ehliyetine sahip ve evlenmelerine dinen bir engel bulunmayan bir kadınla bir erkeğin şahitler huzurunda evlenme hususunda karşılıklı rızalarını beyan etmelerinden ibaret bir sözleşmedir.

Usulüne uygun böyle bir nikâhla evlenmiş olan bir kadın evlendiği erkeğin kendisini boşaması veya ölümü gibi bir sebeple usulüne göre ayrılmadıkça başka bir erkekle evlenemez [İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, III, 29, İstanbul 1984; Vehbe Zuhaylî, el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuhû, VII, 147, Dımaşk, 1985]. Bu konuda özellikle iddet meselesine dikkat edilmesi gerekir. Şöyle ki, boşanma evliliğinin feshi ve ölüm gibi bir sebeple evliliğin sona ermesi durumunda kadının yeni bir evlilik yapmadan önce iddet beklemesi gerekir.

41. Evliliğin sonlandığına dair mahkeme kararı temyiz aşamasındayken kadının başka bir erkekle evlenmesi caiz midir?

Mahkeme yoluyla boşanan eşler, dinî hükümlere göre bir bâin talâkla boşanmış olurlar [Ali es-Saidî, Haşiyetü'l-Adevi ale'l-Kifaye, II, 40-41]. Mahkeme yoluyla boşanan bir kadının -eğer başka bir erkekle evlenmek niyeti varsa- önce iddetini tamamlaması gerekir [Şeyh-zade, Mecmeu'l-Enhur, I, 209]. İddetini tamamlayan bu kadın dilerse eski eşiyle yeniden nikâh kıymak suretiyle evliliğini devam ettirebileceği gibi bir başkası ile de evlenebilir. [Kasani, Bedaiu's-sanai, IV, 403, Beyrut, 1997].

Ancak dinen boşama olmadan mahkemeye boşanma davası açılmışsa, mahkeme devam ettiği sürece eşler evli hükmün-

dedir. Dolayısıyla hukuki süreç tamamlanmadığı için temyiz aşamasında kadının başka bir erkekle evlenmesi caiz değildir.

42. Boşanmak için mahkemeye müracaat edilip mahkeme sonuçlanmadan boşanmadan vazgeçilirse evliliği sürdürmenin bir sakıncası olur mu?

Boşanmanın meydana gelmesi için erkeğin şartlarına uygun olarak boşanmayı ifade edecek bir sözü telaffuz etmiş olması gerekir. Bir kimse karısını boşadığına dair bir söz sarf etmeden boşama niyeti ile mahkemeye başvursa ve mahkeme sürerken yine boşanmayı ifade edecek bir söz kullanmadan boşanmaktan vazgeçerse dinî açıdan boşanma meydana gelmez. Buna göre, bu durumda olan eşlerin evlilik hayatlarına devam etmelerinde bir sakınca bulunmamaktadır [Kāsânî, Bedâiü's-sanâi Beyrut 2000, III, 157].

43. Bir kişinin boşanmak üzere mahkemeye başvurduğu eşiyle görüşme sınırları nedir? Onunla cinsel ilişkide bulunabilir mi?

Mahkeme yoluyla boşanan eşler, dinî hükümlere göre bir bâin talakla boşanmış olurlar. Zira hâkimin boşaması bâin talak kabul edilmektedir [Ali es-Saidî, Haşiyetü'l-Adevi ale'l-Kifaye, II, 40-41]. Ancak dinen boşama olmadan mahkemeye boşanma davası açılmışsa mahkeme devam ettiği sürece eşler evli hükmündedir. Dolayısıyla bu dönemde eşlerin gerek görüşmelerinde gerekse beraber olmalarında sakınca yoktur.

44. Bâin talakla boşanıp iddet beklemekte olan bir kadını yeniden boşamak geçerli midir?

Hanefîler'e göre bâin talakla boşanmış bir kadına iddeti içerisinde başka boşama lafızları kullanılırsa ikinci ve üçüncü boşamalar da meydana gelir. Çünkü iddet içinde bulundukça kadının başka bir erkekle evlenmesi helal olmadığı gibi, nafaka

ve mesken gibi aralarındaki bağlar devam etmektedir. [Bilmen, Hukûkî İslamiyye Kâmusu, II, 201].

Diğer üç mezhebe göre ise bu durumdaki eşe kullanılan ‘boşama’ lafzının bir geçerliliği yoktur. ‘Bâin talak’ ile aralarında ki zevciyet bağı sona erdiği için boşmaya konu olmaz [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, II, 69, 71; Zuhaylî, el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletühû, VI, 370].

45. Dinen gerçekleşen boşamadan sonra mahkemede verilen boşanma kararı yeni bir talak sayılır mı?

Dinen gerçekleşen bir boşamadan sonra aynı gerekçeyle başvuru mahkemenin verdiği boşanma kararı önceki boşamanın teyit ve tescilidir; ayrı bir boşama sayılmaz. Fakat önceki boşamayı takip eden ikinci temizlik devresinde başka bir nedenle yapılan müracaat sonucunda mahkemece verilen boşanma kararı yeni ve ayrı bir boşama anlamına gelir.

Dinen geçerli bir talaka bağlı olan iddet bittikten sonra mahkemenin vereceği boşanma kararı, o sırada eşler arasında evliliğe ilişkin herhangi bir bağ kalmamış olduğundan dinen boşama sayılmaz.

46. Bir veya iki talakla boşanmış olan bir kadın iddet süresinin sona ermesinden sonra başka bir erkekle evlenebilir mi?

Bir veya iki talakla boşanmış olan bir kadın Hanefî mezhebine göre üç hayız, Şâfiî mezhebine göre ise üç temizlik süresi iddet bekler. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de: “Boşanmış kadınlar kendi kendilerine üç ay hali (hayız veya temizlik müddeti) beklerler.” [Bakara, 2/ 228] buyurulmaktadır.

Eğer boşama ric'i ise iddet bekleme süresi içinde kocası kendisine sözlü ya da fiili olarak dönebilir. Bu süre içinde koca dönmez ise talak bâine dönüşür. Bu durumda eşler isterlerse evli-

liklerini yeni bir nikâh kıyarak devam ettirebilirler. Veya kadın isterse iddet süresini tamamladıktan sonra başka bir erkekle de evlenebilir. Kadının bir başka erkekle evlenebilmesi için talakın üçünün de gitmiş olması şart değildir.

47. Bâin talakla boşanan kadın' başka bir erkekle evlenebilir mi?

'Bâin talakla boşanan bir kadın', daha önce başka boşama olmamış ise ister iddet içinde ister iddet bittikten sonra olsun yeni bir nikâhla boşayan eşi ile evlenebileceği gibi, 'iddetini tamamladıktan sonra' başka bir erkekle de evlenebilir [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, Mısır 1975, II, 86-87].

48. Eş ile girilen ters ilişki nedeniyle nikâh düşer mi? Nikâh yenilemek gerekir mi? Bunun kefareti nedir?

Eşler arasında cinsel birleşmenin meşru yolu üreme organlarıdır [Bakara, 2/223]. Erkeğin eşine ters ilişkide bulunması Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından kesin olarak yasaklanmıştır [Ebû Dâvûd, Nikâh, 46; Tirmizî, Tahâret, 102; İbn Mâce, Nikâh, 29]. Dolayısıyla erkeğin eşiyle ters ilişkiye girmesi haramdır.

Ancak bu durum eşlerin nikâhına zarar vermez ve nikâhın yenilenmesini gerektirmez. Bunun kefareti yoktur, fakat böyle bir fiili işleyen kişinin samimiyetle tevbe etmesi ve bir daha bunu yapmaması gerekir.

49. Bir erkek ikinci evlilik yapabilmek için ilk eşini resmen boşanmaya zorlayabilir mi?

Dinimize göre evlenme ve aile kurma, mülkiyet ve tasarruf, özel hayatın dokunulmazlığı gibi temel haklar erkeğe tanındığı gibi kadına da tanınmıştır. Bu yüzden erkeğin karısını resmen boşanmaya zorlaması caiz değildir.

50. Maddi çıkarlar elde etmek için boşanmak caiz midir?

Aile ve evlilik ciddi bir müessesedir. Bir kimsenin dünyevi bazı kazançlar elde etmek için nikâhı suistimal etmesi doğru bir davranış değildir. Mesela bir kişinin yurt dışında çalışabilmek için oturum izni almak maksadıyla bulunduğu yerin vatandaşlarından birisi ile formalite evliliği yapması veya vefat eden babasının emekli maaşından yararlanmak üzere eşinden mahkeme kararıyla boşanması nikâhın suistimal edilmesinin örneklerindendir.

Yanlış ve yalan beyanlarla elde edilen kazanç haksız bir kazançtır. Haksız yollarla elde edilen kazanç ise haramdır.

Bu gibi durumlarda mahkeme yoluyla boşanan eşler, dinî hükümlere göre bir bâin talakla boşanmış olurlar [Ali es-Sâidî, Hâşiyetü'l-Adevî ale'l-Kifâye, II, 40-41]. Evliliklerini devam ettirmek istemeleri hâlinde daha önce başka bir boşama olmamış ise yeni bir nikâh kıydırmaları gerekir.

51. Boşanmış olan eşlerin aynı evde kalmaları dinen uygun mudur?

Boşanmış olan kadının eşiyle irtibatının tamamen kesilmesi için belli bir süre beklemesi gerekir. Bu süreye “iddet” denir. Bu süre zarfında kadının mesken ihtiyacını karşılamak kocaya aittir. Kur'an-ı Kerim'de konuyla ilgili olarak; “Ey Peygamber! Kadınları boşamak istediğinizde onları iddetlerini dikkate alarak (temizlik hâlinde) boşayın ve iddeti sayın. Rabbiniz olan Allah'a karşı gelmekten sakının. Apaçık bir hayâsızlık yapmaları dışında onları (bekleme süresince) evlerinden çıkarmayın.” [Talâk, 65/1] buyrulmaktadır. Aynı surenin 6. ayetinde de; “Onları iddet süresince gücünüz nispetinde oturduğunuz yerin bir bölümünde oturtun.” denilmektedir.

Boşanma ric'i talak (dönüş imkânı veren boşama) ile gerçekleşmiş ise eşler aynı evde oturmaya devam ederler. Bu esnada mahremiyet kurallarına dikkat etme mecburiyetleri yoktur. Bu, ric'ate zemin hazırlaması açısından teşvik de edilebilir. Dönüş gerçekleşmeden iddet süresi dolduğunda boşama kesinlik kazanır ve eşler ayrılır. Bâin ve üç talak ile boşama durumlarında ise iddet süresi bitinceye kadar eşler ayrı ayrı odalarda kalmak ve mahremiyet kurallarına dikkat etmek şartıyla aynı evde oturabilirler. İddet bittikten sonra birbirleri için iki yabancı duruma geleceklerinden artık aynı evde yalnız kalmaları caiz değildir [Serahsî, el-Mebsût, VI, 34, 36; Şirbîni, Muğni'l-Muhtâc, Mekke, III, 382].

52. Boşanan kadının mali hakları nelerdir?

Boşanan kadın, halvet-i sahiha veya zıfaf gerçekleşmişse belirlenen mehrin tamamını alır. Şayet nikâh esnasında veya sonrasında mehir belirlenmemişse başta kız kardeşleri olmak üzere kendisine babası tarafından olan akrabalarından eğitim, güzellik, sosyal statü itibarıyla denk sayılacak bir kadının aldığı mehri hak eder. Buna mehr-i misil denir. Ayrıca erkeğin, iddet süresince boşadığı kadının nafaka ve mesken ihtiyacını temin etmesi gerekir [Talak, 65/1, 6].

Erkeğin, eşini onun talebi olmaksızın boşaması durumunda müt'a adı verilen ve kocanın maddi durumu da dikkate alınarak hediye kabilinden olmak üzere kıyafet ve benzeri ihtiyaçlarının karşılanması müstehaptır [İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, IV, 178-180]. Şayet kadın henüz kocası ile cinsel birliktelik yaşamadan veya halvet-i sahiha meydana gelmeden boşanmışsa belirlenen mehrin yarısı [Bakara, 2/237]; mehir belirlenmemişse kendisine müt'a verilir [Bakara, 2/236].

Kur'an ve hadiselerde müt'a'nın miktarı belirlenmemiş, bu konuda sadece erkeğin sahip olduğu maddi imkânlar esas alınmıştır [Bakara, 2/236; Mâlik, Muvatta, Talâk, 46]. Ancak Hanefî fakihleri ilgili naslardan ve uygulamalardan yola çıkarak özellikle de

hâkim tarafından belirlenmesi hâlinde müt'anın mehri mislin yansını geçmemesi gerektiğini belirtmişlerdir

Şâfiî mezhebine göre ise zifaktan sonraki boşamalarda mehre ilaveten müt'a verilmesi vaciptir. Bu durumda verilecek müt'a'nın miktarı örfe göre belirlenir. Ancak taraflar isterlerse bu miktarı anlaşılarak tespit edebilirler veya mahkeme bir tespitte bulunursa ona uyarlar. Boşanmanın zifaktan önce olması durumunda mehir belirlenmişse belirlenenin yarısı, belirlenmemişse sadece müt'a gerekir. [Şirbînî, Muğni'l-Muhtâc, III, 307].

Günümüz şartlarında Şâfiî mezhebinin bu görüşü uygulama açısından daha uygun görünmektedir.

53. Boşanan kadına kocasının ne kadar süre ile nafaka vermesi gerekir?

İslam, evlilik hayatında kocaya vermiş olduğu hak ve yetkilerin yanında birtakım görev ve sorumluluklar da yüklemiştir. Bunlardan birisi de kocanın eşinin temel ihtiyaçlarını makul ve normal ölçülerde karşılama ve giderme görevidir. Bu, evlilik akdinden doğan bir sorumluluktur. Kadının zengin veya fakir, müslim veya gayrimüslim olması sonucu değiştirmez.

Kur'an'da iddet bekleyen kadına kocasının evinde ikamet etme hak veya yükümlülüğü getiren ve iddet süresince kadına zarar verilmemesini emreden ayetler, bu süre zarfında kadın için nafaka hakkını da öngörmüş olmaktadır: “Onları (iddetleri süresince) gücünüz nispetinde oturduğunuz yerin bir bölümünde oturtun. Onları sıkıntıya sokmak için kendilerine zarar veremeye kalkışmayın. Eğer hamile iseler doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin. Sizin için (çocuğu) emzirirlerse (emzirme) ücretlerini de verin ve aranızda uygun bir şekilde anlaşın.” [Talâk, 65/6].

Bu ayetin anlamından hareketle Hanefî mezhebine göre ric'î ve bâin boşamanın yanı sıra istisnalar olmakla birlikte fesih

iddeti bekleyen kadınların yiyecek, giyecek, mesken gibi ihtiyaçlarının giderilmesi boşayan kocasına aittir [el-Meydâni, Lübâb, I, 292]. İslam hukukuna göre kadının kocası üzerindeki nafaka hakkı evlilik süresi ile, evlilik sona erdiğinde ise iddet süresi ile kayıtlıdır.

Nafakanın miktarını belirlemede âlimlerin çoğunluğuna göre kocanın ekonomik durumu dikkate alınır [Zekiyyüddin Şaban, el-Ahkâmü's-Şer'iyye fi'l-Ahvâl-iş-Şahsiyye, 324].

Ancak Şâfiî mezhebine göre boşanan kadına nafaka dışında müt'a adı altında bir tazminat verilir. Bunun miktarı ise örfe veya hâkimin takdirine göre belirlenir. [Bkz. Şirbini, Muğni'l-muhtac, III, 317-319] Bu itibarla, mahkemenin kadının lehine takdir edeceği tazminat bu çerçevede değerlendirilebilir.

54. Boşanma davası uzun süre sonuçlanmayan kadının aldığı nafaka helal midir?

İslam hukukunda evlilik devam ettikçe ve boşama hâlinde iddet süresince erkek eşinin nafakasını temin etmekle yükümlüdür [Bakara, 2/233; Nisâ 4/34; Talak, 65/7; Buhârî, Nafakât, 1-4; Kâsânî, Bedâi'u's-sanâi, IV, 15]. Dinen boşama olmadan mahkemeye boşanma davası açılmışsa mahkeme devam ettiği sürece eşler evli hükümünde olduğundan dava süresince kadının nafakasını temin etme yükümlülüğü kocasına aittir. Bu yükümlülük mahkeme boşadıktan sonra başlayan iddet süresi bitinceye kadar devam eder. Ancak dinen boşanma gerçekleşmişse süreç devam etse bile, İslam hukukuna göre kocanın eşine yönelik nafaka borcu iddetin bitimiyle sona erer.

55. Boşanmadan sonra çocukların nafakası kime aittir?

Çocukların ve annelerinin nafakalarını/temel ihtiyaçlarını karşılama görevi babaya aittir [Bakara, 2/233]. Nafaka borcu yükümlünün ekonomik gücüne göre tespit edilir [Talak, 65/7]. Kur'an'da;

“Sizin için çocuğu emzirirlerse emzirme ücretlerini de verin.” [Talak, 65/6] buyrulur. Çocuk süttten kesildikten sonraki harcamada da süt emme ihtiyacı konumundadır. Çünkü çocuk babanın bir parçası olup, babanın ona yaptığı harcama kendisine yaptığı harcama gibidir. Eşinden boşanan erkek, çocuğun nafakasını temin edemeyecek kadar fakir olur da erkeğin kardeşi (amca) veya kadın bunu temin edebilecek maddi güce sahipse, erkek gücü yettiğinde ödemek üzere onlara borçlanarak nafakayı karşılar. Kız çocuklar büyük de olsa küçük çocuklar gibi olup, evleninceye kadar nafakaları babaya, evlendikten sonra kocaya aittir. Erkek çocuklar ise çalışıp kazanır hâle gelinceye kadar baba nafakalarını temin eder, çalışıp kazanabilecek hâle gelince nafaka sorumluluğu sona erer. Ancak çocuk büyük de olsa nafakasını kazanamayacak bir özre sahip olduğunda nafakası yine babaya aittir [Serahsî, el-Mebsût, V, 222-223].

56. Boşanınca çocukların velayeti kime verilir?

İslam hukukunda çocukların bakım ve yetiştirilmesi “hıdâne” veya “hadâne” olarak isimlendirilmiştir.

Çocuğun doğumdan itibaren beslenmesini, bakım ve temizliğini belli bir süreye kadar en iyi bir biçimde annesi yerine getireceğinden hadâne hakkı öncelikle anneye tanınmıştır. Annenin şefkat, merhamet ve bu işlere dönük fitrî becerisinin bulunması da bunu gerektirmektedir [İbn Hazm, el-Muhallâ, X, 143; Merğînânî, el-Hidâye, II, 37; İbn Kudâme, Muğnî, VII, 613; Şirbinî, Muğnî'l-Muhtâc, III, 429].

Bir kadın Hz. Peygamber'e (s.a.s.) gelerek, “Ey Allah'ın elçisi! Şu benim oğlumdur. Karnım ona yuva, göğsüm pınar, kucağım da sıcak bir kundak oldu. Şimdi ise babası beni boşadı ve çocuğu benden çekip almak istiyor.” biçiminde şikayette bulununca, Rasûlullah (s.a.s.), “Başkası ile evlenmediğin sürece onun üzerinde önce sen hak sahibisin.” buyurmuştur [Ebû Dâvûd, “Talak”, 35; Müsned, II, 182].

Hiz. Ebu Bekir de (r.a.) bir babaya karşı; “Annesinin okşaması, kucağına alması ve kokusu, çocuk bakımından senin yanında kalmasından daha hayırlıdır. Sonra çocuk büyüyünce seçimini yapar.” [Abdurrazzâk, el-Müsânnef, VII, 153] demiştir.

Çocuğun bakım ve terbiyesi sorumluluğu kendisine verilen kişinin akıllı, ergin, bu işi yapabilecek güçte ve çocuğu hayat, sağlık ve ahlaki bakımdan korumada güvenilir olması gerekir.

Hem kadında hem erkekte aranan bu ortak nitelikler yanında sadece kadında ve sadece erkekte aranan başka şartlar da vardır. Erkeğin Müslüman olması, bakacağı çocuk kız ise ona mahrem olması; kadının çocuğa yabancı yani mahrem olmayan biriyle evli olmaması bu tür özel şartlardandır [Sahnûn, el-Müdevvene, II, 356 vd.; Şirbînî, Muğni'l-Muhtâc, V, 195-197; Şevkânî, Neylû'l-Evtâr, VI, 329; Bilmen, Hukûk-ı İslâmiyye, II, 432-435].

Söz konusu ettiğimiz hadâne, çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi demek olduğundan bunun süresi çocuğun buna olan ihtiyacı ile orantılıdır. Hukukçular bunun süresini, çocuğun kendi başına yemek yiyip giyinebileceği yaşa ulaşmak olarak belirlemişlerdir. Buna göre erkek çocukta yedi-dokuz, kız çocukta dokuz-on bir yaşlar hadâne süresinin sonu olarak belirlenmiştir. Mâlikîlere göre bu müddet erkek çocukta ergenlik çağına, kız çocukta ise evlenmesine kadar uzamaktadır [Debûsî, Kitâbu'n-Nikâh, s. 843; Sahnûn, el-Müdevvene, II, 356].

Süre sona erince çocuğun sorumluluğu hukukçuların çoğunluğuna göre babaya intikal ederken, Şâfiî ve Hanbelîler kararın çocuk tarafından verileceğini, anne-babasından hangisini seçerse onun yanında kalacağını söylemişlerdir [İbn Kudâme, el-Muğni, VIII, 191; Şirbînî, Muğni'l-Muhtâc, V, 198]. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in, anne-babası boşanmış bir erkek çocuğu, onlardan hangisini seçeceği konusunda muhayyer bırakması [Ebû Dâvûd, “Talâk”, 35; Tirmizî, “Ahkâm”, 21; Nesâî, “Talâk”, 52] ve Hz. Ebu Bekir'in az önce naklettığımız sözü bu son görüşü teyit etmektedir.

57. Hâkimin, boşama neticesinde erkek lehine hükmettiği tazminat alınabilir mi?

Boşanmaya kadın sebep olduğu takdirde erkek, mahkemenin kendi lehine hükmettiği tazminatın, kadına verdiği mehir kadar olan miktarını alabilir. Ancak, kadının rızası dâhilinde bu miktar artırılabilir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: "Kadınlara verdiklerinizden (boşanma esnasında) bir şey almanız size helal olmaz. Ancak erkek ve kadın Allah'ın yasalarını koruyamaktan korkarlarsa bu durum müstesna. Şayet karı ile kocanın Allah'ın çizdiği sınırlarını hakkıyla muhafaza edemeyeceklerinden korkarsanız, kadının (boşaması karşılığında erkeğe) fide vermesinde her iki taraf için de günah yoktur." [Bakara, 2/229]

58. Boşanmada, evlenmeden önce edinilen malların durumu ve evlendikten sonra beraber edinilmiş malların paylaşımı nasıldır?

İslam hukukuna göre boşanma durumunda eşler arasında mal paylaşımı şu esaslar çerçevesinde gerçekleştirilir:

- 1- Eşlerin evlenmeden önce sahip oldukları mallar kendilerine aittir. Diğer eşin o malda hakkı yoktur.
- 2- Evlilik esnasında erkeğin eşine bazı hediyeler vermesi âdet-tendir. Meydana gelecek bir boşanmada erkek eşine vermiş olduğu bu hediyeleri geri alma hakkına sahip değildir [Meydani, el-Lübab, II, 95].

Kadının kendi parasıyla satın aldığı eşyaların tümü boşanma hâlinde yine kendisine kalır. Kocasının bunları ondan almaya hakkı yoktur [Bilmen, Hukukî İslamiyye Kamusu, II, 148].

- 3- Erkek veya kadından kimin parası ile satın alınmış olduğu bilinmeyen ve boşanma hâlinde kime ait olduğu konusunda görüş ayrılığı çıkan ev eşyasında ise, şu çözülemeye gidilir. Tamamen erkeğin kullanımı için bulunan ev eşyası erkeğe, tamamen kadının kullanımı için bulunan eşyalar ise kadına aittir. Bunun dışındaki eşyalar ise, evde çalışanın

erkek olması hâlinde erkeğe ait olur [Bilmen, Hukukî İslamiyye Kamusu, II, 151].

Meselenin hukukî boyutu yukarıda anlatıldığı gibi olmakla beraber, boşanma hâlinde tarafların yaşamış olduğu birlikteliği tamamen göz ardı ederek mal bölüşümünde kavgaya tutuşmaları dinen uygun değildir. Bu konularda iyi niyeti ve erdemli davranmayı ihmal etmeden, müsamaha ile hareket edilmesi uygun olur. Ayrıca kadının eşine ait olan bir malı vermemesi ve bu aşamadan sonra onun rızası olmadan kullanması da caiz değildir. Boşanmaya erkeğin işlediği bir günahın neden olması sonucu değiştirmez.

59. Eşinin aldatması sonucu evliliği biten bir kadın onuru incindiği için kazandıkları mal mülkten eşine vermezse günaha girer mi?

İslam dininde aile fertleri arasında mal birliği değil, mal ayrılığı esası vardır. Bir aile içinde karı, koca ve çocuklardan her birinin malı ayrı ayrı belirlenmişse kendilerine aittir.

İslam hukukuna göre boşanma durumunda eşler arasında mal paylaşımının esasları bellidir. Bu durumda da söz konusu esaslara uyulur.

60. Boşanmış eşin miras hakkı var mıdır?

İslam hukukunda mirasçılığın iki temel sebebi vardır: 1. Kan hısımlığı, 2. Evlilik bağı. Ölenin geride bıraktığı mal ve hakları (terike), techiz ve tekfin masrafları çıktıktan, borçları belli bir sıraya göre ödendikten ve vasiyeti de terikenin üçte birini aşmama kaydıyla yerine getirildikten sonra mirasçılara intikal eder [Nisâ 4/11; Buhârî, Vasâyâ 3].

Eşinden ayrılan kişi artık ölene yabancı olur. Dolayısıyla ölen eski eşine mirasçı olamaz. Bununla birlikte ric'î talak iddeti bekleyen kadın ölen kocasına mirasçı olabilir.

61. Erkek boşadığı eşi ile tekrar evlenebilir mi?

Dinen boşama üç kere ile sınırlandırılmıştır. Bir ve ikincilerde eşlerin yeniden birleşme imkânı vardır [Bakara, 2/229]. Kişi ric'î (dönüşü olan) talak ile boşadığı eşine, iddet süresi içinde nikâha gerek kalmadan, iddet süresi bitmiş ise yeni bir nikâh akdi ile dönebilir. Bâin talakta ise iddet içinde bile olsa ancak yeni bir nikâh akdiyle dönebilir. Üçüncü kez boşamadan sonra ise kesin ayrılık gerçekleşir [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-müctehid, Kahire, II, 105-110]. Bu durumda kadın başka bir şahıs ile hileli olmayan bir evlilik yapmadıkça ve bu evlilik boşama ya da ölüm ile sona ermedikçe ilk eşi ile tekrar bir araya gelmeleri mümkün değildir [Bakara, 2/230].

62. Boşanan veya kocası ölen kadınların başka bir erkekle evlenebilmek için beklemeleri gereken iddet süresi ne kadardır?

Sözlükte “saymak, miktar, âdet” anlamlarına gelen iddet, bir fıkıh kavramı olarak herhangi bir sebeple evliliğin sona ermesi hâlinde kadının yeni bir evlilik yapabilmek için beklemek zorunda olduğu süreyi ifade eder. İddetin, kadının hamile olup olmadığının anlaşılacak nesebin karışmasını önleme, taraflara düşünme ve tekrar bir araya gelme fırsatı verme, kadın için yeni hayata ruhen hazırlanma, evlilik bağını bir anda yok etmeme gibi hikmetleri bulunmaktadır.

Evlilik boşanma veya fesih yoluyla sona ermişse ve kadın da hamile değil ise, âdet gören kadın üç hayız süresi iddet bekler. “Boşanmış kadınlar kendi kendilerine üç ay hali (hayız veya temizlik müddeti) beklerler.” [Bakara, 2/228]

Herhangi bir sebeple âdet görmeyenler ise üç ay süreyle iddet beklerler. “Kadınlarınızdan âdetten kesilmiş olanlarla henüz âdet görmeyenler hususunda tereddüt ederseniz onların bekleme süresi üç aydır.” [Talâk, 65/4].

Evlilik erkeğin ölümü ile sona ermiş ve kadın da hamile değilse, iddet süresi dört ay on gündür. “İçinizden ölenlerin geride bıraktıkları eşleri kendi kendilerine dört ay on gün (iddet) beklerler.” [Bakara, 2/234].

Evlilik ne şekilde sona ererse ersin hamile olan kadının iddeti doğum yapıncaya kadardır; doğum yapmasıyla iddeti sona erer. “Hamile olanların bekleme süresi ise, doğum yapmalarıyla sona erer.” [Talâk, 65/4]

İddet beklemenin başlangıcı, tarafların fiilen birbirlerinden ayrı kaldıkları an değil, boşamanın veya ölümün gerçekleştiği andır.

İddet esas itibarıyla kadının beklemek zorunda olduğu süre olmakla birlikte, bazı durumlarda erkeğin de iddet beklemesi gerekir. Erkeğin boşandığı eşinin kız kardeşi, halası, teyzesi veya yeğenleriyle evlenmek istemesi hâlinde, boşadığı eşinin iddetini tamamlamasını bekler.

63. Boşanmış kadın iddet süresince nasıl davranmalıdır?

Boşanma, evliliğin feshi ve ölüm gibi bir sebeple evliliğin sona ermesi durumunda kadının yeni bir evlilik yapmadan önce beklemesi gereken süreye iddet denir. Evlilik boşanma yoluyla sona ermişse ve kadın da hamile değil ise, âdet gören kadın üç hayız süresi iddet bekler. “Boşanmış kadınlar kendi kendilerine üç ay hâli (hayız veya temizlik müddeti) beklerler.” [Bakara, 2/228]. Herhangi bir sebeple âdet görmeyenler ise, üç ay süreyle iddet beklerler. “Kadınlarınızdan âdetten kesilmiş olanlarla henüz âdet görmeyenler hususunda tereddüt ederseniz onların bekleme süresi üç aydır.” [Talâk, 65/4].

Buna göre boşanma ric'i talak (dönüş imkânı veren boşama) ile gerçekleşmiş ise eşler aynı evde oturmaya devam ederler. Bu esnada mahremiyet kurallarına dikkat etme mecburiyetleri yoktur. Bu, ric'ate (erkeğin eşine dönmesine) zemin hazırlaması

açısından teşvik de edilebilir. Dönüş gerçekleşmeden iddet süresi dolduğunda boşama kesinlik kazanır ve eşler ayrılır. Bâin ve beynunet-i kübra yani üç nikah bağının da koparıldığı durumlarda ise iddet süresi bitinceye kadar eşler, başka imkân bulamazlarsa ayrı ayrı odalarda kalmak ve mahremiyet kurallarına dikkat etmek şartıyla aynı evde oturabilirler. İddet bittikten sonra birbirleri için iki yabancı durumuna geleceklerinden artık aynı evde kalmaları caiz değildir [Serahsi, el-Mebcut, VI, 34, 36; Şirbini, Muğni'l-Muhtac, Mekke, III, 382]. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.), kocasının boşadığı Fatıma binti Kays'a, kocasının evinden ayrılmasını söylemiş ve onu mahremiyet sınırlarına riayet edebileceği bir yere yerleştirmiştir [Müslim, Talak, 36]. Boşama iddetinde yas tutmanın gerekliliği fakihler arasında tartışmalıdır. Boşanma iddeti bekleyen kadına evlilik teklifinde bulunulamaz. Hanefiler, ric'i talakta olduğu gibi bâin talak iddeti bekleyen kadına da üstü kapalı teklifin caiz olmadığı kanaatindedir.

64. Düğünlerde verilen hediyeler boşanma durumunda kime kalır?

Düğünlerde evlenen erkek ve kızın birbirlerine ve bunların anne, baba, nine, kardeş, amca, dayı, hala, teyze gibi mahrem akrabalarının kendilerine vermiş oldukları hediyeler hibe hükmünde olup, tek taraflı olarak bunlardan dönmeleri caiz değildir. Ancak bunların dışındakiler, tahrimen mekruh olmakla birlikte verdikleri hediyeği geri isteyebilirler.

Yakınlarının ve davetlilerin getirmiş oldukları hediyeler ise eşlerden hangisine verilmiş ise ona ait olur. Kimin adına getirildiği bilinmemesi hâlinde mümkünse getirenlerden sorulur ve onların sözüne göre hareket edilir. Bunun mümkün olmaması hâlinde bulunulan yerin örf ve âdetine göre hareket edilir [Fetâvâ-ı Hindiyîye, IV, 383]. Damadın veya ana babasının geline taktıkları takılar örfen mehirden sayılıyorsa mehirdir, asla geri alınamaz.

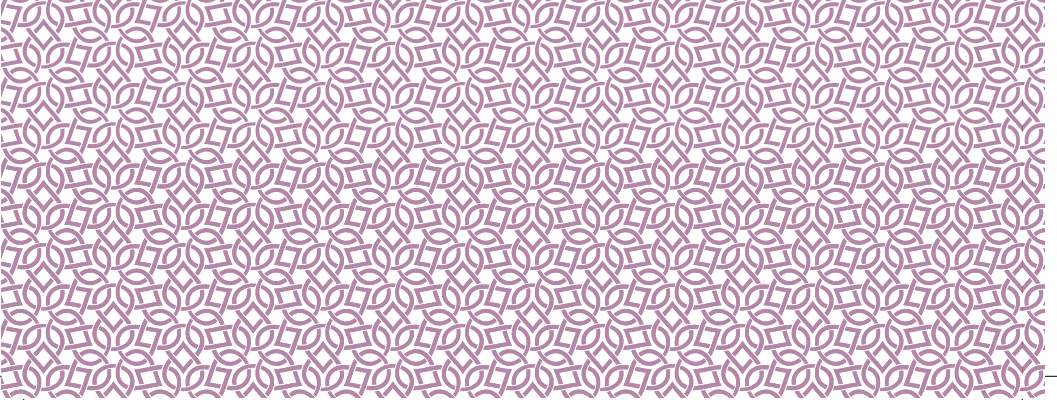
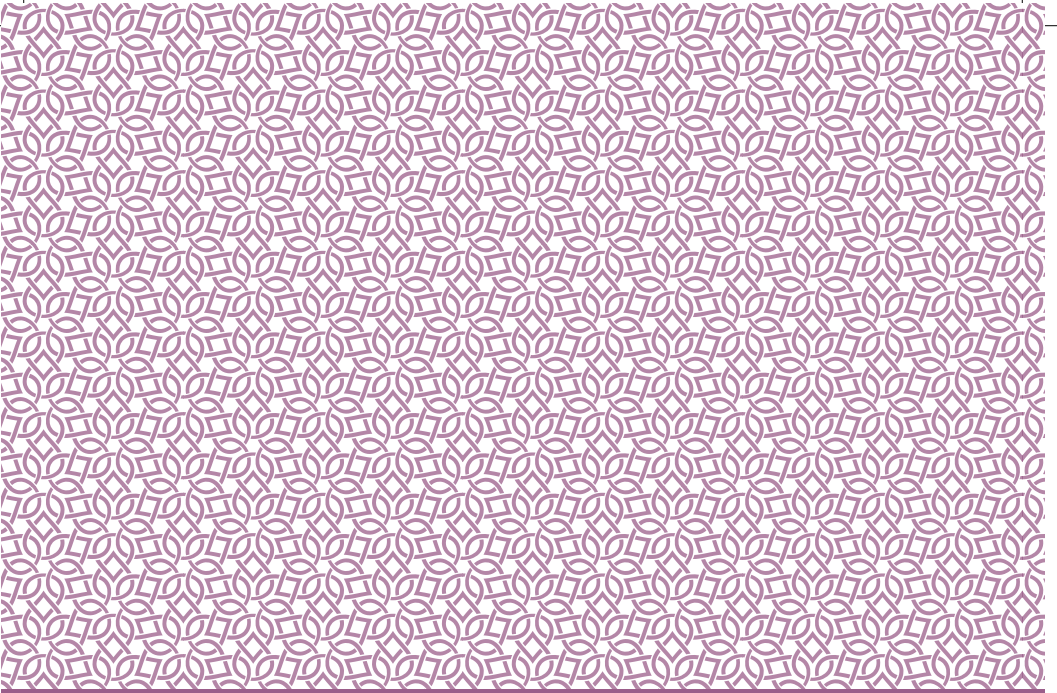
Eşler, nikâh öncesi veya ayrıldıktan sonra değil de nikâhlı iken birbirlerine vermiş oldukları hediyelerden dönemezler. Dama-dın annesi, babası, erkek ve kız kardeşleri, amca ve dayıları, hala ve teyzeleri gibi birinci dereceden yakınları, geline vermiş oldukları hediyelerden mekruh olmakla birlikte dönebilirler. Ancak bu kimseler söz konusu hediyeleri gelinin rızası veya mahkeme kararı olmaksızın tek taraflı olarak geri alamazlar.

65. Boşanmaya kadın sebep olmuşsa yine de mehir alabilir mi?

Boşama erkeğin kendi isteği ile meydana gelmişse, boşanma sebebi hangi taraftan olursa olsun kadın mehri hak eder. Boşanma kadının mahkemeye müracaatı sonucunda meydana gelmişse ve zifaf ya da halvet gerçekleşmişse kadın mehrin tamamını hak eder. Zifaf veya halvetin yaşanmamış olması hâlinde mehir belirlenmişse yarısını; belirlenmemişse müt'a deneni hediye alır. Ancak kadın mahkemeye başvurmadan kocasından kendisini boşaması talebinde bulunursa, aldığı mehrin tamamı veya bir kısmı karşılığında muhâlaa yoluyla kocasından ayrılabilir [Bakara, 2/229; Buhârî, Talak 12]. Bu durumda kadın mehrinden vazgeçmiş olacağından artık mehir isteyemez.

66. Bir kimse boşandığı eşine, kendisinin ve çocuklarının fitresini verebilir mi?

Kişi kendisinin ve küçük çocuklarının fitrelerini vermekle yükümlüdür. Hz. Peygamber, köle-hür, büyük-küçük, kadın-erkek her Müslümana fitrenin gerektiğini [Ebû Dâvûd, Zekat, 20] ifade etmiştir. Dinen zengin sayılanlara, usul (anne, baba, dedeler ve nineler), furua (oğul, kız ve torunlar) ve bakmakla yükümlü olduğu kimselere fitır sadakası verilmez [Merğînani, el-Hidaye, I, 115-116]. Dolayısıyla bir kimse fakir olması koşulu ile boşadığı eşine kendi fitresini verebilir. Bununla birlikte çocuklarının annesi ise, boşadığı eşine çocuklarının fitresini veremez.

KADINLARA ÖZEL DURUMLAR

Sana kadınların ay hâlini sorarlar. De ki:
“O bir ezadır (kadınlık hâlidir). Ay hâlinde
kadınlardan uzak durun. Temizleninceye
kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri
vakit, Allah’ın size emrettiği yerden onlara
yaklaşın. Şüphesiz Allah çok tövbe edenleri
sever, çok temizlenenleri sever.”

BAKARA, 2/222

Kendisine “Neden âdet gören bir kadın
temizlendikten sonra âdet günlerinde
kılmadığı namazları kaza etmiyor da
tutmadığı oruçları kaza ediyor?” diye soran
bir kadına Hz. Âişe (r.a.) şöyle cevap verdi:

“Vaktiyle bu iş bizim başımıza geldiğinde
orucu kaza etmekle emrolunduk,
namazın kazasıyla emir olunmadık.”

MÜSLİM, HAYIZ, 69

VII. KADINLARA ÖZEL DURUMLAR

1. Âdet hâli devam eden kadın gusûl abdesti alınca temizlenmiş olur mu?

Âdet hâli devam eden bir kadın gusûl abdesti alınca temizlenmiş olmaz. Çünkü gusletmek ay hâlinin bitimi ile farz olur. Bu nedenle İslam âlimleri âdet hâli devam ederken alınan guslün geçersiz olduğunu ifade etmişlerdir [İbn Kudame, Muğnî, I, 168, 242].

2. Âdet döneminde, lohusalıkta yahut cünüpken genel vücut temizliği yapmakta bir sakınca var mıdır?

Bazı kaynaklarda cünüplük, lohusalık ve hayız hâllerinde gusletmeden saç ve tırnakları kesmenin, koltuk ve kasık temizlemenin tenzihen mekruh olduğu değerlendirilmesi yapılmıştır [Fetavay-ı Hindiyîye, V, 358]. Ancak bu konuda bir ayet ya da hadis bulunmamaktadır. Öte yandan diğer bazı kaynaklarda yapılan bu değerlendirmenin uygun olmadığı da ifade edilmiştir [Büceyremî, Tuhfetü'l-Habîb, I, 364, Beyrut, 1996; Dimyatî, İânetü't-Tâlibin, Beyrut, I, 79].

Bu sebeple cünüp, lohusa ve hayız hâlinde olanların gusletmeden saç ve tırnaklarını kesmesinde, koltuk ve kasık temizliği yapmasında bir sakınca yoktur [Buhutî, Keşşâfû'l-Kına', I, 158, Beyrut, 1402].

3. Cünüp olan bir kadın, henüz gusletmeden önce âdet olsa ayrıca gusül alması gerekir mi?

Cünüp olup da henüz gusletmeden önce âdet görmeye başlayan bir kadının hemen gusletmesi şart değildir, guslû âdetinin bitimine kadar geciktirebilir [Zebîdî, El-Cevheratu'n-Neyyira, Mektebetu Hakkaniyye, Pakistan, ts. , I, 13; İbn Nüceym, el- Bahru'r-râik, Dâru'l-Marife, Beyrut, ts. , I, 64]. Ancak bu durumda olan bir kadın âdetinin bitmesini beklemeden temizlik amacıyla boy abdesti alabilir.

4. Âdet dönemi başlamadan birkaç gün önce veya sonra başlayan akıntının hükmü nedir? Bu esnada ibadet yapılabilir mi?

Âdeti düzenli olmayan kadınlardan gelen ve kan renginde olmayıp bulanık olan akıntılar -konuyla ilgili farklı görüşler olmakla birlikte- ister âdet günlerinin başında ister sonunda olsun hem başta hem de sonda hayız kanından sayılır [Mergînânî, Hidâye, I, 32, Beyrut, 1410/1990; Mevsilî, el-İhtiyâr, I, 37, Beyrut 1423/2002]. Buna göre âdet öncesi sürekli akıntılar gören bir kadın, bu akıntının başlamasından itibaren âdet günü sona erene kadar namaz kılmaz. Ancak 10 gün geçtiği hâlde akıntı devam ediyorsa, 10 günden sonraki akıntılar hayız değil özür kanıdır. Akıntısı 10 günden fazla devam eden bir kadın, “özür sahibi” kimselerin yaptığı şekilde abdest alır ve namazını kılar [Mevsilî, el-İhtiyâr, İstanbul, ts. I, 29-30].

Âdet günleri sabit olan kadınların bu günlerinden önce ve sonra görecekleri renkli sıvı ve akıntılar özür kanı hükmünde olup âdet kanı sayılmaz.

5. Hamile bir kadının kanama görmesi âdet hükmünde midir?

Hamile bir kadının gördüğü kanama âdet değil istihâze (özür) kanıdır. İstihaze kanı vücudun herhangi bir yerinden akan kan

hükmündedir. Bu kanın akmasıyla yalnız abdest bozulur, gusül gerekmez [Mevsilî, el-İhtiyâr, İstanbul, ts. I, 27].

İstihaze kanının süreklilik arz etmesi hâlinde genel özürlülük hükümleri geçerli olur. Buna göre sürekli istihaze kanı gören hamile bir kadın her namaz vaktinin girmesi ile yeni bir abdest alır; başka bir sebeple bozulmadıkça bu abdest o vakit çıkınca-ya kadar geçerli olur [Mevsilî, el-İhtiyâr, İstanbul, ts. I, 29].

6. Âdetli iken saç boyatılabilir mi?

Hız. Peygamber (s.a.s.): “Saçı olan, bakımına özen göstereyin.” [Ebû Dâvûd, Teraccül, 27] buyurmuştur. Saçları temizlemek, yıka-mak, koku sürmek, taramak Peygamberimiz (s.a.s.)’in teşvik ettiği hususlardandır. Toplum tarafından yadırganmayacak şe-kilde ve yabancı erkeklere yönelik olmamak kaydıyla kadınlar saçlarını boyatabilirler. Bunu kına ile yapabilecekleri gibi, gü-nümüzde kullanılan saç boyaları ile de yapabilirler [İbn Âbidîn, Reddû’l-muhtâr, I, 329-331].

Hayızlı ve nifaslı kadınlar ile cünûp olan kişilerin insani ihti-yaçlarını karşılamak için gerekli olan mubah işleri yapmaları dinen yasaklanmamıştır [İbn Nüceym, el Bahr er-Râik, I, 49]. Bu itibarla, bu işler kapsamında olan saç boyatma da âdetli kadınlar için yasak değildir. Saç boyamanın âdet döneminde veya başka za-manlarda yapılması arasında fark yoktur.

7. Lohusalık süresi ne kadardır?

Doğumdan ya da düşükten sonra görülen kan nifas/lohusalık kanıdır. Böyle kadına lohusa denir. Her kadın için farklı nifas süreleri olabilir. Bu, kadınların fiziki bünyelerine, kalıtım ve çevre şartlarına göre değişir. Lohusalık hâlinin alt sınırı yok-tur. Hanefî mezhebine göre üst sınırı kırk gündür. Kırk günden fazla görülen kan nifas kanı değil özür kanıdır. Lohusalık gün-lerindeki akıntı bir süre kesilip sonra devam ederse, akıntının kesildiği günler de lohusalık hâlinde sayılır [el-Cezîrî, Kitabu’l-Fıkh

Ale'l-Mezahibi'l-Erbaa, s. 79-80] Şâfiî mezhebine göre de en azının sınırı yoktur, ancak üst sınırı 60 gündür [Şirbîni, Muğni'l-muhtac, Beyrut, ts., I, 185]. Doğum yapan kadının kanaması kırk gün dolmadan kesilirse, kadın yıkanır ve ibadetlerini yapmaya başlar. Kırk gün geçtiği hâlde kan kesilmemişse özürlü sayılır, yıkanarak ibadetlerine başlar.

8. Düşük yapan kadının lohusalığı ne kadardır?

Doğumdan veya düşüktan sonra görülen kan nifas/lohusalık kanıdır. Klasik fıkıh kitaplarımızda düşüktan sonra görülen kanın hükmü ele alınırken düşenin başka bir madde olmayıp cenin olduğundan emin olunabilmesi maksadıyla düşüğün el, ayak, parmak gibi organlarının belirip belirmemiş olduğu göz önünde bulundurulmuş, bu organları belirmiş olan ceninin düşürülmesi lohusalık kabul edilmiş, söz konusu organlar belirmemiş ise düşen cenin olarak görülmemiş, gelen kan da özür kanı kabul edilmiştir [Kâsânî, Bedâiü's-sanâi', I, 300-301; Merğînânî, el-Hidâye, I, 34].

Günümüz tıbbi bilgilerine göre bir kadının hamile olup olmadığı çok erken dönemlerde tespit edilebilmektedir. Bu itibarla, organları belli olsun ya da olmasın düşenin cenin olduğu bildirildiğine göre, düşüktan sonra görülen kan da lohusalık/nifas kabul edilmelidir. Düşüğün durumuna göre kanamanın süresi değişebilir.

Nitekim Şâfiî ve Mâlikîlere göre de her durumdaki düşük lohusalık sebebidir [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-müctehid, I, 74; Ramli, Nihâyetü'l-Muhtac, I, 212; Desûkî, Hâşiye, I, 117].

Lohusalık hâlinin alt sınırı yoktur. Bu durum düşük yapan kadın için de aynen geçerlidir. Hanefî mezhebine göre üst sınırı kırk gündür. Kırk günden fazla görülen kan nifas kanı değil özür kanıdır. Lohusalık günlerindeki akıntı bir süre kesilip sonra devam ederse akıntının kesildiği günler de lohusalık hâlinde sayılır [el-Ceziri, Kitabu'l-Fıkh Ale'l-Mezahibi'l-Erbaa, s. 79-80] Şâfiî

mezhebine göre de lohusalığın en azının sınırı yoktur, ancak üst sınırı 60 gündür [Şirbini, Muğni'l-muhtac, Beyrut, ts. , I, 185].

9. Kadınların âdet ve lohusalık hâllerinde yapamayacakları şeyler nelerdir?

Âdetli ve lohusa kadınlar için bazı özel hükümler vardır. Bu hâllerden biri kendinde bulunan kadınlar;

Cinsel ilişkide bulunamazlar. Kur'an-ı Kerim'de: "Sana kadınların ay hâlini sorarlar. De ki, "O bir ezadır (rahatsızlıktır.) Ay hâlinde kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın..." [Bakara, 2/222] buyrulmaktadır.

Namaz kılmazlar, oruç tutmazlar. Çünkü Hz. Peygamber bu durumdaki kadınların oruç tutmayacaklarını ve namaz kılmayacaklarını bildirmiştir [Buhârî, Hayz, 1]. Bu konuda müçtehitler görüş birliği içindedirler. Hayız ve nifas hâllerinde kılınmayan namazlar daha sonra kaza edilmez, bu hâllerde tutulmayan Ramazan oruçları ise kaza edilir. Hz. Aîşe, (r.a.) hayız hâli sona eren kadının namazlarını kaza edip etmeyeceğini soran bir kadına; "Resûlullah zamanında ay hâlinden çıktığımızda bize oruçları kaza etmemiz emredilir, namazları kaza etmemiz ise emredilmezdi." [Müslim, Hayz 15] cevabını vermiştir.

Hayız ve nifas hâlindeki kadınlar, Kâbe'yi tavaf edemezler. Hz. Peygamber (s.a.s.) ay hâli sebebi ile hac yapamayacağından endişe ederek ağlayan Hz. Aîşe'ye (r.a.); "Kâbe'yi tavaf etmek dışında haccedenlerin yaptığı her şeyi yap." [Buhârî, Hayz, 1] buyurmuştur.

Özel hâllerinde kadınların Kur'an okuyamayacaklarına dair açık bir nas bulunmadığından, âdet gören veya loğusa olan kadınların Kur'an-ı Kerim'i okumaları konusunda İslam bilgileri farklı görüşler ortaya koymuşlardır.

Hanefî ve Şâfiîlere göre hayızlı ve loğusa kadınlar, dua kastıyla dua anlamı içeren ayetler dışında Kur'an okuyamazlar [Serahsî,

Mebûsât, Dâru'l-Marife, ts. , III, 151-152; Şirbînî, Muğni'l-Muhtâc, Beyrut, 1418/1997, I, 120-121, 172].

İmam Mâlik'ten gelen bir rivayete göre hayızlı veya loğusa olan kadınlar el sürmeden ezbere veya yüzünden Kur'an-ı Kerim'i okuyabilirler [Abderî, et-Tâcû ve'l-iklîl, Beyrut, 1398, I, 375].

İmam Mâlik bu durumdaki öğretici ve öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'i tutmalarını da öğretme ve öğrenme zarureti binaen câiz görmüştür [Düsûkî, Haşîye ale's-Şerhi'l-kebîr, Beyrut, ts., I, 174].

10. Âdetli kadın metafa girip tavaf yapabilir mi? Bu durumdaki kadın nasıl davranmalıdır?

Âdetliiyken ihrama giren veya ihrama girdikten sonra âdet görmeye başlayan kadınlar, tavafın dışında haccın bütün menâsîkini yerine getirebilirler. Ancak tavaf edemezler. Çünkü Resûlullah (s.a.s.), Hz. Aîşe'ye; “Bu, Allah Teâlâ'nın, Hz. Âdem'in kızları üzerine yazdığı bir şeydir (senin elinde olan bir şey değildir). Hacıların hacla ilgili yaptıklarını sen de yap. Ancak âdet gördüğün sürece Kâbe'yi tavaf etme.” [Buhârî, Hayz, 1] buyurmuştur.

Âdetli oldukları için bayram günlerinde ziyaret tavafını yapmayan kadınlar âdetleri bitince bu tavaflarını yaparlar. Bu gecikmeden dolayı kendilerine herhangi bir ceza gerekmez. Ziyaret tavafını yaptıktan sonra âdet gören kadınlar, ülkelerine dönmeden önce vacip olan veda tavafını yapacak imkân bulamazlarsa bu tavafı terk ederler. Bundan dolayı da bir ceza gerekmez [Semerkandî, Tuhfetü'l-Fukahâ, Beyrut, 1405/1984, I, 410, 414].

11. Âdetli kadınların cenazenin yanında bulunmaları ve kabir ziyareti yapmaları caiz midir?

Âdetli olsun veya olmasın kadınların cenazenin yanında durmaları, açıp yüzüne bakmaları ve kabir ziyaretinde bulunma-

ları tercih edilen görüşe göre caizdir [İbn Nüceym, el-Bahr er-Râik, II, 210; Haskefi, Dürrü'l-muhtâr, Beyrut, 1386, I, 293].

12. Âdetli hanımların dua, zikir ve istiğfar ile meşgul olmak, Kâbe'yi temaşa etmek veya Hz. Peygamber'i ziyaret etmek gibi amaçlarla Harem-i Şerif'e ve Mescid-i Nebevî'ye girmeleri caiz midir?

Şartlar gereği ömründe sadece bir defa hac yapma fırsatı yakalayabilen kadınlar, bu durumları dikkate alınarak ulemanın çoğunluğuna göre caiz olmamakla birlikte, hacda âdetli iken dua, zikir ve istiğfar ile meşgul olmak, Kâbe'yi seyretmek veya Hz. Peygamber'i ziyaret etmek gibi amaçlarla Harem-i Şerif'e ve Mescid-i Nebevî'ye girmek istediklerinde buna cevaz veren âlimlerin görüşleri doğrultusunda amel edebilirler.

13. Âdetli kadın camiye girebilir mi?

İslam âlimlerinin büyük çoğunluğuna göre cünübün, hayızlı ve nifaslı kadınların camiye girmeleri caiz değildir [Mevsili, el-İhtiyâr, İstanbul, ts., I, 13; el-Abderî, et-Tâc ve'l-İklil, Beyrut, 1398, I, 317; Şirbini, Muğni'l-Muhtac, Beyrut, ts., I, 109].

Cünüplük, hayız ve nifas hâlleri dinimizce hükmen kirlilik sayılmakta ve ibadetlere engel kabul edilmektedir. Camiler de ibadet mekânıdır. Hz. Peygamber (s.a.s.) bir hadisinde; “Ben hayızlı ve cünüp kimsenin mescide girmesini/bulunmasını helal görmüyorum.” buyurmuştur [Ebû Dâvûd, Taharet, 93; İbn Huzeyme, Sahih, II, 284, Riyad, 1981]. Bazı âlimler ise ihtiyaç hâlinde örneğin camideki bir eşyayı almak için âdetli kadının camiye girmesini veya caminin içinden geçmesini caiz görmüşlerdir [İbn Kudame, el-Muğni, Beyrut, 1405, I, 166]. Bunun dayanağı, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in bir defasında âdet gününde olan Hz. Aişe'den mescide seccade getirmesini istemesidir [Müslim, Hayz, 11; Ebû Dâvûd, Taharet, 104].

Zahirilere göre ise âdetli kadın, ihtiyaç olsun veya olmasın camiye girebilir ve orada durabilir [İbn Hazm, Muhallâ, Daru'l-Fikr, V, 196].

14. Âdetli bir kadın Kur'an-ı Kerim'e dokunabilir mi?

Hanefî, Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerine göre cünüp ve hayız hâlindeki kimselerin Mushaf'a dokunmaları caiz değildir. Bu konuda genel olarak; "O, elbette değerli bir Kur'an'dır. Korunmuş bir kitaptadır. Ona, ancak tertemiz olanlar dokunabilir. Âlemlerin Rabb'inden indirilmedir." [Vâkıa, 56/77-80] ayetleri ile aşağıda zikredilecek olan hadisleri delil olarak kullanmışlardır [Aliyyü'l-Kârî, Fethu Babi'l-İnaye, I, 125; Mâverdi, el-Hâvi'l-Kebir, I, 384; Râfiî, el-Aziz Şerhu'l-Veciz, I, 293; İbn Kudâme, el-Mugnî (eş-Şerhu'l-Kebir ile birlikte) I, 418; İbn Kudâme el-Makdisî, el-Kâfi, I, 72].

Bu görüşe göre ayetlerde geçen Kur'an, yeryüzüne vahy edilip kayda geçirilen mushafı, "tertemiz olanlar" ise abdestsizlik ve cünüplükten uzak olan insanları ifade etmektedir. Buna göre abdestsiz ve cünüp olan kimselerin mushafa el sürmeleri caiz olmaz. Aynı şekilde cünüp ve hayız ya da nifaslı olanların Kur'an'ı dokunmadan da olsa okumaları caiz değildir. Çünkü Hz. Ali'nin, "Resûlullah'ı Kur'an okumaktan cünüplük hâli dışında hiçbir şey alıkoymazdı." [Ebû Dâvûd, Taharet, 92; Nesâî, Taharet, 171; İbn Mâce, Taharet ve Sünenüha, 105; İbn Huzeyme, Sahih, Vudu', I, 104; Beyhakî, Sünen, Taharet, 98] dediği rivayet edilmiştir. Farklı bir lafızla gelen rivâyete göre ise Hz. Ali, "Resûlullah cünüp olmadıkça bize Kur'an okurdu." [Tirmizî, Ebvabû't-Tahare, 111] demiştir.

Ancak belirtmek gerekir ki, her ne kadar yukarıda zikredilen ayetlerde Kur'an'a temiz olanlardan başkasının dokunmadığı/ dokunmayacağı ifade edilmekte ise de, ayetlerde geçen "Kur'an" ve "mutahharûn" (tertemiz olanlar) ifadelerinin taşıdığı anlamlar üzerinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Nitekim bu ke-limelerden "Kur'an"ın, onun, Levh-i Mahfûzda yer alan aslı, "tertemiz olanlar"ın da melekler olması ihtimali vardır. Hatta

bu ihtimal daha kuvvetli görülmüştür [Cassâs, Ahkâmü'l-Kur'an, V, 300; Kurtubî, el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an, XVII, 193]. Buna göre ayetin hükmü insanlarla ilgili değildir.

Yukarıda zikredilen görüş ayrılığı da göstermektedir ki ayetlerin ifade ettiği mana yoruma açıktır. Bu sebeple de ayetler, cünüp ve hayızlının Kur'an'a dokunmasının haram olduğu konusunda kesin bir delil teşkil etmemektedir. Bununla birlikte ayetin işaret yolu ile haramlık hükmünü getirdiği de ifade edilmiştir: "Madem ki Kur'an'ın Levh-i Mahfûzdaki sayfalarına sadece temiz olanlar dokunabiliyor, insanların elindeki Kur'an sayfelerine de ancak temiz olanlar dokunabilir." Bu konudaki hükmün ortaya çıkarılması için yukarıdaki ayetlere getirilen yorumlardan birini tercihe gerek bırakmayan ve dört mezhep tarafından delil olarak kullanılan rivayetler de vardır:

"Cünüp ve hayızlı kimse Mushaf'tan hiçbir şeye dokunamaz."

[Tirmizî, Taharet, 98; İbn Mâce, Taharet ve Sünenüha, 105; Beyhakî, es-Sünen, Taharet, 99] anlamındaki hadis-i şerif ile Amr b. Hazm'a yazdığı mektuptaki 'Kur'an'a temiz olandan başkası dokunmasın' buyruğu [Muvatta', Kur'an, 1] cünüp olan erkek ve kadın ile adetli kadının Kur'an'a dokunamayacaklarını açıkça ortaya koymaktadır.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşıldığına göre abdestsiz, cünüp, hayızlı ve nifas hâlinde olanların Kur'an'a dokunmaları caiz değildir. Ancak Mâlikî mezhebine göre âdetli kadın eğitim öğretim amacıyla mushafa dokunabilir, Kur'an-ı Kerim'i okuyabilir [Ezherî, Cevâhiru'l-İktilâf Şerhu Muhtasarı Halil, I, 32; Muhammed Uleyş, Şerhu Mi-nahi'l-Celil, I, 104].

Dolayısıyla günümüzde Kur'an eğitim ve öğretiminin aksama-dan devam edebilmesi için Mâlikî mezhebinin bu görüşüyle amel edilebilir. Bununla birlikte Kur'an eğitim ve öğretiminin çok değişik yol ve yöntemleri olduğu için bu dönemlerindeki hanımların okuyan kimselere kulak vererek ya da cd, dvd veya kasetten dinleyerek kulak eğitimi almaları ve ayetleri kelime kelime bölerek tashih-i hurufa ağırlık vermeleri de uygulan-

bilecek bir başka yöntemdir. Bu yol, mümkün olursa ihtilaftan kaçınmak açısından daha ihtiyatlı olabilir.

15. Âdet geciktirici ilaç kullanıp leke gören bir kadın bu durumda namazını kılabilir mi?

Ergenlik çağına gelen bir kadının rahminden hastalık sebebiyle olmaksızın gelen kan hayız kanıdır. Hanefî mezhebine göre kadınların âdet hâlleri en az üç, en çok on gün devam eder. İki âdet hâli arasındaki temizlik süresi en az on beş gündür [Dâra-kutnî, Sünen, Hayz, 61]. Bu süre daha uzun da olabilir. Uzmanların verdiği bilgiye göre âdet geciktirici ilaç kullanırken görülen lekeler esas itibarıyla hormonların kandan çekilmesi ya da yetersiz olmasından kaynaklanmakta olup, âdet fizyolojisine uymamaktadır. Böyle olması hâlinde özür kanı olacağından lekeler, namaz ve diğer ibadetlerin yerine getirilmesine engel olmaz.

Bununla birlikte bu durumda olan kadınların konunun uzmanı bir doktora başvurarak kendilerinden gelen leke ya da kanın türünü tespit ettirip ibadetlerini bunun sonucuna göre düzenlemeleri tavsiye edilir.

16. Namaz vakti girdiği hâlde namazı kılmadan âdet görmeye başlayan kadın o vaktin namazını kaza eder mi?

Namaz kılmakla mükellef olan bir kadın, vakit girdiği hâlde henüz namazını eda etmeden âdet görürse artık o vaktin namazını kaza etmekle yükümlü olmaz. Zira namaz mükellef üzerine vaktin sonunda farz olur. Bu açıdan bir kadın temiz olarak yatıp da uyandığı zaman âdet görmeye başladığını anlarsa, uyandığı andan itibaren âdet görmeye başlamış sayılır. Aksine olarak âdetli bir kadın yatıp da vakit çıktıktan sonra uyandığı zaman temizlenmiş olduğunu anlarsa, ihtiyat olarak yattığı zamandan itibaren temizlenmiş sayılır. Onun için bu iki esasa

göre de namazlarını kaza etmesi gerekir [İbn Âbidîn, Haşiyetü Red-dü'l-muhtâr, Beyrut, 2000, I, 291]

17. Kadınlar âdet döneminde oruç tutabilirler mi? Namaz kılabilirler mi? Bu esnada tutulmayan oruçların ve kılınmayan namazların durumu nedir?

Kadınların âdet dönemlerinde -temizleninceye kadar- cinsî ilişkide bulunmaları, namaz kılmaları, oruç tutmaları ve Kâbe'yi tavaf etmeleri yasaktır. Bu hâlde iken kılmadıkları namazları kaza etmezler, fakat tutmadıkları oruçları temizlendikleri zaman kaza ederler [Şafii, el-Ümm, I, 130-131; Sahnûn, el-Müdevvene, I, 49; Merğînânî, el-Hidâye, I/30-32; İbn Kudâme, el-Muğnî, I, 198; İbn Âbidîn, Red-dü'l-muhtâr, II/371]. Hz. Peygamber birçok hadis-i şerifte hanımların hayız dönemlerinde oruç tutmayacaklarını beyan etmiştir (mesela bkz. Buhârî, Hayız 6; Savm 41; Müslim, İman 132). Hz. Aişe de kendisine, “Neden âdet gören bir kadın temizlendikten sonra âdet günlerinde kılmadığı namazları kaza etmiyor da, tutmadığı oruçları kaza ediyor?” diye soran Muâze adlı hanıma: “Sen Harûriyye’den (Hâricilerden) misin?” demiş. Bu kadının: “Hayır, Harûriyye değilim, ama (öğrenmek için) soruyorum.” cevabı üzerine de Hz. Aişe: “Vaktiyle bu iş bizim başımıza geldiğinde orucu kaza etmekle emrolunduk, namazın kazasıyla emir olunmadık.” [Müslim, Hayız, 76-69] demiştir.

18. Oruca niyetlenen bir kadın gün içinde âdet görmeye başlarsa ne yapmalıdır?

Kadınlar ay hâli ve lohusalık hâllerinde namaz kılmazlar, oruç tutmazlar. Daha sonra tutamadıkları oruçlarını kaza ederler.

Oruca niyetlenen bir kadın gün içerisinde âdet görmeye başlarsa orucunu bozar, temizlenince bu günün orucunu da kaza eder [Merğînânî, el-Hidâye, I, 129]. Akşama kadar sanki oruçlu imiş gibi davranıp yeme içmeyi terk etmesi doğru değildir.

19. Düzensiz âdet kanaması olan bir kadın oruçlarını nasıl tutmalıdır?

Kadınlar âdet dönemlerinde namaz kılmazlar, oruç tutmazlar. Temizlendikten sonra kılamadıkları namazları kaza etmezler, fakat oruçlarını kaza ederler [Müslim, Hayız, 76-69].

Her kadının âdet gördüğü gün sayısı eşit değildir. Bu süre Hanefilere göre en az üç, en çok on gün olabilir. Âdet günlerinin süresi daha önce yaşanmış tecrübelerle göre belirlenir. Örneğin daha önce âdet günleri altı gün devam etmişse, bu altı günlük süre içinde gelen lekeler âdet gününden sayılır. Düzensiz kanamalarda, önceki âdet günlerine rastlayan kanama âdet sayılıp, o günlerdeki oruçlar terk edilir. Önceki âdet günleri değişmişse, üç ile on gün arasındaki kanama âdet sayılıp, o günlerde oruç terk edilir. Daha sonra kaza edilir. On gün dolduktan sonra gusül edilip, namaz ve oruca başlanır. İki âdet arasındaki temizlik günü sayısı 15 günden az olmaz.

20. Kadınların hac veya umrede âdet geciktirici ilaç kullanmaları caiz midir?

Kadınların sağlıklarına zarar vermeyecekse âdet geciktirici ilaç kullanmalarında dinen bir sakınca yoktur. Âdet zamanı geldiği hâlde ilaç kullandığı için kanaması olmayan kadınlar mescide girebilirler, tavaf yapabilirler. Sağlığa zararlı olması hâlinde bu tür ilaçları kullanmayıp tavaflarını temizlendikten sonra yapmaları uygun olur.

21. Âdetli veya lohusa kadın, abdestsiz veya cünüp erkek kurban kesebilir mi?

Hayvanın kesim işlemi ibadet değildir. Bu yüzden kurban kesen kasabın ücret alması caizdir. Şayet kurban kesme eylemi ibadet olsa idi, kasabın ücret alamaması gerekirdi. Çünkü ibadet karşılığında ücret almak caiz değildir [Mevsili, el-İhtiyâr, İstanbul, II, 235-236]. Öte yandan mekruh olmakla birlikte ehlikitaptan

olan kasabın kestiği kurban geçerlidir [Merğînânî, el-Hidâye, IV, 76]. Dolayısıyla kurban kesen kişinin abdestli olması şart olmakla birlikte, kurban bir kurbet yani Allah’a yakınlaşma aracı olduğu için kesenin cünûp olmaması ve abdestli bulunması daha faziletlidir.

22. Kadınların fitil kullanması gusûl gerektirir mi?

Fitil kullanmak gusûl almayı gerektirmez. Çünkü guslû gerektiren şey, meni gelmesi bile fiilen cinsel temas veya erkekten meni gelmesi, kadının da orgazm olma hâlidir. Dolayısıyla kişi orgazm olmadığı sürece fitil kullanmakla gusûl gerekmez.

23. Rüyasında orgazm olan kadının gusletmesi gerekir mi?

Fıkıh dilinde cünûplük, cinsel ilişki veya şehvetle meninin gelmesi sebepleriyle meydana gelen ve belirli ibadetlerin yapılmasına engel olan hükmî kirlilik hâlinin adıdır. Meni -ya da akıntı- gelsin veya gelmesin cinsel ilişki sonunda kadın da erkek de cünûp olur. Erkek veya kadından her ne suretle olursa olsun şehvetle meninin gelmesi cünûplüğün ikinci sebebidir. Şehvetle gelen meninin uyku hâlinde veya uyanıkken gelmiş olması sonucu değiştirmez [Merğînânî, el-Hidâye, I, 16].

Ergenlik çağına ulaşan yetişkin erkek veya kadının uykuda orgazm olmasına ihtilâm denilir. Bir kişi rüyasında cinsel ilişkide bulunsa, ancak uykudan uyandığında üzerinde veya çamaşırında ıslaklık görmese gusletmesi gerekmez [İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, I, 164]. Buna karşılık rüya gördüğünü hatırlamamakla birlikte, uyandığında üzerinde veya çamaşırında meni görürse gusletmesi gerekir [Ebû Dâvûd, Tahâret 95; Tirmizî, Tahâret, 82].

Hiz. Aîşe (r.a.) şöyle anlatır: “Resûlullah’a, “bir kimse uykudan uyandıktan sonra çamaşırında ıslaklık bulsa, ancak ihtilâm olduğunu hatırlamasa (yıkaması gerekir mi?)” diye soruldu. O da “Evet, yıkanmalıdır!” diye cevap verdi. Sonra, ihtilâm oldu-

ğunu görüp de, yaşlık göremeyen kimsenin durumu soruldu: “Ona gusül gerekmez.” dedi. Ümmü Süleym (r.a.) sordu: “Bunu kadın görecektse kadına gusül gerekir mi?” Buna da: “Evet! Kadınlar, erkekler gibidir!” cevabını verdi.” [Ebû Dâvûd, Tahâret, 95; Tirmizî, Tahâret, 82] Yine Aişe (r.a.) anlatıyor: “Ümmü Süleym (r.a.), Resûlullah (s.a.s.)’a: “Rüyasında, erkeğin gördüğünü gören kadına guslün gerekip gerekmeyeceğini sordu. Resûlullah: ‘Evet! Suyu görürse!’ cevabını verdi.” [Müslim, Hayz, 33; Muvatta, Tahâret, 84; Ebû Dâvûd, Tahâret, 96; Nesâî, Tahâret, 131].

Kadın ihtilâm olur da ıslaklık cinsel organının dışına çıkmazsa İmam Muhammed’e göre gusül gerekir. Diğer Hanefî imamlarına göre gerekmez. Çünkü onlara göre gusül gerekmesi için ıslaklığın cinsel organının dışına çıkması şarttır [İbn Âbidîn, Reddûl-muhtâr, I, 164]. Ancak rüyada orgazm olan bir kadın ihtiyaten gusletmelidir.

24. Menopoz döneminde ibadetler nasıl yerine getirilir?

Menopoz, kadınlarda gebe kalma ve doğurma yeteneğinin sona ermesi, âdetten kesilme, âdet görmeme hâli demektir. Menopoz dönemine geçiş esnasında âdet düzensizlikleri ve âdet günlerinde değişiklik meydana gelebilir. Fıkıh kitaplarında menopoz dönemine giren bir kadının 55 yaşını doldurmadıkça kendisinden gelen kanın âdet kanı olduğu belirtilmektedir. Ancak bu, herhangi bir ayete veya hadise dayanmamaktadır. [İbn Âbidîn, Haşiyetu Redd’i-muhtâr, Beyrut, 1421/2000, II, 515]. Günümüzde tabiplerin belirttiğine göre menopoz dönemine giren bir kadın, ilk bir sene içersinde tekrar âdet görebilir. Bu durumdaki kadın normal âdetlinin yapamayacağı şeyleri yapamaz. Âdetli bir kadın için yasak olan eylemler bu durumdaki kadın için de geçerli olur. Ancak bir sene geçtikten sonra görülen kan özür kanı olarak kabul edilmektedir. Fakat en iyisi bu durumda olan kadının bir kadın doğum uzmanına muayene olup, kanamasının

âdet kanaması mı yoksa özür mü olduğunu tespit ettirmesi ve ibadetlerini ona göre yapmasıdır.

25. Kadınlardan gelen beyaz ve kokusuz akıntı abdesti bozar mı?

Kadınlardan gelen âdet, lohusalık ve özür kanı dışındaki akıntıların abdesti bozup bozmadığına dair Hz. Peygamber'den nakledilen bir bilgi bulunmamaktadır. Fıkıh kaynaklarında ise erkek kadın ayırımı yapılmaksızın iki yoldan (önden ve arkadan) gelen her şeyin abdesti bozduğu ifade edilmektedir [Merğînânî, el-Hidaye, 1/32, İbn Kudame, el-Muğnî, 1/191, Nevevî, Ravzatü't-Talibin, 2/102, Kâsânî, Bedaiu's-Sanaî, 1/2; İbu'l-Cüzey, el-Kavaninu'l-Fıkhiyyetü, 1/20]. İdrar, dışkı, kan, loğusalık ve istihâze kanları ile şehvetle ve hastalık sebebiyle gelen akıntı bu kabildendir. Kadınlardan gelen beyaz akıntı da aynı kapsamda değerlendirilerek abdesti bozacağı hükmüne varılmış, son zamanlara kadar konu ile ilgili fetvalar da bu yönde verilmiştir.

Ancak günümüzde tıp ilerlemiş, insan anatomisi en ince detaylarına kadar incelenip, vücuttan çıkan maddelerin kaynakları tespit edilir hâle gelmiştir.

Buna göre kadınların anatomik yapısı erkeklerden farklıdır. Sağlıklı her kadında beyaz, kokusuz, akışkan vajinal akıntı (rutubetü'l-ferc) salgılanır. Bu akıntı rahimden değil, daha aşağıdan gelmekte ve kan irin gibi her hangi necis bir madde ile karışmamaktadır. Bu hâliyle söz konusu akıntı burun akıntısı, tükürük gibi değerlendirilmektedir. Bu nedenle burun akıntısı ve tükürük normal şartlarda abdesti bozmadığı gibi, şehvet ve hastalık sebebiyle olmadıkça beyaz, kokusuz ve berrak olan vajinal akıntının da abdesti bozmaması gerekir.

Ayrıca temiz olduğu ifade edilen bu vajinal akıntının (rutubetü'l-ferc) [İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, Mısır, 1966, I, 166] çamaşıra bulaşması da namaza engel olmaz.